

Genel Yayın Sıra No: 161
2010/3
Cep Kitaplığı: LIII
ISBN No: 978-605-5614-24-9

Yayına Hazırlayan
Av. Celal Ülgen - Av. Coşkun Ongun

Kapak
Can Eren

Tasarım / Uygulama
Referans Ajans
Tel: +90.212 347 32 47
e-mail: info@referansajans.com

Baskı
Sanat Matbaacılık
Medya ve Reklam Hizm. San. Tic. Ltd. Şti.
Hattat Halim Sokak No:13
Balmumcu - Beşiktaş / İstanbul
Tel: +90.212 267 04 23
e-mail: as@sanatmatbaacilik.com

Birinci Basım: Şubat 2010

İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararıyla 1.000 adet basılmıştır.

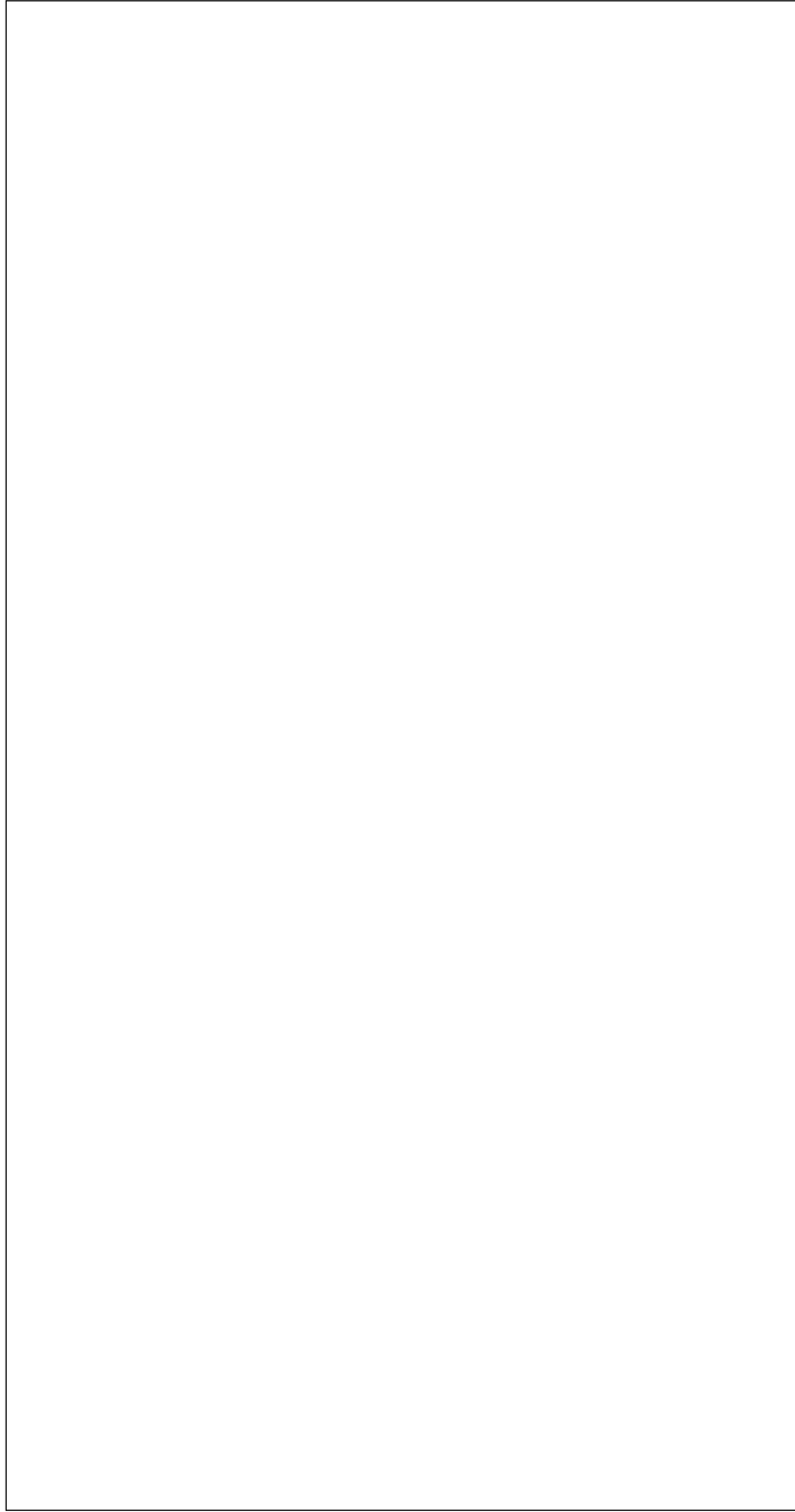
İstanbul Barosu

**TÜRKİYE - ERMENİSTAN
SINIR KAPISI'NIN
AÇILMASININ
HUKUKSAL SONUÇLARI
ve
KARS ANTLAŞMASI'NDAN
GÜNÜMÜZE
DİPLOMATİK SÜREÇ**

Panel Notları

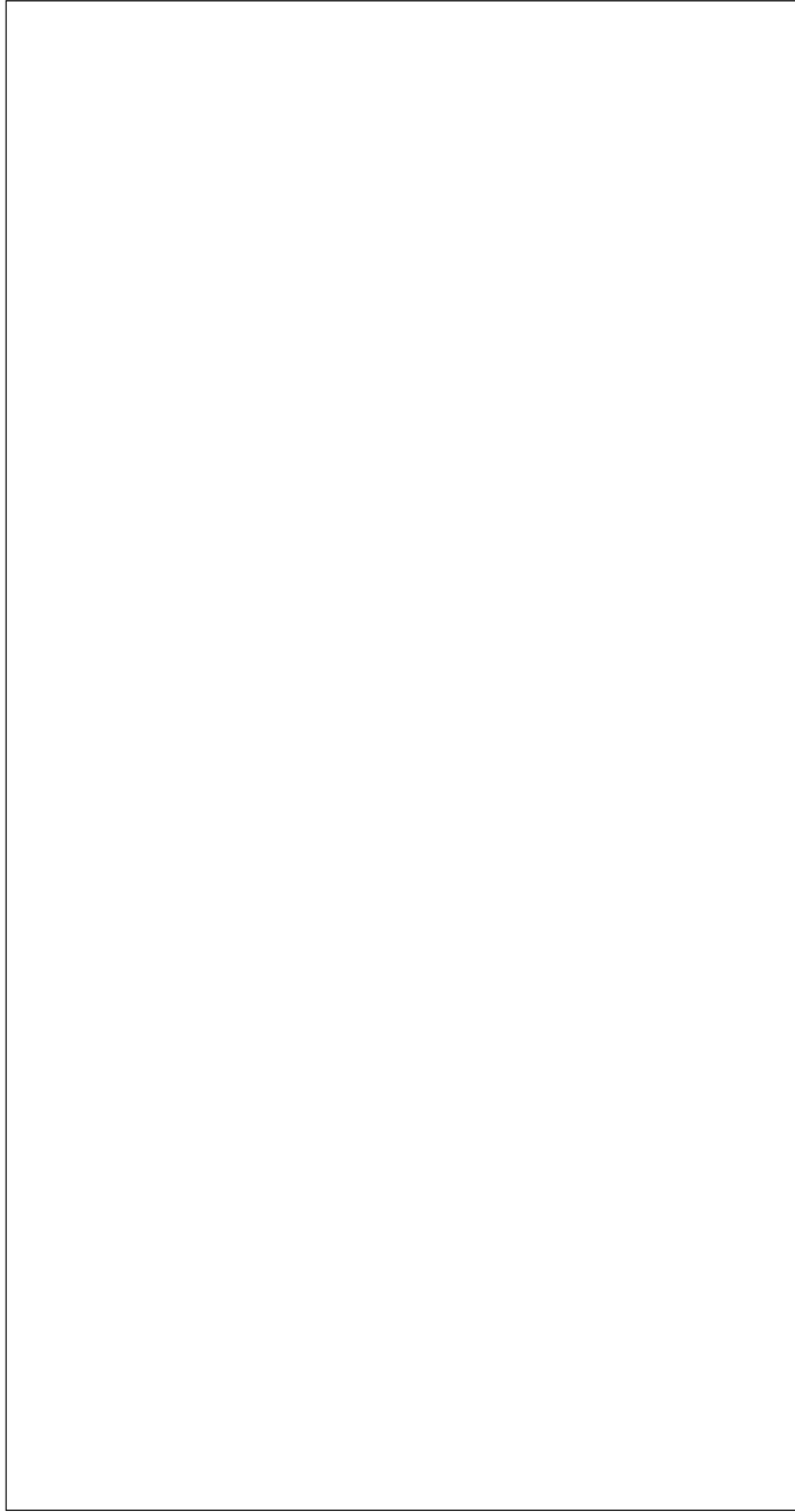

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI
İstiklal Caddesi Orhan Adli Apaydın Sokak
1. Baro Han Beyoğlu / İstanbul
Tel: (0212) 251 63 25 (pbx)
Faks: (0212) 293 89 60
dergi@istanbulbarosu.org.tr

İÇİNDEKİLER

Yayın Kurulu'ndan	7
Türkiye-Ermenistan Sınır Kapısı'nın Açılmasının Hukuki Sorunları	8
Açılış	9
Av. Muammer AYDIN	9
Prof. Dr. Dr. Selçuk DEMİRBULAK.....	14
Prof. Dr. Av. Selami KURAN	16
Deniz BÖLÜKBAŞI	27
Av. Hüseyin ÖZBEK	37
Şahin MENGÜ	47
Soru - Yanıt	61
Türkiye-Ermenistan Kars Antlaşmasından Günümüze Diplomatik Süreç	75
Av. Hüseyin ÖZBEK	77
Av. Muammer AYDIN	78
Prof. Dr. Nurşen MAZICI	86
Dr. Şükrü ELEKDAĞ	97
Doç. Dr. Meltem Dikmen CANIKLIOĞLU	119
Av. Gülseren AYTAŞ	137
Soru - Yanıt	151

YAYIN KURULU'NDAN

Türk – Ermeni ilişkileri “ilgi çekici” bir boyuta doğru ilerliyor. Soykırım yalanıyla Diaspora'nın etkilemeye çalıştığı Ermenistan hükümeti ve de halkı, komşuları olduğumuz için sınırın açılmasını ve Türkiye ile ilişkilerin artık bir an önce geliştirilmesini istiyor.

Türkiye, Azerbaycan ile olan ilişkiler ve Dağlık Karabağ sorunu nedeniyle atacağı adımlarda dikkatli hareket etmek istiyor. Bu yönde atılacak adımlarda Azerileri kırmamanın formülleri aranıyor.

Türkiye'nin atacağı adımların nasıl ve ne yönde olması gerektiği tartışmaları sürerken, İstanbul Barosu konunun uzmanlarını bir araya getirerek, sınırın açılmasının neleri getirip neleri götüreceği ve Kars Antlaşması üzerine, saydam bir tartışma ortamı oluşmasını sağladı.

Türkiye'nin yukarıda değindiğimiz biçimdeki dış politikası doğru mu? Bu politika hangi sorunları beraberinde getirecek?

Ses çözümlerini sunduğumuz bu iki panel sorunu aydınlatıcı bir çerçeve çizmekle kalmayacak aynı zamanda bu konuda adım atacak yetkililere ve konuyla ilgili kamuoyuna da yol gösterici olacaktır.

Yeni bir yayında buluşmak umuduyla...

Av. Celal ÜLGEN

Yayın Kurulu Başkanı

**İSTANBUL BAROSU
PANEL**

**“TÜRKİYE - ERMENİSTAN SINIR KAPISI'NIN
AÇILMASININ HUKUKİ SONUÇLARI”**

02.05.2009

Orhan Adli Apaydın Salonu

Açılış
Sunucu

Sayın konuklar, sayın meslektaşlarım; bugün burada İstanbul Barosu Uluslararası İlişkiler Merkezinin düzenlemiş olduğu Türkiye Ermenistan sınır kapısının açılmasının hukuki sonuçlarının tartışılacağı panelle buradayız. Bu nedenle hepinizi saygılarımla selamlıyorum.

İstanbul Barosunun düzenlemiş olduğu panellerin konusunu mesleki konular yanında hukuksal sonuçları yurdumuzu ve dış politikamızı ilgilendiren olgular da oluşturmaktadır. Bu çerçevede bugünkü panelimizde de dış politikamızın gündemdeki en tartışmalı konusu olan Ermenistan sınır kapısının açılmasının hukuksal sonuçları tüm açılarıyla ele alınacaktır. Konuşmasını yapmak üzere İstanbul Barosu Başkanı Sayın Avukat Muammer Aydın'ı kürsüye davet ediyorum.

Av. MUAMMER AYDIN

(İstanbul Barosu Başkanı)

Evet, Değerli Milletvekilim, Değerli Büyükelçim, değerli meslektaşlarım, sayın katılımcılar; hepiniz İstanbul Barosu'nun bugünkü "*Türkiye Ermenistan Sınır Kapısının Açılması'nın Hukuki Sonuçları*" konulu panelimize hoş geldiniz. Evet, açılmasından bahsedilen kapı Alican Sınır Kapısı. Bununla ilgili de bir söylenceyi anlatmadan geçemeyeceğim. Ermenistan sınırında Mehmetçik nöbet bekler ve gece nöbetçi olan Alican isimli Mehmetçik nöbet sırasında uykuya dalar. Akabinde kontrol eden subay uykuya daldığını görünce silahını alır ve ayrılır ve özellikle o dönem için

vatana ihanetle eşdeğer tutulan silahını kaptırma durumu, uyandığında Mehmetçiği telaşa sürükler. Ne yapacağını kestiremez ve en sonunda kararını verir, Ermenistan sınırını geçer, karşı taraftan bir Ermeni askerin silahını ele geçirir ve tekrar nöbet yerine döner. Ertesi sabahleyin komutan ne olduğunu sorduğunda da olayı olduğu gibi anlatır. Bunun üzerine taltif edilir, ödüllendirilir ve hemen terhis edilir, tezkeresi verilir, gönderilir ve kapıya da Alican Sınır Kapısı adı verilir. Anlatılan söylence böyle, ne kadar doğrudur bilemem, yazılı kaynaklardan elde ettiğim bilgi bu.

Sorun Ekonomi Degil

Tabii sorun söylencede değil, sorunun temeli Iğdır'daki Ermenistan sınır kapısı olan bu kapının açılıp açılmayacağıyla ilgili haberlerde. Bu haberler Azeri ve Türk basınında yer aldı, ancak bir yandan kapının açılması ya da açılmaması tartışılırken, bir yandan da siyasilerden gelen açıklamalar işin bir kaz daha önemini artırdı. Bir yanda da bir zamanlar yaşanan Hocalı katliamının unutulmadığı ve daha uzun yıllar da tazeliğini koruyarak belleklerdeki yerini koruyacağı gerçeği var. Bu konunun önemi, yani sınır kapısının açılıp açılmamasının önemi ekonomik değil, tamamen siyasi. Türkiye'nin Azerbaycan'la yıllık ticaret hacmi hâlâ iki milyar dolar seviyesinde. Oysa Ermenistan'la sınır ticareti ve genel ticareti 100 milyon dolar seviyesinde ve gelecek günlerde de bu ticaretin özellikle Azerbaycan lehine gelişeceği ve son iki üç yılda belki 10 milyar dolar seviyesine çıkacağı da bir beklenti. Buna karşılık Ermenistan'la yapılacak bu ticaretin varabileceği azami mik-

tar 500, 600 milyon dolar seviyesinde. Dolayısıyla konu ekonomik olarak değerlendirilemez. Ayrıca Azerbaycan'la petrol boru hattı, rafineri kurulması gibi önemli projeler de Türkiye için yaşamsal önem taşımaktadır. Bu da durumun Ermenistan'la ilişkilerin ekonomiye dayalı olmadığını en açık biçimde bize gösteriyor. Kaldı ki bazı olaylar ekonomiden de çok daha önemli ve ötesinde anlam taşımaktadır. Bu nedenle de konunun hukuki ve siyasi sonuçları olması sebebiyle değerli katılımcılarla görüşlerimizin paylaşılması ve konunun tüm boyutlarıyla ortaya konularak tartışılması, sonuçlarının da kamuoyuyla paylaşılması gerektiğinden bu paneli İstanbul Barosu olarak düzenledik.

Tüm kamuoyunca da bilindiği üzere bu kapının açılabilmesi için bazı koşulların gerçekleşmesi gerekiyor. Zaten hiçbir hükümet yetkilisi kapının açılacağı bir söylemde net biçimde bulunmadı, ama gazetelerde kapının açılacağıyla ilgili yazılar anlaşılabilir değildir. Bir dış politika skandalı yaratılarak Türkiye'yle Azerbaycan'ın arasının açılması hedeflenmişse de bu başarısız ve tezgâh geri tepince çekilmek zorunda kalmışlardır. Anlaşılan bu durum kapalı kapılar ardında bazı pazarlıklar mı yapılıyor sorusunu da akla getirmiyor değil. Bir diğer olasılık da Türkiye'yle Azerbaycan'ın arasını açmak isteyenlerce bu haberlerin çıkarıldığı savıdır. Bunların birçoğunun doğruluk payı var, ancak unutulmamalıdır ki Türkiye Cumhuriyeti tarihinden gelen hassasiyetleri nedeniyle ve böyle basit sebeplerle elindeki önemli kozu vererek bu kapıyı açmaz ve açmamalıdır. Öncelikle Azerbaycan'ın Erme-

nistan tarafından işgal edilen toprakları geri verilmeden, Karabağ sorunu çözülmeyen ve bir milyonu aşkın insan terk etmek zorunda bırakıldığı yerlere geri dönmeyen ve Ermenistan'ın buralardaki meydana getirdiği Türklere ait tarihi, sosyal ve kültürel varlıklar için gerçekleştirdikleri bu harabiyet giderilmeden bu kapının açılması de pek mümkün gözüküyor. Ancak tüm bunlar yerine getirildiğinde de bu kapının açılması için görüşmelere ve müzakerelere başlanabilmesi belki o zaman mümkün olabilir.

İsmet Paşaya Şükran Plaketi

Diğer taraftan iki ülke arasındaki soğukluğun giderilmesi de, yumuşatılması da içinde bulunduğumuz çağdaş dönem itibarıyla bir zorunluluk, bir gereklilik taşımaktadır. Ancak 21. Yüzyılda çağdaş bir ülke olarak artık sınır komşularımızla kavgalı ve küs olmamak da başka bir gerekliliktir. Büyük Atatürk'ün yurtta sulh, cihanda sulh söylemi gereğince bölgesinde barışa önem veren ve bir başka ülkenin topraklarında hiçbir zaman gözü olmayan bir ülke olarak bu da bize yakışan şekilde mutlaka gerçekleştirilmelidir. Ancak bir millet iki devlet anlayışını yaşatan ülkeler olarak tarihsel bağımız olan Azerbaycan'ı da ekonomik ya da benzer tercihler karşısında ve özellikle bir sınır kapısının açılması için kenara koyulmasını ve yeni tercihler geliştirilmesini de kabul edebilmek mümkün değildir.

Sözlerime son vermeden önce bir tarihi belgeyi sizlerle paylaşmak istiyorum. Bir değerli dostumuz tarafından iletilen ve aslının İnönü Vakfı'nda olduğu söylenen bir belge. Bu

belgenin içeriği aynen şöyle: Bu tarihi şükran plaketi Türkiye Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanı Majeste İsmet Paşaya Türkiye Ermenilerinin şükran plaketi olarak verilmiştir. *Mevla seni eylesin muammer, ey, şanlı mücahidi muzaffer. Hamaset ve dehanın timsali mücessemi, vatanı mukaddesimizin münci muazzamu. İsmet Paşa Hazretlerine Türkiye Ermenilerinin takaddümeysi şükranıyesidir.* 24 Temmuz 1923. Evet, Türkiye'yi özellikle soykırımla suçlayan birçok kişiye herhalde birçok belge o kadar çok her yerde açıklandı, ama bence en güzel cevap herhalde bu olsa gerektir. O nedenle bizim kimseyle gerçekten sorunumuz yok ülke olarak, ulus olarak, ama herhalde ki Ermenistan sınır kapısının açılmasının anahtarı da Karabağ sorununun çözümüdür. O nedenle bu panele katılan değerli konuşmacıların bizleri aydınlatacağı ve kamuoyuna verecekleri mesajlar da çok önemli. Öncelikle değerli katılımcılara teşekkür ediyorum ve İstanbul Barosu'nun bu panele katıldığınız için sizlere bir kez daha teşekkür ediyorum. Saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

SUNUCU

Türkiye Ermenistan sınır kapısının açılmasının hukuki sonuçları konulu paneli yönetmek üzere İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı **Prof. Dr. Dr. Selçuk Demirbulak**'ı davet ediyorum. Şimdi panelistlerimizi davet etmek istiyorum. Avukat ve Manisa Milletvekili Sayın **Şahin Mengü**, Emekli Büyükelçi Ankara Milletvekili Sayın **Deniz Bölükbaşı**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Avukat **Selami Kuran**, İstanbul Barosu

Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Avukat **Hüseyin Özbek.**

Prof. Dr. Dr. SELÇUK DEMİRBULAK

(İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı)

Muhterem hanımefendiler, beyefendiler, değerli meslektaşlarım; Alican Sınır Kapısının açılmasının yaratacağı hukuki sonuçları ki bu sonuçlar hepinizin malumudur, Ermeni diasporasının 3T formülü uyarınca önce tanıma, sonra tazminat, bilahare toprak talebi gibi global sorunları getirmektedir. Bunun yanı sıra, demin Sayın Başkanın dediği gibi olay ekonomik temellere dayandırılmaz. Nedeni 40 bin kilometrekare ve 2 milyon 900 bin nüfusa sahip Ermenistan'ın bugün fert başına düşen milli geliri 71 milyon 517 bin nüfusa sahip, 787 bin kilometrekare mesaha üzerindeki Türkiye Cumhuriyeti'nin Gayri Safi Milli Hâsılasından çok daha düşüktür. Bizde 10 436 iken fert başına gelir, Ermenistan'da bu 3 bin dolar civarındadır ve bu bağlamda Ermenistan'ın yaptığı ihracat 1 milyar 200 milyon dolar civarındadır, ithalatsa 3 milyar 900 milyon dolar civarındadır. Burada ithalatta da, ihracatta da partneri Rusya Federasyonudur, büyük partneri. Ondan sonra Almanya, Hollanda, Belçika gelmektedir.

Diğer kısımdaysa Azerbaycan 8 milyon 263 bin nüfusa sahip, 86 bin kilometrekarelik bir mesaha üzerinde, alan üzerinde oturmakta ve bugün bu yüzölçümünün yüzde 16'sı 93 yılından başlayarak tamamen Ermeni işgali altında ve tam rakam vereyim, 832 bin de iç göçmene sahip. Buna Azerbaycan'a, Bakü'ye gittiğimde de ben gözlerimle de tanık oldum.

Efendim konunun diğere nedeni siyasi neden; hepiniz bilirsiniz ki bugün Ermenistan siyaset biliminde irredendist bir politika uygulamakta. Latince kökeniyle irredenta ortak kültür ve dile sahip toplulukların ana vatana bağlanması. İtalyan birliği sonrası İtalya'nın izlediği siyasi doktrindir bu ve bu bağlamda Dağlık Karabağ ki 4.400 kilometrekare alana sahip, 143 bin küsur Ermeni'nin yaşadığı ve 93'den sonra yüzde 95 olduğu gibi Ermeni nüfustan oluşmakta, Azeri nüfus 42 bindi, ama bir başka unsur da bugün Ermenistan'ın bizim şu anda göremediğimiz Gürcistan'la ilgili benzer bir sorunu vardır. Cevahiti Bölgesinde ikinci Karabağ yaratılmak istenmektedir. Karabağ dediğimiz 4.400 kilometrekarelik alan Türk dünyasında Türkiye'yle tek fiziki bağlantısı olan Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinin doğusundaki bir alandır, Cevahiti de kuzeydoğumuzda yine bizim sınırlarımıza yakın bir alanı oluşturmaktadır.

Bu bağlamda Alican Sınır Kapısı, İğdir'dan 19 kilometre ileride olan Alican Sınır Kapısı herhangi bir sınır kapısı değildir. 21. Yüzyılda uygar ülkeler dış politikalarını kırarım, dökerim üzerine kurmaz, aynen bizim 1993 tarihinden başlayarak uyguladığımız gibi ticari ambargoyla kurar. O ticari ambargo amaca ulaşmıştır, ama şimdi kendisi siyah, ama beyaz kalmaya devam eden adamın talimatı üzerine bir şeyler oluyor. İşte nelerin olduğunu biraz sonra değerli panelistler izah edecekler. Bu bağlamda ilk sözü Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Bölümü Uluslararası Deniz Hukuku Profesörü meslektaşım Selami Kuran'a veriyorum. Buyurun Sayın Kuran.

Prof. Dr. Av. SELAMİ KURAN

Sayın Milletvekilleri, sayın başkanlar, değerli dinleyiciler; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum ve bu panelin düzenlenmesinde emeği geçen İstanbul Barosu'nun başta Başkan ve Yönetim Kurulu üyelerinin hepsine teşekkür ediyorum. Tabii konumuz gerçekten son dönemde, özellikle son birkaç yıldır Türk dış siyasetinde çok önemli yer tutan bir konu başlığı; aslında yazılı ve görsel medyada da bu konu üzerinde çok konuşuldu, çok şey yazıldı. Bizim burada kısa, sınırlı zamanda sizlerle paylaşmak istediğimiz belirli birkaç satır başlığı var. Ben mümkün olduğu kadar zamanı verimli kullanarak bunları size sunmak istiyorum.

Karabağ Sorunu

Öncelikle az önce de değerli konuşmacıların ifade ettiği gibi Ermenistan'ın Azerbaycan'la ilgili yıllardan beri devam eden sorunu bir şekilde Türkiye'yi de çok yakından ilgilendirmekte. Türkiye'nin Ermenistan'la ilgili olarak sınır uzunluğu, sınır genişliği yaklaşık 325 kilometre ve iki sınır kapısı var az önce de ifade edildiği gibi. Birincisi Alican Sınır Kapısı, Alican Karayolu Sınır Kapısı Iğdır'a bağlı olan, diğeri de Akyaka Demiryolu Sınır Kapısıdır, o da Kars'a yakın bir sınır kapısıdır. Ancak özü itibarıyla baktığımızda aslında bu sınır kapatılması olayının ne zaman başladığına Türkiye Ermenistan'la olan sınırını 03 Nisan 1993 tarihinde kapatma kararı almıştır. Aslında 1993'e kadar geçen sürece baktığımızda belli başlı noktalara değinmekte fayda vardır. Bilindiği gibi aslında Azerbaycan'la Ermenistan arasındaki

sorun özellikle Karabağ'da 1988'li yıllardan itibaren başlıyor. Yoğunluklu olarak da 1990'larda Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla birlikte silahlı çatışmaya kadar dönüşüyor. Aslında 1923 yılından 1989'a kadar Karabağ'ın hukuki statüsü Yukarı Karabağ Sovyet Sosyalistleri Özerk Bölgesi olarak geçiyor, bir özerk bölge olarak tanımlanmış. Sovyetlerin dağılmasından sonra Azerbaycan toprağı olarak kabul edilmiş.

Ermenistan'ın özellikle Karabağ Bölgesindeki bağımsızlık, ayrılıkçılık faaliyetleri 1907'li yılların başında zirveye oturuyor ve bu şekilde de özellikle 91, 92 yıllarında ciddi şekilde bir silahlı çatışmaya kadar varıyor. Karabağ Bölgesinde bulunan Azerilerin göçe zorlanması, öldürülmesi ve Yukarı Karabağ'la Yukarı Karabağ'a yakın olan yedi yerleşim bölgesinin de işgal edilmesi nedeniyle yaklaşık yüzde 20'ye yakın Azeri toprağı, Azerbaycan toprağı Ermeniler tarafından işgal ediliyor. Ermenistan'ın Karabağ'ı işgal etmesinden sonra da 1993'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin bu işgali uluslararası hukuka aykırı bulan dört tane önemli kararı çıkıyor. Özellikle Temmuz ayında 1993 yılında 822, 853, 874 ve 884 sayılı kararlarıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi işgal edilen topraklardan Ermenistan askeri güçlerinin çekilmesini ve o toprakların Azerbaycan toprağı olduğuna ilişkin kararlarını ilan ediyor. Ancak Birleşmiş Milletlerin bu kararından sonra dahi daha sonra da özellikle Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı AGİT'in, Avrupa Konseyinin de yapılan eylemin, yapılan işlemin bir işgal olduğu ve uluslararası hukuka aykırı olduğu şeklinde açık olarak açıkla-

maları yer alıyor.

Türkiye'ye Baskı

Şimdi 1993'den sonra uluslararası kamuoyunun, uluslararası örgütlerin Azerbaycan toprağının işgal edildiğine ilişkin açık, net bir tavır koymalarından itibaren aslında çok fazla bir değişiklik olmadığını da görüyoruz Yukarı Karabağ'da. Ermenistan işgali devam ediyor ve Ermenistan 2006 yılında anayasa değişikliğine giderek Yukarı Karabağ'ın bağımsızlığını ilan ediyor, daha sonra da 2007 yılında cumhurbaşkanlığı seçimi yaparak Koçeryan, daha sonra da Sahırbıyan isimli şahısları cumhurbaşkanlığına seçiyor. Ancak Yukarı Karabağ'da yapılan bu bağımsız devlet girişimleri uluslararası kamuoyu tarafından destek görmüyor. Yani ne Avrupa Birliği, ne Amerika Birleşik Devletleri, ne İslam Örgütü, hepsi yapılan işlemin uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirtiyor. Özellikle de Türkiye Cumhuriyeti dışışleri bu işlemin kabul edilemez, uluslararası hukuka aykırı bir işlem olduğunu açık olarak belirtiyor, pozisyon alıyor.

Şimdi gelinen noktaya baktığımızda aslında soru sorulması gereken nokta, yani ben mümkün olduğu kadar kısaltarak size belli başlı tarihi olayları sunmaya çalıştım. Şimdi baktığımızda özellikle son dönemlerde Ermenistan'la ilgili sınırın açılması konusunda Türkiye'ye devlet olarak çok yoğun bir baskı söz konusu. Aslında belki sorgulanması gereken ilk noktanın bu olması lazım. Yani başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, Avrupa Birliği çevrelerinde Türkiye'ye bu konuda ciddi bir baskı söz konusu. Bunun

nedeni üzerinde biraz düşünmek lazım. Aslında az önce de ifade ettiğim gibi Türkiye Cumhuriyeti 03 Nisan 1993'de Kelvecer'in işgal edilmesiyle sınırları kapatmıştır. Yani daha önceki döneme baktığımızda 1991'de Ermenistan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra ilk tanıyan ülkelerden biri Türkiye'dir ve Türkiye o zamanlarda Ermenistan'a ciddi yardımda bulunmuştur. Gıda yardımı yapmıştır, elektrik vermiştir, vesaire, yani iyi komşuluk ilişkileri tesis edilmesi amacıyla bunlar yapılmıştır. Ancak Türkiye'nin bütün bu iyi niyetli girişimlerine rağmen bakıyoruz Ermenistan'la ilgili olarak Avrupa Birliği'nin ve Amerika Birleşik Devletlerinin çok ciddi bir talebi söz konusu. Avrupa Birliği bağlamında ilk baktığımızda neden Avrupa Birliğiyle ilgili bu kadar ciddi bir baskı söz konusu? Aslında Ermenistan'la ilgili biliyorsunuz, az önce de ifade edildi, sayın konuşmacılar ifade ettiler, Türkiye'yle Ermenistan arasındaki tek sorun Yukarı Karabağ'ın işgal edilmesi değildir. Yani kamuoyunda bu çok tartışılıyor, ama tek sorun bu değildir. Yani bunun ötesinde 1915 olaylarıyla ilgili iddialar var biliyorsunuz, toprak talebi söz konusu, tazminat talepleri, vesaire, bütün bunlar birbiriyle yakından ilgili, ama gündemde sınır anlaşmazlığı olduğu için bunun üzerinde yoğunlaşmış kamuoyu.

Türkiye'nin Ermenistan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra iyi komşuluk ilişkileri adına ilk tanıyan, ön koşulsuz tanıyan ilk ülke olmasına rağmen bakıyoruz Ermenistan'ın Bağımsızlık Bildirisi ki 23 Ağustos 1990'da ilan edilmiş, 11. maddesinde Ermenistan Cumhuriyeti 1915 Osmanlı Türkiye'si

ve Batı Ermenistan'da gerçekleştirilen soykırımın uluslararası alanda tanınması yönündeki çabalarını destekler. Yine 23 Eylül 1991'de Ermenistan'ın Ermeni Anayasasının 13. maddesinde Ağrı Dağının devlet armasında bir milli sembol olarak yer aldığını görüyoruz ve Ermenistan Parlamentosu Bağımsızlık Bildirisine sadık kalacağını beyan ediyor. Yine 1991 Şubat ayında Kars Antlaşmasıyla ilgili çizilmiş olan sınırı tanımadıklarını ilan ediyorlar. Yani 1921 tarihli Kars Antlaşması ki bu Antlaşmaya bilindiği gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan taraf, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin nezaretinde yapılmış bir antlaşmadır. Şimdi bütün bu işgal ve Ermenistan'ın özellikle Türkiye'ye karşı kendi anayasal Bağımsızlık Bildirisi ve Anayasasındaki bu noktaları bir arada değerlendirmekte fayda var. Bu fayda ancak bu şekilde Ermenistan'la ilgili sınırın açılıp açılmaması konusunda bize yol gösterici olabilir. Yani Ermenistan sınırının sadece Yukarı Karabağ işgaliyle sınırlandırılmasının doğru bir yaklaşım olmadığı kanaatindeyim. Çünkü orada uluslararası hukuka aykırı bir işgal var, uluslararası camiadan tepki gören, kabul edilmeyen bir işgal söz konusu.

Ancak işin ilginç yanı uluslararası camiada bu 1994 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda yapılan bu açıklamaların daha sonra biraz seyrinin değiştiğini görüyoruz. Özellikle Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatınca oluşturulan Minsk Grubunda, ki bunlarda başta Rusya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İtalya, Almanya, Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan,

İsveç gibi ülkeler temsilci bulunduruyorlar. Eş başkanlığını da Rusya'nın, ABD'nin ve Fransa'nın yaptığı ve işgal sorununu bir çözüme kavuşturmak amacıyla çalışan ortaya çıkarılmış bir mekanizma. Ancak bu mekanizmanın bile 2004 yılında, özellikle Fransa ve Rusya'nın Dışişleri Bakanlarının yaptıkları açıklamalarla 1993'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarının artık Batı yönetimleri tarafından çok fazla desteklenmediği, yani ABD ve Avrupa Birliğine üye devletler tarafından. Çünkü 2004 yılında yapılan açıklamada özellikle 1993'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin kararları aldığı dönemdeki şartların değiştiği ifade edilmiştir. Bu çok önemli işarettir, şartların değişmesi şu anlama yorumlanabilir: Yani Yukarı Karabağ'da işgalin meşru hale getirilmesi çabalarını da görmek mümkün, yani orada ya bir ortak devlet ya da bağımsız bir Karabağ devletine ilişkin bir çözüm düşünüldüğünü görmemiz mümkündür. Çünkü az önce de ifade ettiğim gibi 1993'deki Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları gayet açıktır, bunun bir işgal olduğu yönündedir. Bu nedenle Türkiye bu işgali de protesto etmiş ve protesto olarak sınırlarını kapatmış bir ülke olarak sınırların açılması konusunda öncelikle bu işgali meşru bir hale getirmesi söz konusu olacaktır.

Ancak ben şahsen yalnız işgalin bitmesi durumunda dahi Türkiye Ermenistan ilişkilerinin bir noktaya gelebilmesi için özellikle Ermenistan Anayasasında, Bağımsızlık Bildirisinde yer alan hususların da bir çözüme kavuşturulması gerektiği kanaatindeyim. Yani Ermenistan'la biliyorsunuz mevcut

siyasi iktidar yaklaşık 2 yıldan beri dışişleri bürokratları seviyesinde İsviçre'nin Bern kentinde, kantonunda birtakım görüşmeler yapıldı ve son birkaç gün önce de sorunların çözümü konusunda bir yol haritası çizildiği, belirli bir mutabakata varıldığı ifade edildi. Ancak kamuoyunda bu mutabakatın ne olduğu konusunda bir bilgi sahibi değiliz. Şimdi orada aslında acaba Azerbaycan'la ilgili, yani Yukarı Karabağ'la ilgili bir mutabakata varılmış mı işgal konusunda ki böyle olmadığı konusunda duyular var, geriye ne kalıyor? O zaman 1915 olayları, sözde Ermeni soykırımıyla ilgili konu, Ermenistan Anayasasındaki konular düşünülüyor. Şimdi eğer Türkiye şüphesiz bir devlet olarak komşularıyla iyi ilişkiler, dostane ilişkiler geliştirmek durumundadır. Yani buna karşı olacak kimsenin olduğunu düşünmüyorum. Ancak barışın da iki tarafı olur, yani tek taraflı bir barış isteği ve iradesi barışın tesis edilmesi yönünde yeterli değildir. Dolayısıyla özellikle Ermenistan'ın bu Anayasasındaki konularla ilgili bir çözüme yaklaşması, 1915 olaylarıyla ilgili bir net pozisyon alması gerekir. Bu ne anlama gelir? Yani Ermenistan 1921 tarihli Kars Antlaşması'nı ki Misakı Milli sınırlarımızı çizen 1923 Lozan Antlaşmasıyla birlikte değerlendirildiğinde çok önemli bir antlaşmadır. 1921 Kars Antlaşması'nı tanıdığını resmi olarak bildirmesi, açıklaması gerekir. Yani bu konuda net bir pozisyonun alınması lazım.

İkincisi biliyorsunuz hükümet tarafından teklif edilen tarih komisyonu kurulması olayı var 1915 olaylarıyla ilgili, ben bu konuda biraz daha ihtiyatlı davranıyorum. Yani bili-

yorsunuz uluslararası sorunların, uyuşmazlıkların çözümü konusunda Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 33. maddesi çeşitli yolları, usulleri öngörüyor. Ancak burada öngörülen usuller, yöntemler de aslında ne bağlayıcıdır, ne de sınırlıdır. Yani başka, farklı usuller de öngörülebilir, o usullerden farklı yöntemler de söz konusu olabilir. Çünkü uluslararası uyuşmazlıklarda tek emredici, eski ifadeyle amir hüküm kuvvet kullanmama yasağıdır. Yani kuvvet kullanmama yasağı Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 2. maddesindeki tek emredici hükümdür. Bu hüküm de zaten uluslararası uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü konusunda çözümün nasıl olacağı, hangi usule uygun olacağı konusunda ilgili taraf devletlere önemli bir takdir yetkisi veriyor. Zaten uluslararası hukukta da bu alanda bir zorunluluk, zorunlu bir norm olmadığı için tarafların her uluslararası uyuşmazlığın hem usulü, hem de merci konusunda karşılıklı olarak mutabakata varmaları gerekir. Yani bu tek taraflı tespit edilemez.

Tarih komisyonu ile ilgili olarak az önce de söyledim, burada bir uzlaştırma komisyonu aslında öngörülmüş, yani tarafların birer temsilcisinin ve üçüncü kişilerin katılımıyla. Sorunların sebepleri, uyuşmazlığın konusu ve çözüm önerileri verilmesini öngören bir mekanizmadır, aslında hukuken bağlayıcı da değildir, onu da söylememiz lazım. Tarih komisyonunun, yani bir uzlaştırma komisyonunun kararları da taraf devletleri bağlamaz. Ancak siyasi bir ağırlığı vardır, ama bilindiği gibi uluslararası alandaki her sorunun da yalnız salt siyasi, salt hukuki

olmadığı da açıktır. Çünkü uluslararası alanda gerçekten bir uyuşmazlığın siyasi mi olduğu, hukuki mi olduğu çoğu zaman tartışmalıdır, çoğu zaman da çok iç içedir. Ancak burada benim rezervim, burada benim ihtiyatlı davranmamın sebebi bu tarih komisyonu ile birlikte 1921 Kars Antlaşmasının ki açık bir antlaşmadır, Ermenistan'ı ve Türkiye'yi bağlayan bir antlaşmadır ve 1923 tarihli Lozan Antlaşması ki, Lozan Antlaşması uluslararası alanda Türkiye Cumhuriyeti Devletini kuran kurucu belgedir, temel anlaşmadır, bunların sorgulanır hale gelmesidir. Yani benim oradaki rezervim ve endişem odur. Yani bilmiyorum hükümet çevrelerinin bu konuda ne düşündüklerini, iyi niyetli bir yaklaşım gösteriyorlar, ama hukuki sonuçlarını çok iyi düşünmek gerekir diye düşünüyorum.

Tabii Avrupa Birliğinin özellikle bu konuda Türkiye'ye baskı yapmasının sebebi az önce de ifade etmeye çalıştım, bu genişletilmiş Avrupa programı içerisinde Ermenistan'ın yer alması. Avrupa Birliğinin özellikle genişletilmiş Avrupa programı içerisinde yer alan Ermenistan'ın Avrupa Birliğiyle entegrasyonunun sağlanması için mutlaka sınır kapılarının açılmasını öngörüyor. Çünkü sınır kapılarının açılması demek Ermenistan'ın Türkiye'deki Karadeniz limanlarını, özellikle Trabzon, Samsun'daki limanları kullanması, mal dolaşımının daha rahat, serbest olması, ihracatın 300, 350 milyon dolar artabileceği öngörülüyor ve bu anlamda ekonomik refahın daha yükseleceği ve bu anlamda da Ermenistan'ın Avrupa'ya ekonomik bağlarla bağlanmasının sağlanabileceği düşünülüyor.

Benim zamanım kısıtlı, ben mümkün olduğu kadar kısa sürede bunları toplamaya çalıştım, ama özü itibarıyla şu sözlerle sözlere son vermek istiyorum. Siz değerli hukukçuların ki birçoğunuzun hukukçu olduğunuzu biliyorum, şu hususu dikkatine sunmak istiyorum. Yani Türkiye uluslararası alanda sürekli bir baskı altında olan, sürekli çözüm noktasında zorlanan ve sürekli de bir şeyleri yapması gerektiği konumunda olan bir ülke. Yani Türkiye'nin özellikle alınız Kıbrıs konusunu, alınız Ege Denizi sorunlarını, kıta sahanlığı, karasuları, adaların aidiyeti, hava, fir hattı dediğimiz sorunları, yine alınız Ermenistan'la ilgili sorunları, yine Patrikhane meselesi, Ruhban Okulu. Yani uluslararası boyutu olan, uluslararası sorunu olan bu konularda Türkiye devamlı olarak bir şeyler yapması gereken, ön adım atması gereken, taviz vermesi gereken bir ülke olarak görünüyor, öyle bir tablo var. Ben bir hukukçu olarak soruyorum, yalnız Türkiye'nin bu konuların hiçbirinde mi haklılık payı yok? Yani Avrupa Birliği çevrelerinde veya Amerika Birleşik Devletlerinde Türkiye'nin bu konuların hiçbirinde mi bir haklılık payı yok? Yani bunun sorgulanması lazım. Öyleyse şu sonuca varmak mümkün: Buralarda önemli olan hususlar, önemli olan bakış açısı hukuki bakış açısı değildir. Burada ağırlıklı olarak siyasi bir bakış açısı vardır. Uluslararası siyasetin, uluslararası konjonktürün, uluslararası sistemin burada önemli bir ağırlığı, bir baskısı söz konusu. Biz hukukçuların bu konuda gerçekten dikkatli olmamız gerekir diye düşünüyorum. Bu düşüncelerle sözlere söz veriyorum.

Prof. Dr. Dr. SELÇUK DEMİRBULAK

Evet, Selami Kuran'a teşekkür ederken bu Ermeni davası veya Ermenice adıyla Hainstan, amaç büyük Ermenistan veya Ermenice dediğim gibi Hainstan kurmak. Ne zaman başlıyor bu dersiniz tehcir öncesi başlıyor. Tehcir 30 Mayıs 1915'de başlayıp bilahare de nedenleri hepimizce malum, 19 Ocak 1919'da da Osmanlı Hükümeti yer değiştirenlerden isteyenlerin kendi yerlerine dönebilecekleri konusunda deklarasyon yayınlıyor. Şu anda demin Selami Kuran'ın bahsettiği gibi AGİT üyeliğinin ve bunun ötesinde Avrupa Konseyi üyeliğinin getirdiği, yüklediği sorumluluklarla bağdaşmayan işgal olayı 1993'lerde sonuçlandı Azeri Ermeni savaşı sonrasında. Ancak daha önce hepimizin bildiği Armenian Secret Army For Liberation Armania veya kısa adıyla ASALA 1973-1984 arasında 42 diplomatımızı şehit etti, bunu hepimiz biliyoruz.

Bunlar nereden kaynaklanıyor dersiniz, şu anda dört büyük ülkede, örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde 800 bin civarında Ermeni yaşıyor ve diasporanın önderliğini AAA, yani Armenian Asamble America Örgütü yapıyor. Fransa'da 350 bin civarında Ermeni yaşıyor, özellikle güneyde, Marsilya Bölgesinde ve Union International Desorganizacion Kültür denilen organ yapıyor. Ayrıca genç kuşak için de JAF kısaltılmış şekliyle Munva Delojanös Armenian Defrance yapıyor. Almanya'da dikkatinizi çekerim, sadece ve sadece 20 bin Ermeni yaşıyor. Germany Armanian Comünity ve son derece etkin biçimde bugün diasporanın faaliyetlerinin

yüzde 20'sini organize ediyor. 20 bin nüfusla, sizin orada 4 milyon 100 bin insanınız var ve 800 bini Alman pasaportlu ve geçtiğimiz yıl sizin insanların yaptığı ciro 138 milyar Euro'ydu, 125 bin Alman istihdam ediyorlar. Nedenini biraz da kendimize soralım. İngiltere'deyse bugün diaspora faaliyetlerinin yüzde 10'unu organize eden İngiltere'de sadece 15 bin civarında Ermeni yaşıyor. The Santral For Armanian İnformation Adways denilen Ermeni Enformasyon ve tavsiye merkezi var. Bakınız; bütün bunlar bir politika oluşturuyor ve şu anda uluslararası platformda gelip sıkıştık. Çünkü 17 Aralık 2004'de biz gündüz vakti havai fişeklerle biz Avrupalı olduk trajikomedisi içindeyken adamların iki talepleri vardı. Alican Sınır Kapısının açılması ve Demiryolu Kapısının açılması ve diğeri de soykırımın tanınması. Evet, bu konuda en yetkin, hem diplomasi alanında, hem siyaset alanında en yetkin isimlerden Sayın Büyükelçi, Ankara Milletvekili Deniz Bölükbaşı'na sözü veriyorum.

DENİZ BÖLÜKBAŞI

(Emekli Büyükelçi, Ankara Milletvekili)

Sayın Başkanım; benim 34 yıllık Dışişleri Bakanlığı memuriyet hayatımın çok önemli bir kısmı bugün belli bir noktaya geldiği anlaşılan Türkiye'yle Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi sorununun hukuki ve siyasi veçheleriyle geçti. O bakımdan burada sizinle paylaşacaklarımı bu müzakerelerin bundan iki yıl öncesine kadar ki emekli olup siyasete girene kadar, içinde bulunan birinin birinci elden bilgileri olarak

kabul edin.

22 Nisan'da yapılan üçlü açıklamada Türkiye'yle Ermenistan arasında elle tutulur bir ilerleme sağlandığı, anlayış birliği olduğu, kapsamlı bir çerçeve üzerinde mutabık kalındığı ve bunun için bir yol haritasının belirlendiği belirtiliyor. Bu mutabık kalınan kapsamlı çerçeve ve yol haritasının ne olduğunu bildiğimizi de bilmenizi isterim. Belli noktalarda önemli yönlerini de bugün bana ayrılan kısıtlı sürede sizlerle paylaşacağım. İlkönce belki bir iki tespitle başlamak lazım, son dönemde gündeme gelen bu konuda Hükümet çok yoğun bir karartma uyguluyor. İsviçre biliyor, Rusya Federasyonu biliyor Bern'de neler olduğunu, Amerika biliyor, Avrupa Birliği biliyor, bir ölçüde Azerbaycan bilgilendiriliyor, ama tek bilmeyen Türk kamuoyu, muhalefet ve Türkiye Büyük Millet Meclisi. Bugüne kadar bu konuda hiçbir bilgi verilmemiştir. Geçtiğimiz perşembe günü Dışişleri Önceki Bakanı Sayın Ali Babacan gündem dışı bir konuşmaya cevaben kafa karışıklığını daha da arttıran kısa bir beyanla yetinmiştir. Sayın Başbakan âdeti vecihle sürekli bir konuda konuşmakta, fakat kendisiyle çelişmekte, söyledikleri ya Dışişleri Bakanlığı tarafından yahut da Ermenistan Cumhurbaşkanı Sarkisyan tarafından tekzip edilmekte. Yani çok ciddi bir kafa ve kavram kargaşasını AKP Hükümeti yaşıyor ve yaşıyor.

Ermenistanla Üç Ana Sorun

Ancak bu konuların geçmişine bakıldığında Türkiye'yle Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi için ilk müzake-

reler 1992 yılında başlamıştır. 2001 yılına kadar birkaç toplantı yapılmıştır. 2001 yılından başlayarak 2004 yılına kadar İstanbul ve Erivan'da olmak üzere bizlerin de katıldığı yoğun bir süreç yaşanmıştır. Son olarak da Eylül 2007'de İsviçre'nin Başkenti Bern Şehrinin yarım saat uzaklığındaki bir Federal Dışişleri Bakanlığı resmi konutunda İsviçre'nin de arabulucu olarak masaya oturduğu üçlü görüşme süreci bugünkü noktaya bizi getirmiştir. Tabii 1915 olaylarının soykırım olduğunu Federal Meclisin kararıyla tanıyan, bunun inkârını Ceza Kanununda suç haline getiren ve bunu fiilen bir Türk vatandaşına uygulayan İsviçre'nin arabuluculuğunun akıl kârı olup olmadığı hususunda herkes bir hüküm verecektir. Şimdi iki ülke arasında ilişkilerin normalleştirilmesinin ön şartı kabul edilmelidir ki bu ilişkileri anormal hale getiren hususların, unsurların evvelimde giderilmesine bağlıdır. Nedir Ermenistan'la ilişkilerimizin geliştirilmesinin önündeki engeller? Modern tarihe bakıldığı zaman bağımsızlık bildirisinde ve anayasasında komşu bir ülkenin toprak bütünlüğünü sorgulayan, onun milli, coğrafi sembollerine milli arma olarak sahip çıkan, o komşu ülkenin halkının kendisine soykırım uyguladığını söyleyen, soykırım suçu işlediği iddiasına yer veren ve bu kendilerine göre soykırımın uluslararası planda tanınmasını değişmez bir devlet politikası haline getiren Ermenistan dışında başka bir ülke yoktur.

Ermenistan'la ilişkilerin geliştirilmesinin önündeki temel sorunlar belki üç ana noktada toplanabilir. Benden önceki konuşmacılar da buna değindiler, ama ben izninizle hukuki

bir çerçeveye oturtarak ve müzakere tarihçesini de kısaca hatırlatarak onları sıralamak istiyorum. Birincisi Ermenistan Bağımsızlık Bildirgesi ki bu Bağımsızlık Bildirgesinde yer alan hususlar Ermenistan Anayasasının önsözünüyle değişmeyen temel amaç haline getirilmiştir. Türkiye'nin Doğu Anadolu topraklarının bir kısmına Batı Ermenistan olarak atıfta bulunulmakta, Ağrı Dağı Ermenistan'ın milli sembolü olarak bizzat anayasayla kabul edilmekte, 1921 Kars Anlaşmasıyla belirlenen ortak sınır tanınmakta. Bu birinci grup sorundur. İkinci sorunsu Ermenistan'ın 1915 olaylarına ilişkin ki burada bir düzeltme yapmak lazım, çünkü resmi Ermeni politikası 1915 olaylarını 15'te başlatıp 1923'e kadar getirmektedir. Bunun da nedeni tabii sadece Osmanlı İmparatorluğunu değil, Türkiye Cumhuriyeti Devletini de bu soykırım yalanıyla özdeşleştirmek amacını taşımaktadır. Bu yönde uluslararası bir kampanya yürütmektedir üçüncü ülke parlamentolarının bu yalanı kabul etmelerini sağlamak için.

Ermenistan bunu niye yapmaktadır? Bugün vaktimiz yok, fakat Ermenistan'ın bu yolla bir uluslararası yasama içtihadı oluşturulmasındaki amacı sadece kendini tatmin etmek değil, arkasından gelecek bireysel tazminat talepleri ve hukuki süreçler için müsait bir siyasi zemin yaratmaktır. İstanbul Baromuzun bu konuda özel bir çalışma ve toplantı yapmasının çok yararlı olacağını düşünüyorum. Çünkü bu çalışmalar çok ileri bir safhaya gelmiştir, sadece Osmanlı Ermenilerine hayat sigortası poliçesi satan

Amerikan, İngiliz ve Fransız şirketlerine açtıkları tazminat davaları değil ki onlardan da yüklü tazminat almışlardır, bunun dışında Türkiye'deki bankalarda sahipsiz kalan Ermeni hesapları, Ermenilerin menkul envali ve Türkiye'nin bugüne kadar dört yerinde Ermenilere ait, dedelerine ait olduğunu iddia ettikleri çok önemli topraklar için açtıkları tapu tespit davaları Türkiye'nin karşısına getirilmek istenen ağır faturanın vahametini göstermek bakımından büyük önem taşımaktadır. Zaten sorun sınırın açılması değildir, sınırın açılmasıyla başlayacak olan bu sürecin ileride Türkiye'yi hangi noktaya getireceği konusudur, bu ikinci başlık.

Şimdi ilişkilerin normalleştirilmesinin ön şartı ki bizim katıldığımız müzakerelerde kendilerine verdiğimiz kâğıttan okuyalım: Sınırın resmen tanınması ve Türkiye'nin toprak bütünlüğünün kayıtsız şartsız kabul edildiğinin Ermeni Hükümetince resmen açıklanması. İkincisi Bağımsızlık Bildirgesi ve Anayasasında ve uluslararası sembollerinde Türkiye'nin toprak bütünlüğünün sorgulanması anlamına gelen ifadelerin gözden geçirilmesi. Üçüncüsü de soykırım yalanı etrafında sürdürdükleri uluslararası kampanyaya son verilmesi. Şimdi bugün geldiğimiz noktada Türkiye'nin toprak bütünlüğünü sorgulayan Ermeni talepleri ve iddiaları Bağımsızlık Bildirgesinde ve Anayasasında yer aldığı sürece ne ilişkilerin normalleştirilmesi mümkündür, ne diplomatik ilişki kurulması mümkündür, ne de bunların ayrılmaz bir cüzi olan ortak sınırın açılması doğrudur. Kamuoyunda bir yanlış algılamaya da değinmem lazım, bu sürecin Dağlık Karabağ

sorunu ve Ermenistan işgali altındaki yedi Azeri reyonuyla ilgisi. Şimdi bunlar tabii birbirlerini etkileyen süreçlerdir, ama Dağlık Karabağ sorunu yarın çözülsün, Ermenistan o yedi reyondan yarın çekilmeye başlasa, Türkiye için önem arz eden bu soykırım kampanyası ve Türkiye'nin toprak bütünlüğüne ilişkin talepleri geri alınmadığı sürece ilişkilerin normalleşmesi mümkün değildir. Yani Dağlık Karabağ'ın çözümü ilişkilerin otomatik olarak normalleşmesi sonucunu doğurmayacaktır, ama Türkiye açısından Ermenistan'la ilişkilerin normalleştirilmesinin ön şartı haline getirilmesi Dağlık Karabağ ve Ermeni işgalini sorununu doğurur. Fakat aralarındaki ilişki bununla sınırlıdır.

Şimdi 22 Nisanda yapılan açıklamada kapsamlı bir çerçeve üzerinde mutabık kalındığı ve yol haritası belirlendiği ifade edildi. Ben size 22 Nisandan sonra Ermenistan Başbakanı ve Dışişleri Bakanının bu konudaki ifadelerini, beyanlarını okuyacağım ve resmi müzakerelerde ne olduğuna biraz ışık tutmak için bazı bilgileri paylaşacağım. Şimdi birincisi Ermenistan 1921 Kars Antlaşmasını tanımamaktadır, belki bunun nedenlerinin kısaca hatırlanması gerekir. Çünkü 1921 Kars Antlaşması, içinde yer alan hükümler Sevr'in geçersizliğini teyit eden temel belgedir. Yani Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından tanınmamış olan anlaşmaların geçersiz olduğunu ki Sevr bunların başında gelmektedir, Ermenistan bu anlaşmayla kabul etmiştir. Bu anlaşma Türkiye'nin kuzey sınırını Kars, Iğdır ve Ardahan bizde kalacak şekilde belirlemiştir. Diğer bir tanımama nedenleri Nahçıvan bu anlaşmayla Azerbay-

can'a verilmiştir ki orada da hak iddia etmektedir. Asıl önemlisi ve üzerinde pek durulmayan anlaşmanın bir 15. maddesi vardır. Bu madde akit tarafların, yani Türkiye, Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan'ın Kafkas cephesindeki savaş sırasında, 1915'i kapsamaktadır, işlenmiş olan suçlarla ilgili tam genel bir af ilan edeceklerini ve bunu başka türlü yorumlayarak takip etmekten vazgeçeceklerini hükme bağlamıştır. Yani Ermenistan'ın tanımına göre 1915 olaylarının soykırım olarak nitelendirilmesi bir tarafa, Ermenistan bu antlaşmayla bu konuda artık bu iddiada bulunamayacağını ve varsa o soykırım suçunu işlemiş olanlarla ilgili olarak da genel af ilan edeceğini uluslararası bir yükümlülük olarak üstlenmiştir.

Şimdi 22 Nisanda açıklanan varılan mutabakatta Ermenistan'ın ortak sınırı tanıyacağına dair bir husus yoktur. Bunu nereden anlıyoruz? Aslında görmek şart değil, ama gördüğümüz için de olmadığını biliyoruz. Ermenistan Başbakanı 29 Nisan günü, bundan üç gün önce Novisti Armania isimli bir haber ajansına şunu söylemiştir: *"Vardığımız anlaşmada 1921 Kars Anlaşmasının ve ortak tarih komisyonu kurulması konusunda hiçbir hüküm yoktur ve bundan sonra da olmayacaktır. Türk tarafıyla vardığımız mutabakat ilişkilerin şartsız olarak normalleştirilmesidir. Kapalı olan sınırın açılması için 1921 Kars Anlaşmasını tanımamız veya ortak tarih komisyonu kurulmasını kabul etmemiz gibi bir ön şart bulunmamaktadır. Bunun dışında gizli bir anlaşma olmadığı konusunda sizi temin etmek isterim"* Bu Taşnak Partisinin koalisyonundan çekildiğini açıklaması üzerine

Başbakan bu açıklamayı yapıyor. Şimdi Ermenistan Başbakanı böyle diyor, bizim Başbakanımızsa sadece susuyor yahut âdeti olduğu veçhile ayaküstü beyanlarla kendi kendisiyle çelişiyor, kafa karışıklığını daha da arttırıyor. Daha da ilginç Edward Nalbantyan, Dışişleri Bakanları, o da bir gün önce 28 Nisan günü Türkiye'yle varılan genel çerçeve anlaşması ve yol haritası hakkında şunları söylüyor: *“Hiçbir şart olmadan ilişkileri normalleştirme hususunda mutabık kaldık. Yol haritası çok açık bir mutabakattır, bu yol haritasında tarafların hangi adımları hangi sırayla atacakları bir takvime bağlanmıştır. Burada ilişkilerin normalleştirilmesi için gerek Dağlık Karabağ sorununa ilişkin, gerek 1915 olaylarının jenosit olarak tanınmasına ilişkin hiçbir ön şart bulunmamaktadır. Türkiye'yle vardığımız bu anlaşma jenosit konusunda sürdürdüğümüz uluslararası kampanyayı etkilememiştir. Çünkü ne ortak tarih komisyonu kurulması halinde jenosit iddiamızdan vazgeçmemiz gerektiği, ne sınırı tanımamız gerektiği, ne de Dağlık Karabağ sorununun çözümünün gerektiği Türk tarafınca Bern'deki müzakere masasına getirilmemiştir”*

Şimdi bu noktaya dikkatinizi çekerim, soruyorlar niye 24 Nisanda Amerikan Başkanının anma günü açıklamasından iki gün önce 2 Nisanda bu açıklamayı Türkiye Ermenistan İsviçre yaptınız diye. Cevap çok ilginçtir, Ermenistan Dışişleri Bakanı konuşuyor: *“Ümit ediyorum ki Türkiye'yle ilişkilerimizi normalleştirdiğimiz zaman her yıl 24 Nisan günü Sitsernakabert -bu Erivan'daki soykırım anıtının bulunduğu tepenin ismidir-*

Tepesindeki törenlerde sadece Ermeni liderleri anıta çiçek koymayacak, Türk liderleri de bize katılacaktır, ümidim budur” Yani Ermenistan Dışişleri Bakanı bugünü alırsak herhalde Sayın Abdullah Gül'ü, Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ı önümüzdeki 24 Nisanda o tepede görmek istiyor.

Bu sürecin yürütülmesindeki garabetler bir tarafa vardığımız nokta budur. Vardıkları anlaşma şudur: Türkiye Ermenistan toprak bütünlüğünü sorgulayan iddialarından vazgeçmeden, soykırım konusunda yürüttüğü kampanyaya son vereceğini açıklamadan ve işgal ettiği yedi Azeri reyonundan çekilme konusunda bir mutabakata varmadan diplomatik ilişki kurmaya ve ortak sınırı açmaya hazırdır. Bunlar kademeli olacaktır, vaktim olmadığı için kısa kısa geçeyim, sınırın açılması kademeli olacaktır. Önce transit taşımacılık için Türkiye'den ve/veya Ermenistan'dan geçerek üçüncü ülkelere gidecek kamyonlara ve trenlere açılacak. Onu takiben karayolu ve demiryolu sınır kapılarının ikili ticaret için açılması gündeme gelecek. Diplomatik ilişkiyse Türkiye'nin üçüncü bir ülkedeki büyükelçisi ki bu Tiflis Büyükelçimiz, Erivan'a gayri mukim büyükelçi olarak akredite edilecek. Muhtemelen Avrupa'daki bir merkezdeki Ermeni büyükelçisi de Ankara'ya akredite edilecek. Bunun alternatifini olan metne bakıldığında iki ülkede temas bürosu niteliğinde bir intrest ofis açılması gündeme gelecek. Demiryolu bağlantısı da Kars Gümrü Tiflis demiryolu açılacak ve bu üç ülke tarafından ortaklaşa kullanılacak, detaylara girmiyorum.

Bu arada Türkiye'nin ortak tarih komis-

yonu kurulması önerisi de amorf hale gelmiştir, hükümetler arası bir komisyon kurulacak. Bunun alt komisyonlarından bir tanesi tarih konusunu görüşecek, sınır konusunu görüşecek, işte üniversiteler arasındaki işbirliğini görüşecek ve burada çok önemlidir, müzakerelerde Ermeni tarafı açıkça şunu söylemiştir: Bizim için 1915 olaylarının soykırım olduğu tartışılmaz bir tarihsel gerçekliktir. Biz bunu hiç kimseyle tartışmayız. Geçmişle ilgili olayların ne olduğunu araştırarak bir komisyon yerine iki ülke halklarının geçmişinden bugününe uzanan tarih yolculuğunda ileriye nasıl bakabiliriz konusunda çalışma yapacak bir enstitüye benzer bir yapı kurulmalıdır. Eğer siz bu işin jenosit miydi, değil miydi tartışmasına girerseniz biz tartışmasına katılmayız. Bu komisyondan enstitüden bu konuda çıkacak olan karara da katılmayız, konsensüs de çıkmayacağı için hiçbir anlam ifade etmeyecektir ve bu akademik platform her neyse çalışmalarını sürdürdüğü sürece biz uluslararası planda Türkiye'yi mahkûm ettirmek için bu sözde soykırım kampanyasını aynı hızda sürdüreceğiz.

Şimdi sizlerle paylaştığım bu bilgilerin bir kısmını televizyonlarda da ifade ettik ve Sayın Başbakana sorduk. Eğer biz yanlış ve yalan söylüyorsak Sayın Başbakan lütfen çıkın, bizi yalanlayın, düzeltin. Sayın Başbakan bugüne kadar suskunluğunu sürdürmüştür, söyleyecek bir şey yoktur. Çünkü böyle bir anlaşmaya mutabakatı vermiştir.

Prof. Dr. Dr. SELÇUK DEMİRBULAK

Sayın Deniz Bölükbaşı'na engin bilgisini

bizlerle paylaştığı için teşekkürler ediyorum. Ben sadece 30 saniyelik bir konuyu ilave etmek istiyorum. Bugün jenosit veya soykırım, hani mets yegern diye, artık Ermenice öğrenmeye başladık, ben çocukluğumda sadece topic nedir onu biliyordum, şimdi öğrenmeye başladık. Bu uyduruk soykırım hadisesini, olayını tanıyan şu anda Birleşik Devletlerden başlarsak 50 federal devletin, eyaletin 42'si. Uruguay'dan Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan, Arjantin, Rusya, Kanada, Lübnan, Belçika, İtalya, Vatikan, arabulucu İsviçre. Şimdi her şeyi onun gözetiminde yapıyoruz. Slovakya, Hollanda, Polonya, Almanya, Venezüella, Litvanya, Şili, bunun ötesinde yanlış biliyorsam Büyükelçim beni düzeltsin, Avustralya ve Yeni Zelanda'da da bunlar kabul edildi, kaldı bir tek Eskimolar. Evet, şimdi sözü İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Hüseyin Özbek'e veriyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

(İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Üyesi)

Sayın Başkan, çok değerli konuklar, sevgili meslektaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Meslektaşlarım bilirler, biz hukukçular, avukatlar bir davayı aldığımızda nihai hedefimiz lehimize bir sonuç almaktır ve bunun için gayret sarf ederiz, çok ciddi bir mutfak çalışması yaparız. Celseler tarik olur, davayı takip ederiz, araştırırız, lehimize uygun içtihatlar ararız ve neticede lehimize, daha doğrusu müvekkil lehine bir hüküm aldığımızda bunun hazzı aldığımız ücreti vekâletin geometrik olarak kat kat üstündür. Neticede elimizde bir ilam vardır.

Şimdi yeniden, en başa dönmek ister miyiz? Derecattan geçmiş, Yargıtaydan geçmiş, kesinleşmiş bir ilam var diyelim, onu yeniden bir hukuki ihtilaf konusu yapar mıyız, yeniden yargı önüne getirir miyiz? Yeniden bunu bir hukuki ihtilaf olarak çözülmemiş gibi varsayarak yargı önüne getirirsek bize ne derler? Türkçe'deki o sözleri, o kelimeleri burada kullanmak istemem. Şu anda Türkiye buna zorlanmaktadır, Türkiye'nin elinde 19 Mart 1921 Moskova, 13 Ekim 1921 Kars, daha öncesi Gümrü ve nihayet bu serinin taçlanmış şekli olan 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması vardır. Atatürk'ün deyişiyle Türk ulusuna, Türk milletine karşı yüzyıllardır düzenlenmiş bir suikastın son bulduğu, sona erdiği, dolayısıyla Türkiye Cumhuriyetinin, Türk Milletinin hukuksal temeli, meşruiyet temeli ve tapusu olan Lozan'la taçlanan çok acılı, ama sonu mutlu biten bir süreç vardır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Türk Milleti elinde olan bu ilamları yok saymaya zorlanmaktadır. Yeniden konu yargı önüne götürülmek ve bu sefer Türkiye'nin aleyhine, Türk Milletinin aleyhine, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin aleyhine bir hüküm, bir ilama ulaşılma istenmektedir. Uzun, çetrefil sürecin özeti ve hülasası budur.

Bilgi Eksikliği

Ben bir hukukçuyum, ama edebiyat öğretmenliği geçmişim var, benim ek branşım da Türk tarihidir. Konuyla ilgili bugüne kadar 16, 17 makale yazdım, bunların bir kısmı İstanbul Baro Bülteninde, bir kısmı İstanbul Barosu Dergisinde yayınlanmıştır. ERAREN, Ermeni Araştırmaları Enstitüsü geçen Ocak ayında konuğumuz olan Değerli Büyükelçi

Ömer Engin Lütem de kendi sitesinde benim bazı makalelerime yer vermiştir. Konuyu bu anlamda izleyen, hem hukuk perspektifiyle, hem tarihçi perspektifiyle izleyen bir meslektaşımı. Şimdi Türkiye açısından sorun Karabağ sorunu değildir. Basına böyle yansıdığı için, medyaya böyle yansıdığı için sanki Karabağ'daki işgal sona erse, Ermenilerin haksız işgali, hukuk dışı işgali sona erse Türkiye açısından bir sorun kalmayacak, Azerbaycan açısından da bir sorun kalmayacak gibi takdim edilmektedir kamuoyuna. Hayır, bu kadar basit değildir. Şimdi bunun dışındaki boyutlar Karabağ'ın işgalinden çok daha çetrefildir.

Değerli Büyükelçi hem diplomasi birikimi, hem böyle siyasal bir perspektifle konuyu sundu, ona bir ilavede bulunmak istemem, ama Türkiye'nin Kars Anlaşmasıyla düzenlenmiş olan, Lozan'la teyit edilmiş olan sınırları Ermenistan tarafından tanınmamaktadır. Bu sınıra itiraz edilmektedir. Bağımsızlık Deklarasyonu daha sonra kabul ettikleri Anayasaya dercettikleri ve Ermenistan Anayasasının ayrılmaz bir parçası haline getirdikleri Anayasalarında Türkiye'nin siyasi sınırları tanınmamaktadır. Batı Ermenistan diye bir telaffuz vardır. Cumhurbaşkanı Sarkisyan, Dışişleri Bakanı Nalbantyan ve diğer karar mercilerinde, Ermenistan Devletini temsil mevkiinde olanlar kendi kamuoylarına bunu defaatle sunmuşlardır, beyan etmişlerdir. Ermenistan'ın bir geri adım atmadığını, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanıyla, Türkiye Cumhuriyeti yetkilileriyle görüşmelerinde soykırım iddialarından vazgeçmedikleri-

ni, bunu tartışma konusu bile yaptırmadıklarını, bunun dışında Dağlık Karabağ'daki işgalin sona ermesi konusunda da bir taviz verilmediğini ısrarla beyan etmektedirler. Gerçekten Selçuk Hocamızın dediği gibi "tarafsız" İsviçre'de sürdürülen görüşmeler konusunda Türk kamuoyu bilgi sahibi olmamıştır. Ancak Türk kamuoyu dışında herkesin bilgi sahibi olduğu da anlaşılıyor.

Türkiye soykırım iddialarından vazgeçilmesi, Dağlık Karabağ'daki işgalin kaldırılması, Türkiye'nin siyasi sınırlarının tanınması konusunda üç koşul ileri sürdü ve 1993 yılında 1992'deki Hocalı katliamı ve akabinde Azerbaycan toprağının yüzde 20'sinin, Dağlık Karabağ denilince başka bir ülke gibi anlaşılıyor, Azerbaycan'ın milli sınırları içinde ve hukuken Azerbaycan toprağı olan bir yerden bahsediyoruz, Dağlık Karabağ burasıdır, böyle bir bölgedir. Buradaki işgalin sona ermesi, milli sınırlarımızın tanınması ve soykırım iddiasından vazgeçilmesi istendi. Şu anda Türkiye'den geri adım atması, soykırım iddiasından vazgeçilmesi yolundaki talebinden vazgeçmesi, Dağlık Karabağ'daki işgalin sona ermesi konusunda bu konudaki tutumundan vazgeçmesi isteniyor. Yani Türkiye hiçbir şey almayacaktır, ama kararlı duruşundan, caydırıcılığı ve Ermenistan'ı bugün hakikaten zorda bırakmış olan ısrarlı ve doğru tavrından geri adım atması istenmektedir.

Amaç Diaspora Tezlerini Kabul Ettirmek

Peki, bir devletin, bir milletin kararlı duruşu nasıl bozulur, nasıl geri adım atılır, bu kararlı duruş nasıl deforme edilir? Fiziki sınırların dışında zihinsel sınırlar vardır, şuuruların sınırları vardır, derin bilinçaltının

sınırı vardır, kolektif tarih algısının sınırı vardır. Aslında Türk kamuoyunda, Türk milletinin zihinsel sınırlarına, tarih algısına, tarih şuuruuna tecavüz edilmektedir, saldırılmaktadır, bu sınırların çözülmesi ve kaldırılması istenilmektedir. Nasıl? Şu şekilde: 2005 yılında İstanbul'da Boğaziçi'nde bir konferans düzenlenmek istendi, kamuoyu tepkisi üzerine, bu kamuoyu tepkisinin yanında siyasi tepkiler de oldu, bu tepkiyi gösterenlerden biri de dönemin Adalet Bakanıdır, Sayın Cemil Çiçek'tir, Türkiye'nin arkasından hançerlendiğini beyan etti. Sayın Şükrü Elekdağ da benzer bir beyanda bulundu. 2005 yılı Mayıs ayında Boğaziçi Üniversitesinde bilimsel sorumluluk ve Osmanlı Ermenileri konulu, fakat diaspora tezlerinin dillendirileceği, objektif, tarafsız Türkiye tezlerini savunan hiçbir akademisyenin, hiçbir bilim adamının ve aydınının çağrılmadığı bir konferans kamuoyundaki bu ciddi tepkiler üzerine ertelendi. Fakat aynı yılın Eylül ayında, sanıyorum 23-25 Eylül tarihleri arasında Bilgi Üniversitesinde bu konferans yapıldı. Yine aynı çerçeve içinde, aynı katılımcılarla bu konferans yapıldı. Bu konferans henüz sonuçlanmadan yabancı haber ajansları yurtdışına, kendi ajanslarına, merkezlerine Türkler, Türk akademisyenler soykırımı kabul etti şeklinde haberler geçtiler.

Şimdi amaç şuydu: Türkiye'de diaspora tezlerinin dillendirileceği bir akademik meşruiyet alanı yaratmak, Türk akademisyenlerine soykırım tezlerini benimsetmek, vurgulamak. Bu yurtdışında şöyle adlandırılacaktır: Ey, Türkiye Cumhuriyeti; sen diretiyorsun, inkâr ediyorsun, köşeye sıkıştın, ama

hâlâ inkârdasın. Bak, senin vicdan sahibi akademisyenlerin, aydınların, entelektüellerin, senin seçkin insanların, yazarların, Nobel almış insanların soykırımı kabul ediyor. Gel, uzatma şu işi, kabul et, bu işe bir nokta koyalım, bitirelim. Siz 70 milyonluk bir ülkenin zihnini dağıtmadan, bilincini dağıtmadan, ortak ve kolektif duruşunu dağıtmadan ondan bu konuda bir şey alamazsınız. Bu zihinsel saldırının, bu psikolojik saldırının amacı buydu ve nitekim 23-25 Eylül 2005'de yapılan bu konferans sonunda Berlin duvarı yıkıldı dediler. Yani Türk milletinin kolektif şuuru, kolektif bilincinde ciddi bir gedik açıldı dediler, ondan sonrası geldi zaten. Ben bu 2005 yılında 24 Nisan malum tarih, 20 Nisandan 1 Mayıs tarihine kadar Türkiye'de medyayı inceledim, taradım. Sermaye gruplarının medyasını inceledim, kanıtı ortada, isteyen ve bir tereddüdü olan, siz bu konuda sübjektif bir değerlendirmeye sahipsiniz diyen arşivlere girsin, Türkiye'deki bütün gazetelerin 20 Nisan 1 Mayıs tarihli nüshalarını önüne sersin, görecektir. Bilgi Üniversitesinde yapılan konferans o konsept çerçevesinde medyamızda son derece ciddi bir kampanya sürdürülmüştür, bu hâlâ devam etmektedir, ama benim incelediğim bölüm 10 günlük bir süreçtir.

Bunu hızlı geçelim, günümüze gelelim. Yine Sayın Cumhurbaşkanı 06 Eylül 2008 tarihinde Erivan'da Hirasdan Stadyumunda Türk Ermenistan milli takımları arasındaki maçı izlemek için Erivan'a gitti. Cumhurbaşkanımız bu maça gitmesi için Türkiye'deki medya organları tarafından ciddi biçimde cesaretlendirildi, teşvik edildi. Avrupa Birliği

tarafından teşvik edildi, Amerika Birleşik Devletleri tarafından teşvik edildi. Sözün burasında dönemin AGİT Minsk grubu eş başkanı Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Müsteşar Yardımcısı Braiser'in bir demecinden size birkaç cümle okumak isterim, şimdi okuyorum. Braiser tarafından bu beyanat 15-16 Ocak 2008'de Erivan'da NATO ve AGİT'in birlikte düzenledikleri genişletilmiş Karadeniz bölgesel ve uluslararası güvenlik perspektifleri konferansında beyan edilmiştir, okuyorum. *"ABD'nin Karadeniz Bölgesiyle ilgili politikası ekonomi, enerji ve bölgesel güvenlik gibi çeşitli alanları kapsayan bir işbirliğinin oluşturulmasını amaçlıyor. Bu kapsamda en önemli konulardan biri Türkiye'yle Ermenistan arasında diplomatik ilişkilerin kurulması ve sınırların açılmasıdır"* Tarihe dikkatinizi çekiyorum, 15-16 Ocak 2008. Yani 22 Nisan 2009'dan epeyce önce değil mi, 14 ay önce. Devam ediyorum: *"Böyle bir açılım ekonomik ilişkiler ve ortak ekonomik projelerin üretilmesi sürecini güçlendirir. Türk Ermeni ilişkilerinin normalleşmesi ağırlıklı olarak Yukarı Karabağ konusuyla bağlantılı hale getirildi. Türkiye Ermenistan'la ilişkilerinin normalleşmesi için bazı koşullar ortaya koydu, ama ABD bunların kaldırılacağını umuyor. Ermenistan Türkiye'nin önkoşul koymaması isteğinde haklı, ama kendisi de bugünkü Türkiye'yle olan sınırları tanımalıdır. Türkiye'ye Ermenistan'la ilişkilerini Azerbaycan gibi üçüncü bir ülkeyi dahil etmeden geliştirmesi ve diplomatik ilişki için ön koşul koymaması çağrısında bulunuyoruz. Türkiye'yle Azerbaycan arasındaki ilişkilerde bir millet iki devlet düşüncesinin değişmesi gerekiyor. Bu değişme*

hemen olamaz, belli bir zaman alır" Ne zamana kadar? 22 Nisan 2009'a kadar zaman alır demek ki.

Şimdi Türkçe'de enfes bir söz vardır, söyleyene değil söyletene bak, davranana değil davrandırtana bak, imzayı atana değil, attırana bak. Türkiye bu ilişkilere zorlanmıştır, Türkiye bu ilişkilere Amerika Birleşik Devletleri tarafından zorlanmıştır. Sayın Cumhurbaşkanının 06 Eylül 2008'de maç seyretmek için gitmesi futbol zevkinin dışında başka etkilerle olmuştur diye düşünüyorum. Şimdi Türkiye'nin Kıbrıs gibi, Kuzey Irak gibi, Ermenistan gibi konuları devlet politikası olarak, bugüne kadarki geleneksel çizgi içinde, milli bir duyarlılıkla sürdürülmelidir, bunda zorunluluk vardır. Ancak Türkiye'nin bu tavrını milli bir devlete yakışan, üniter bir devlete yakışan, Atatürk'ün emaneti cumhuriyete yakışan bir çizgide sürdürülmesi istenmemektedir artık. Türkiye'den bir tavır değişikliği istenmektedir, Türkiye'nin bölgedeki kendi çıkarları, milli çıkarları değil, ABD'nin çıkarları, Avrupa Birliği'nin çıkarları doğrultusunda refleks vermesi, o doğruda tavır sergilemesi, o doğruda pratik sergilemesi için Türkiye sıkıştırılmaktadır, zorlanmaktadır. Eğer siz milli bir devlet olarak varlığınızı sürdürme iddiasında ve kararlılığınızdaysanız bu zorlamaları reddetmek durumundasınız, başka türlü devlet olma vasfınızın inkârı demektir.

Gelecek Kuşaklara Sorumluluk

Son olarak elbetteki bu konu derin bir konu, söylenecek çok şeyler var, ama bir başka şeyden bahsetmek istiyorum, bundan

da yine üzüntüyle bahsetmek istiyorum. Şimdi Kıbrıs konusu, Kuzey Irak konusu, işte Heybeliada Ruhban Okulu konusu, diğer konular, Türkiye'nin milli konuları bir kısım kişiler tarafından yine üzüntüyle belirteyim ki ağır bagajlar olarak nitelenmektedir ve bir değerli diplomat iki gün süren bir gündelik gazeteye verdiği röportajda Türkiye'nin Kıbrıs gibi, Ermenistan gibi ağır bagajları olduğunu, Türkiye'nin bu bagajlardan kurtulması durumunda hafifleyeceği ve Türkiye'yi kimsenin tutamayacağını beyan etmiştir. Bunların başında, bu ağır bagajların başında da Ermenistan sınırının açılması gerektiğini, Türkiye'nin mübadele konusunda özür dilemesi gerektiği, soykırım iddiaları konusunda özür dilemesi gerektiğini, böylece ferahlayacağı, rahatlayacağını ve tehcirle gönderilenlerinin torunlarını, çocuklarını da geriye davet etmesi gerektiği söylenmiştir.

Şimdi bu süreç devam etmektedir, bu kampanya devam etmektedir. Bu kampanya devam ederse ne olur? Kamuoyunun gardı düşer, bilinci dağılır. Gardı düşmüş bir kamuoyu duyarlılıkla bu konuda yetkililerden ve bu süreci sürdürenlerden doğru bir tavır içinde bunun sürdürülmesini talep edemez hale gelir. Çünkü bilinci dağılmıştır, şuuru dağılmıştır. Şu anda Türkiye'de sürdürülen süreç budur, şimdi 22 Nisanı 23 Nisana bağlayan gece Amerika Birleşik Devletleri Başkanının 24 Nisandaki beyanatından önceye gelecek olursak, halk tabiriyle 12'ye 5 kala açıklanan yol haritasında Dağlık Karabağ işgalinin sona erdirilmesi yoktur, olmadığı anlaşılıyor. Yine diğer konularda burada Türkiye'nin siyasi sınırlarının tanınması

konusunda bir netliğin olmadığı anlaşılıyor, Türk kamuoyu bu konularda yeterince bilgi sahibi olamamıştır. Türkiye bu ağır bagajlarını, bunlar bagaj değil, milli konular bagaj olmaz bir devlet için, bunlar sorumluluktur, geleceğe sorumluluktur, gelecek kuşaklara sorumluluktur, atalara ve büyüklere, şehitlere de saygıdır, bu bagajları Türkiye şerefle taşımalıdır. Ben bu duygularla hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Prof. Dr. Dr. SELÇUK DEMİRBULAK

Evet, Sevgili Hüseyin Özbek'e görüşlerini bizimle paylaştığı için teşekkür ediyoruz. Tabii bu arada bu Alican Kapısıyla bağlantılı, her ne kadar organik bağı olmadığı gibi gözüküyorsa da bakın; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle ilgili olmak üzere geçtiğimiz günlerde Avrupa Birliği Adalet Divanı, yani Lüksemburg Mahkemesi mülkiyetle ilgili son derece önemli bir karar verdi. Bekletici unsur olarak teknik deyimle "*predlimineri rouling*"le kendi önüne gelen bu konuda Başkan Profesör Skuriski Yunanlıdır, üyelerden bir tanesi Kıbrıs Rum kesimindedir, karar verildi. Bakın; yarın bu tanıma, tazminat ve toprak talebi, adam tam karşınıza zaten Erivan'ı kuruyor, ne demek Erivan, Ermenice ne demek? Yeni şehir demek. Erivan, yeni şehir, van kent anlamında.

Evet, bu arada biz neyi ıskalıyoruz? Nabukov Projesi diye bir proje, 3300 kilometrelik paytline topraklarımızdan geçecek biliyorsunuz. Dört Batılı konsorsiyum 4 milyar dolar sarf ederek Bakü-Tiflis-Ceyhan paytline'nını yaptı, doğalgaz konusunda İtalya'ya kadar uzanan ki 2015 yılında senede 15 mil-

yar metreküp olarak pompalanacağı hesaplanan, demin Sayın Büyükelçi demiryolu açılıyor dedi, 600 milyon dolar proje gerçekleştiriliyor, Kars-Ahlatveli-Bakü. Bütün bunlar nerede, yani akim kalacak herhalde. Ben sözü uzatmadan Manisa Milletvekili Sayın Şahin Mengü'ye sözü bırakıyorum. Sayın Mengü bir hafta önce Bakü'deydi. Bu arada unutmayayım, pardon, tek bir cümle söyleyeyim. Bu mülkiyetle ilgili olmak üzere Sayın Derviş Eroğlu'yla, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanı Eroğlu'yla görüştim. Pazartesi Bakanlar Kurulu listesini sunacak Sayın Cumhurbaşkanına, ilk seyahatini mülkiyet konusunu tartışmak üzere İstanbul Barosuna yapacağı konusunda söz verdi. Sanıyorum önümüzdeki hafta, hafta sonu veya ondan sonraki hafta bunu muhakkak gerçekleştireceğiz. Peki, Sayın Mengü; buyurun.

ŞAHİN MENGÜ

(Avukat, Manisa Milletvekili)

Sayın meslektaşlarım, Sayın Başkan; bir kere hemen şunu söyleyeyim. Çok onurla 33 yıl avukatlık yaptım, parlamentoya girdikten bu tarafa fiilen avukatlık yapamıyorum, onun için bir avukat camiasının önünde konuşmaktan hakikaten imtihana giren öğrenci gibi de çok heyecanlıyım. Hayatımın en mutlu, en şerefle taşıyacağım kısmı avukatlık yaptığım dönemdir. Bundan çok onur duyuyorum, avukat olmaktan onur duyuyorum. O nedenle bu fırsatı bana verdikleri için de Sayın İstanbul Barosu Başkanına çok teşekkür ediyorum.

Tabii 100 küsur yılı aşmış bir baroya

yakışan şeyler oluyor burada, sadece hukuk değil, Türkiye'nin sorunlarını da tartışıyoruz. Ben konuşmaya girmeden evvel tabii Sayın Büyükelçi, Sayın Hocam, İstanbul Barosu Saygıdeğer Yönetim Kurulu Üyesi çok değerli bilgiler verdiler. Aynı şeyleri tekrar etmek istemiyorum, ama evvela Türk dış politikasının geldiği durumu biraz da ironiyle anlatmaya çalışacağım. Özellikle Sayın Başbakanın 2002'deki iktidar değişikliğinden bu tarafa Türk dış politikası belediye yönetimi gibi yönetilmeye başlandı. Herhalde 339 kişilik parlamento grubunda bir başka deha yoktu, dışarıdan bir danışmanı da şimdi Dışişleri Bakanı yaptılar.

Şimdi arkadaşlar; Türk dış politikasına baktığımız zaman çok enteresan şeyler oluyor. Bu Rusya'nın Gürcistan'la kapışması üstüne bizim Sayın Başbakan o güzel yürüyüş tarzıyla çıktı ortaya, dedi ki, "*bir Kafkas istikrar fonu kuralım*" Kafkas istikrar fonu kuralım dedikten iki gün sonra Rus Başbakanı açıklama yaptı, hanımefendilerden özür dileyerek söylüyorum, dedi ki, "*O adamı -Gürcistan Cumhurbaşkanı- bir yakalarsam organından asacağım*" Arkasından ondan daha evvel bir dönemde İran'la Amerika'nın arasını buluşturmaya kalktı. Onun üstüne İran dedi ki, bu sana iki fazla gelir, sen nereden çıkıyorsun, otur oturduğun yere. İranlı dedi ki, sen kendine gel, kimsin, ne yapıyorsun, biz işimizi kendimiz çözeriz. Bu işin komik tarafları, arkadaşın kendisinde olmayan gücü kendisine izafe etmesi. Arkasından çok demokrat, harika bir tip, HAMAS seçimi kazandı, dedi ki, "*Herkes saygı duyacak kardeşim, adam sandıktan çıktı*" Çok

doğru, peki, aynı seçim sonuçları Kuzey Kıbrıs'ta olunca dedi ki, "Yok, bizim Talat'ı dinleyeceksiniz, Talat'a destek vermezseniz kulağınızı çekerim" dedi. Yani Türk dış politikası böyle yönetiliyor, bu işin hemen şu anda aklıma gelen kısımlarını anlatıyorum. Onun için böyle bir dış politika süreci, böyle bir mantıkla dış politika yapılırken bazı şeyleri kavramak adamlar için çok zor. Hele arkadaşlar gibi monşerlere de hiç danışmayınca iş iyice bir vahim hale geliyor. Yani düşünebiliyor musunuz, bir ülkenin Başbakanı, bunu için sızlayarak söylüyorum, bizim diplomatları beğenmeyebilirsiniz, onlarla çalışmayabilirsiniz de, ama bu adamlara elma şekeri atmadılar, bu adamlara kurşun attılar. O insanlardan monşer diye bahsetmek hakkına sahip değilsin, sen buna monşer diyorsan o zaman ben de senin Dışişleri Bakanına kumaş ölçen kumaş tüccarı diyorum, ne farkımız kalıyor? Ancak maalesef düzey bu, bu ülkenin Başbakanı devletin memuruna, bırakın büyükelçisini, dışişleri mensubunu, tapu memuruna, herhangi bir yerdeki herhangi bir memuruna dahi aşağılayacak, onu küçük düşürecek bir laf söyleme hakkına sahip değildir. Ancak Kasımpaşalı ağzıyla siyaset yapmaya başlayınca maalesef düzey bu noktaya geliyor.

Ermenistan'ın Denize Açılması

Değerli arkadaşlarım; Türkiye Ermenistan olaylarına baktığımız zaman sorunun üç temel noktada toplandığını görürüz. Bunlardan bir tanesi sınır anlaşmazlığı, daha doğrusu sınır anlaşmazlığı yok da hukuken, Ermenilerin kendi kendine yarattığı, kendi

dünyalarında yarattığı bir sınır anlaşmazlığı var. Arkasından 100 yıldır, 2015'de 100. yılını idrak edeceğiz, Ermeni sözde soykırım iddiaları var. Üçüncüsü meşhur Karabağ ve yedi reyonun işgali sorunu var. Şimdi Türkiye'yle Ermenistan arasındaki sınır evvela ilk anlaşma ki bu anlaşma çok önemli bir anlaşmadır, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1920'de imzaladığı ilk uluslararası anlaşmadır. Uluslararası ilişkilerle ilgili bir anlaşmadır, meşhur Gümrü Anlaşmasıdır. 03 Aralık 1920'de Türkiye'yle Azerbaycan Gümrü Anlaşmasını imzalamıştır ve bu Gümrü Anlaşmasında bugünkü hudut hemen hemen çok benzer bir şekilde çizilmiş, fakat çok daha önemli bir maddesi de Gümrü Anlaşmasının 10. maddesi Ermenistan Sevr'i tanımadığını beyan etmiştir. Şimdi Sevr'e şöyle bir dokunmak istiyorum, Sevr'in 89. maddesinde bütün derdin Ermenileri denize çıkartmak olduğunu görürsünüz. Açıkça söylüyor, Ermenistan'ın denize çıkması için o yörenin Türk askerleri tarafından silahsızlandırılmasından bahsediyor ve denize çıkmak tabirini kullanarak, altını çizerek. Bugün kapının açılmasının ilk çıkış noktası da bu, Ermeni'yi denize açmak.

Hemen şunu söyleyeyim, kimseyle bir düşmanlığım yok, inanç olarak da yok, hakikaten hiç kimseyle düşmanlığım yok. Benim şimdi Erivan'da doğan bir çocukla ne sorunum olabilir, onun benle de bir sorunu olmaması gerektiği gibi, ama bazı insanlar bu olaydan para kazanıyorlar, Avrupa'nın ve Amerika'nın şımarık çocukları oluyorlar diye de uluslararası ilişkileri bu noktaya getirmemek gerekir. Gümrü Anlaşmasının bu özel-

liği var, fakat Gümrü Anlaşmasının bir şanssızlığı var, 03 Aralık 1920'de Gümrü Anlaşması imzalanıyor, fakat 4 Aralık 1920'de o zamanki Sovyetler Birliği Ermenistan'ı işgal ediyor ve bu anlaşma maalesef onaylanarak yürürlüğe girmiyor. Ancak orada Ermenilerin daha bağımsız devletken, bağımsız bir sosyalist Cumhuriyetken kendi beyanlarıyla Sevr'i kabul etmediği, bugünkü sınıra yakın bir sınırı bir iki noktayla ilgili kabulü var. Kars ve Ağrı çevresinin bizde olduğunu da söylüyor, o beyan da var, ama maalesef yürürlüğe girmiyor.

Arkasından bu anlaşmadan dört ay sonra, Mart ayında Türkiye'yle Moskova arasındaki anlaşma imzalanıyor. Bu anlaşmada da aynı şekilde Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'ı da kapsayan bir anlaşma. Bu anlaşma da gene Sevr'i inkâr ediyor, Sevr'in kabul edilmeyeceği söyleniyor, hudutlar çiziliyor ve hemen arkasından Türkiye'yle diğer bu ülkeler arasında çok kısa bir anlaşma daha yapılacağı söyleniyor ve arkasından Kars Anlaşması imzalanıyor. Kars Anlaşmasının özelliklerinden bir tanesi 2. maddesi, Sevr'i reddediyor, açıkça reddediyor, gene altlarında imzaları var, 15. maddesi de karşılıklı af getiriyor. Şimdi jenosit dedikleri veya onların tabiriyle mesyegen denilen noktaya geldiğimiz zaman eğer bir devlet hukuk devletiyse, hukuk devleti olduğunu iddia ediyorsa herkese kendi bölgesinde gerek kendisinin, gerek karşı tarafın tabiiyetindeki insanların işlediği fiillerden dolayı tartışmasız ve sınırsız bir af getiriyor. İşin bir bu tarafı var, o bakımdan bugün ben bu anlaşmayı, bu hududu tanımıyorum demelerini de hakika-

ten anlamakta çok zorluk çekiyorum. Hem bu hududu tanımıyorlar, hem de diyorlar ki hududu aç. Tanımadığın hududun neresini açacağız? Bir hududu tanırsan aç dersin, tanımazsan açma dersin, işin bir tarafı bu.

Diğeri onların tabiriyle, buradaki çok aydın arkadaşlarımızın da bu özür dileme kampanyasında kullandıkları mesyegen tabiriyle bir soykırımdan bahsediliyor. Doğrudur, inkâr edilemeyecek bir gerçek var, 1915'de burada karşılıklı çok ciddi bir kıyım olmuş. Doğrudur, yani burada bir kıyım olduğunu, karşılıklı insanların birbirini boğazladığını kimsenin inkâr etmek gibi bir durumu yok, Türkiye de böyle bir şeyi inkâr etmiyor. Ancak biz hiç çekinmeden biz bütün arşivlerimizi dünyaya açarız diyoruz. Bakın; ben tarihçi değilim, bilim adamı da değilim, böyle bir konu nasıl irdelenir, onu çok bilmiyorum, ama çok basit, düz bir mantık yürütüyorum. Bu İstanbul işgal edildi, İstanbul'daki bütün arşivler, Osmanlının bütün arşivleri İngilizlerin elindeydi ve suçladıkları bütün İttihat Terakkicilerin yakalayabildiklerinin tamamını Malta'ya sürdüler ve Malta sürgünlerinin tek konusu vardır, Ermeni kıyımına, Ermeni katliamına sebep olanları yakalayacaklar, yani bulacaklar ve asacaklar. O insanlar benim bildiğim kadarıyla orada 1-1,5 sene kadar tutuklu kaldılar, 1,5 senenin sonunda tamamını saldılar. Şimdi yani ellerinde tarihi belgeler varken, bütün arşivler onlara açıkken, hem de Osmanlı arşivleri açıkken, kimsenin o arşivlerden bir şey saklaması mümkün değilken bununla ilgili bir belgeyi bulamadılar. Bunu çok düz mantıkla söylüyorum.

Peki, ne oldu? Türkiye biraz dik durduğu zaman, yani 2002'ye gelinceye kadar, Türkiye'de zaman zaman ciddi devlet adamlarının bakanlık yaptığı, siyaset yaptığı dönemlerde çok enteresan olaylar oluyor. Yanlış hatırlamıyorsam 1985, Sayın Halefoğlu'nun Dışişleri Bakanlığı 85, 85'de Fransızlar Türkiye'ye çok ciddi bir projeye geliyorlar, 1 milyar dolarlık, her şey mükemmel, harika. Yani her şey Türkiye'nin lehine, ama ihaleyi almak istiyorlar. Sayın Halefoğlu diyor ki, *"Bu çok güzel, anlattığınız her şey bir harika. Yalnız siz çıkacaksınız, ben de bunu çöpe atacağım. Ben bunu hükümete bile sunmam. Eğer senin ülkende her gün Ermeni kurşunuyla benim diplomatım öldürülüyorsa, sen bana bu konuda hasmane tutum içindeysen ben bunu görüşmeyeceğim"* Hakikaten gidiyorlar, hükümete bile sunmuyor. Arkasından o dönemdeki Fransız Cumhurbaşkanı bir ay sonra Sayın Halefoğlu'na özel temsilcisini gönderiyor ve bu konuda Fransa'nın yanlış yaptığını söylüyor, o tarihten itibaren bir daha Fransa'da hiçbir Türk diplomatına saldırı olmayacağı taahhüdünü de veriyor ve özür diliyor. Türkiye'den özür dilenmiştir, yani Türkiye'den Fransızlar bu anlamda özür dilemişlerdir, ama nedir? Bir tane dik duran, biraz kişilikli bir dışişleri bakanı olaydır hadisenin temelinde yatan.

Prof. Dr. Dr. SELÇUK DEMİRBULAK

Orly katliamından sonra özür dilediler, orada Fransızlar öldükten sonra özür dilediler.

ŞAHİN MENGÜ

O ayrı bir şey, onu anlatmıyorum, ben

başka bir şey söylüyorum. Şimdi Azerbaycan ilişkilerimize geldiğimiz zaman bütün bu etnik, dinsel, kardeşlik bunların hepsini bir tarafa bırakıyorum. Şimdi bu arkadaşlar olaylara hep parasal bakıyorlar ya, kazan kazan gibi bir mantıkları var. Hiç kazandıkları yok, hep kaybediyoruz. Kazan kazanda baktığınız zaman Türkiye'yle Ermenistan arasındaki bütün kapıları açtınız, her tarafı yaylaya çevirdiniz, ticaretin ulaşacağı nokta, açılış konuşmasında Sayın Başkan rakamı verdi, 500 milyon dolar. Bu rakam da benim rakamım değil, Türkiye Ermenistan İş Konseyi Başkanının bundan üç gün veya beş gün evvel TRT1'de veya TRTİNT'te yapılan bir konuşmada söylediği rakamdır. Bu rakamı ben söylersem yanlış söylüyorsun dersiniz. Bu sabah da TOBB'un açılış konuşmasında Sayın Cumhurbaşkanı Türkiye'nin ticaret hacminin 130 milyar dolara vurduğunu söyledi. 130 milyar dolarda 500 milyon dolar konuşulan para.

Türkiye ve Azerbaycan

Şimdi kazan kazan, kapıyı açacaksak açalım, peki, neyi kaybediyoruz? Şu andaki rakamla 2 milyar dolarlık ticaret hacmi olan bir Azerbaycan var, ben olaya parasal bakmıyorum, arkadaşlar her şeye parayla baktıkları için ben de onların mantığından olayı parayla çözmeye çalışıyorum. Kime yanaşmamız lazım, kiminle el ele olmamız lazım, kiminle omuz omuza yürümemiz lazım? Yine söylüyorum, işin etnik, ahlaki, manevi duyguların hepsini bir tarafa bıraktım. Onların mantığıyla baktığım, maddi menfaat uğruna baktığım zaman Azerbaycan kardeşim. 8 milyon nüfusu var, ben böyle bir ülke

görmedim, ben 15 gün evvel oradaydım, kepçe kazıyor, petrol çıkıyor. Bana anlatıyorlardı, ben bunun espri olduğunu zannediyordum. Dünyada her tarafında petrol çıkartan atbaşı dedikleri aletler devasa şeyler, Azerbaycan'da çocuk oyuncağı gibi, 1 metre, 1,5 metre. Çünkü petrol çıkıyormuş, yani akıyor, sokaktan akıyor. Azerbaycan önümüzdeki 10 yıl içinde Kafkasların yıldızı, kimse bunun önüne geçemez. Bu Avrupa Birliğini çok gözümüzde büyütüyoruz, ben bunları çok zeki zannediyordum, hayır, arkadaşlar; bunlar zeki filan değil. Bunlar kendi menfaatinin dahi nerede olduğunun farkında değil. Azerbaycan'ı Rusya'nın kucacağına ittiğiniz andan itibaren Rusya'yı Avrupa'ya doğalgaz ve petrol ihracatının tekeli yaparsınız, tekel olur. Yani bunu görememek için, Avrupalılar açısından bakıyorum, Amerikalılar çok ilgilenmeyebilir, ama Avrupalı açısından baktığım zaman bunu görememek için hakikaten cahil olmak için bu kadar eğitim yapmaya lüzum yok.

Azerbaycan'la Türkiye'nin anlattım, manevi değerleri, tabii o tarihsel bağı var, orada 1.300 tane Türk'ün yattığı bir şehitlik var. Biz kendi şehitliklerimize burada o kadar saygı göstermiyoruz. O şehitliğe her gün karanfil konuluyor, her gün. 1.300 tane şehit var, 1.300'ünün mezarına her gün karanfil koyuyorlar. Herhalde biz gittik diye bizi kandırmak için yapmadılar bunu. Oradaki Türklere de sordum, "evet, her gün koyuyorlar" dediler. Şimdi sana bu kadar yakın, sana "kardeşim" diyor, ama bir şeyi daha söylüyor, "şumarıklığı bırakın" diyor. "Büyük ağabey yok, büyük ağabey yok artık aramızda, eşitler arasında kardeşlik var, doğru dur" diyor

adam. Ancak bana ağabeylik taslamayacaksın diyor. Biz onu beceremiyoruz, hani ağabeylik taslayıp da ağabeyliği becersek ona da hiçbir itirazım yok, biz ağabeyliği de beceremiyoruz. Şimdi neye itiyoruz, daha acısı ben arkadaşlar gibi bilimsel anlatmıyorum, en son yaşadıklarımı anlatıyorum, çünkü içim yanıyor. Muhalefetteki Azerbaycanlı 11 tane milletvekilinin teker teker anlattıklarını anlatıyorum. Diyorlar ki, işin vahimi o meşhur Cenevre Konferansını bize hep yanlış anlattınız. Maalesef biz doğrusunu Ruslardan öğrendik diyorlar. Bunu bana Meclis Başkanı söyledi, Azerbaycan Meclis Başkanı kendilerine doğruları Türk hükümetinin vermediğini, ama Rusların verdiğini söyledi. Ruslar da bunu babasının hayrına vermiyor tabii, mühim olan sizle arasını kopartmak. Çünkü Rusya Ermenistan'dan vazgeçemez, yegâne son askeri orada, onun ileri karakolu, ama ne hikmetse askeri olarak ilk boşalttığı yer de Azerbaycan. Ancak Azerbaycan'ı yanına almak, biraz avam bir tabir olacak, ama kucağına oturtmak için de bizim gibi zavallı devletleri çok iyi kullanıyor.

Biz adamlara doğruları söylememişiz, tutanakları Ermenilerden almışlar, çünkü Ermenistan'ın savunmasını da bugün Rus ordusu yapıyor. Yani o kadar iç içeler ki Ermenilerin Rusya'ya bir şey için hayır demesi mümkün değil. Tutanakları almışlar, eğer o gizli görüşme tutanağı varsa eğer, onu bizimkilerin önüne koymuşlar. Nitekim Aliyev'e bizim Dışişleri Bakanının gidip bir konuşmasında Aliyev herhalde biraz kabalaşarak bizim Dışişleri Bakanına gereken şekilde doğru söylemediğini söylemiş. Şimdi olaya çok basit

baktığınız zaman, her şeyi bir tarafa bırakın, ekonomik menfaatlerimizi dahi kovalamaktan aciz bir devlet yapısı içindeyiz. Meşhur Nabukov, çıkın Azerbaycan'ı Rusya'ya kaptırın, Nabukov da kalmaz ortada. Yani onun da olması için, onun da varlığını istiyor-san Azerbaycan'la yürüyeceksin. Bakın; öyle içimizi sızlatan şeyler yaşadık ki, bize Meclis binalarını gezdiriyorlardı. Bana orada görevli bir memur gözleri dola dola burayı Türkler yaptı diye anlatıyor. Yani Türklerin bir şey yapması onlar için muhteşem bir tablo. Bizden kim yapmışsa hakikaten helal olsun, dünyada bu kadar güzel bir parlamento binası olabilir mi, bizim şu andaki genel kuruldan 50 kere güzel, onu da söyleyeyim. Türkler yapmış ve bunu size iftiharla söylüyorlar bunu Türkler yaptı diye. Şu andaki ticaret hacminiz 2 milyar dolar, bırakın parasal tarafını, siz Avrupa'yı, Avrupa Birliğini enerji olarak elinizde tutarsınız, kımıldayamayacak hale getirirsiniz.

Her şeyi bir tarafa bırakın, Avrupa Birliğiyle müzakerelerinizde Avrupa Birliğinin hiçbir şansı kalmaz bazı şeylerde direnmekte. Mühim olan şu hattı çalıştırmaya başlayın, bu hat bir çalışmaya başladığı zaman iki tane büyük şansınız var. Siz burada en ufak manevra yaptığınız zaman Rusya tek satıcı olur. Başka şey anlattılar, ben bunu oradaki Sayın Büyükelçiye sordu, tabii çok janti bir şekilde bu sorduğum soruya cevap vermeden sohbet ettik. Orada bana Azeri milletvekillerinin anlattığı, biz Azerilerden doğalgazı 120 dolardan alıp, burada 50 santim çaplı, kuturlu bir boru var, Yunanistan'a doğru gönderdiğimiz, 325 dolara satıyormuşuz. Biz

ticareti çok iyi biliriz, şimdi demişler ki, gelin bakalım şu fiyatları tekrar bir gözden geçirelim. Bakın; elimizin altında var, 120 dolara alıyoruz, adamların iyi niyetini anlayın, Azerbaycan petrolü dünyanın en kaliteli petrolü, Arap petrolünün dünya piyasalarında 45 dolara satıldığı yerde 52 dolara satılıyor. Siz adamdan doğalgazı 120 dolardan alıyorsunuz, 325 dolara Avrupa'ya satıyorsunuz, bunu ticaret zannediyorsunuz.

Yani durup dururken bir dönem nasıl şu anda da olduğu gibi Türkiye'de Amerikan aleyhtarlığı vardı, kendi kendimize Azerbaycan'da bir Türk düşmanlığı yaratmaya başlamışız. Sokaktaki halk daha o noktaya gelmemiş, ama siyasetin içindeki insanlarda belki düşmanlık yok, ama çok büyük kırgınlık var. Çok kırgınlar arkadaşlar; yani bunları çok da suçlama hakkına da sahip değiliz, haklı olarak kırgınlar. Diyor ki, "*senin vermediğin bilgiyi ben Rus'tan alıyorsam, senle ben nasıl kardeşiz, nasıl el ele tutuşacağım bu olaylarda?*" Sorunun başında gelen olay bu. Süratle Cumhurbaşkanı mı gider, Başbakan mı gider, Azerbaycan'a gidip bu kırgınlığı ortadan kaldırmaları lazım. Yoksa biz Ermenistan sınırını açmışız, ona geldiğimiz zaman ben açılmasını hukukçu olarak da kabul edemiyorum. Çünkü biz Ermenistan'ın sınır kapısını 1993'de yedi tane reyonu işgali üzerine kapatmışız, yani bir hasmane davranış üzerine açmışız. Eğer hiç bu hasmane davranıştan geriye gidip yoksa geriye gidiş olmadan siz hududu açarsanız fiili durumu kabul etmiş olursunuz. O bakımdan bu hudut kapısının açılması hukuken de ileride bize büyük sorunlar yaratabilir. Uluslararası kurallar

içinde belli taahhütleri almadan, belli adımları attırmadan, biraz evvel Sayın Büyükelçi karşılıklı adımlar atılır dedi, belli adımlar atılırsa onu yapabilirsiniz, ama belli adımların atılması veya belli adımların atılmasını şarta bağlayarak. Yoksa hududu açtınız, bir daha durup dururken hudut kapatmaya kalkarsanız o da bir hasmane davranış olur. Bir hasmane davranış olmaması için size karşı bir hasmane davranış içinde bulunulması gerekiyor veya uluslararası hukukun bir üçüncü ülkeye de olsa hasmane davranış kabul etmesi gerekiyor. Şimdi bu yok, açtığımız andan itibaren bir daha o kapıyı zor kapatırız.

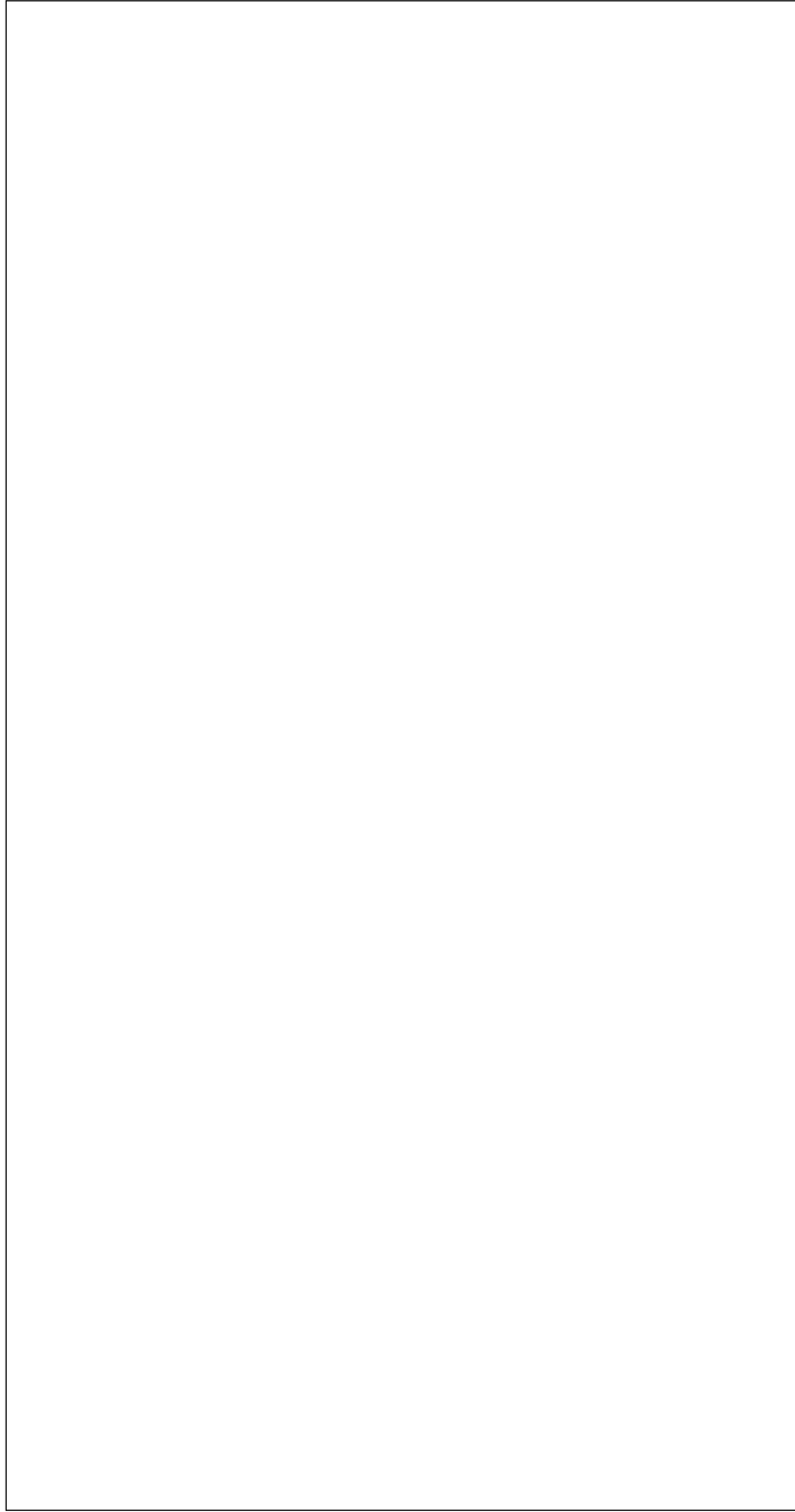
Yani bir futbol maçı şımarıklığıyla Eri- van'a gitmiş de, bakın; çok acı bir şey anlatıp hemen toparlıyorum. Sayın Şükrü Elekdağ çarşamba günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde gündem dışı bir konuşma yaptı ve bu gündem dışı konuşmada çok enteresan iki tane soruyu Sayın Bakana yöneltti. İbretlidir, dedi ki, *"Komisyonun, yani bu meşhur tarih komisyonunun soykırım olmamıştır şeklinde bir sonuca varması halinde bu bulgunun Ermenistan'ın soykırım iddiasından vazgeçtiği anlamına gelmeyeceği yolunda Ermeni tarafının bir görüşü ileri sürdüğünü öğrendik. Ermeni tarafının ısrarı üzerine bu önerinin Türk kamuoyuna böylesine ... bir yaklaşımı tabiatıyla kabul etmek mümkün olmayacaktır"* Böyle bir şey var mı diye soruyor, Sayın Bakan da bunlara cevap verdi, tek kelimeyle bu konuya dokunmadı. Yani bu çok ağır bir itham, en azından yok, böyle bir şey nereden çıkıyor diyebilirdi. Şimdiki Ekonomi Bakanı, o zamanki Dışişleri Bakanı tek kelimeyle cevap

vermedi. Yani Sayın Büyükelçinin söylediği o yol haritası var da hiç bizim lehimize bir şey yok. Yani bir mahkeme kararı düşünebiliyor musunuz, iki taraflı bir davada taraflardan biri diyor ki, sadece karar lehime çıkarsa onaylarım, aleyhime çıkarsa beni hiç bağlamaz kardeşim. Dünyanın neresinde böyle bir mahkeme kararı var, ama Türkiye'de var, bizimkiler de bunun altına imza atmış.

Prof. Dr. Dr. SELÇUK DEMİRBULAK

Evet, Sayın Mengü'ye görüşleri için teşekkür ediyoruz. Tabii bu Nabukov Projesi denilen konu apayrı bir panel konusu. Bizim BOTAS'ın yüzde 16,66 pay sahibi olduğu ve toplam 3.300 kilometre uzunluğundaki bir paypline. Bu Türkiye'nin elinde Avrupa Birliğine karşı kozlardan bir tanesiydi diyorum, çünkü Federal Almanya şimdi Rusya Federasyonu ile Kuzey Buz Denizinin altından geçecek şekilde paytline konusunda hâlâ görüşmelerde bulunuyor. Bir de bir konu var, Azerbaycanlı yetkililerin iki kavramı birbirinden çok iyi ayırması gerekir. Hükümetle probleminiz olabilir, ama Türkiye Cumhuriyeti Devletiyle olamaz. Devlet ve hükümet farklı şeylerdir, dolayısıyla haberi alır almaz hemen ilk vasıta ile Moskova'ya gitmek ve başka şeyleri tartışmaya açmak, bunlar şık hareketler değil. Hükümet hata yapabilir, ama devlet asla.

SORU - YANIT

Staj. Av. MUSTAFA VEYSEL GÜLDOĞAN

İki sorum var, özellikle Sayın Büyükelçiye ve Sayın Milletvekiline sormak istiyorum. Birincisi Şili'den Uruguay'a kadar ilgili veya ilgisiz birçok devlet Türkiye Cumhuriyetinin aleyhine olan bu iddiayı kabul ederken bizim bunu seyretmekten başka yapabileceğimiz hiçbir şey yok muydu, biz bu kadar aciz bir devlet miyiz, neden yapılmadı? İkincisi bugün Türkiye'nin en iyi üniversitesi olarak bilinen üniversitelerde birçok akademisyen öğrencilerine karşı Ermenilerin asılsız iddialarını belki Ermenilerden bile daha ateşli olarak savunmakta ve öğrencilerini, yani geleceğin Türkiye'sine bunları inandırarak bir şeyleri yapmayı amaçlamakta, birilerinin emellerine alet olmakta. Bizde böyle açıklamalar yapılırken bunların yapılmasına karşı bir hukuksal düzenleme yapmanın imkânı yok mudur?

DENİZ BÖLÜKBAŞI

Efendim, Türkiye'de bu asılsız Ermeni iddialarının üçüncü ülkeler tarafından kabul görmesi sürecinde hiçbir şey yapılmadı değil, yapıldı, ama biraz geç başlandı, belki bunun etkisi olmuş olabilir. Bir de Türkiye'yle ilgili önyargılar Ermenistan'ın bu yalanı yayma konusunda çok kendisi bakımından müsait bir ortam teşkil etti. Bizim de buna karşı bir diplomatik cephe oluşturmamızı da maalesef engellemiştir. Yani yapılmadı değil, yapıldı, ama burada tabii Ermeni diasporasının üçüncü ülkelerde çok iyi örgütlü olduğunu da hesaba katmak lazım. Kilit ülkelerde bu diasporanın seçim sonuçlarını mahalli ve genel düzeyde etkileyecek bir güce sahip olduğunu, çok önemli para kaynakları olduğunu da

unutmamak lazım. Yani bütün bunların kümülâtif etkisi belki bu karşımıza bugün çıkan durumun yaratılmasında amir olmuştur diyeceğim. Buyurun Sayın Milletvekilim.

ŞAHİN MENGÜ

Şimdi hemen bir şey söyleyeyim, ben biraz refleksiyle Sayın Büyükelçime sen diyorum, hemen şunu söyleyeyim, biz çocukluktan arkadaşız. Her ne kadar iki ayrı siyasi partinin milletvekiliyseniz de 12, 13 yaşından beri arkadaşız. O tabii diplomasiden geldiği için çok dikkatli, öyle konuşmaz, ama ben bazen avukatlıktan gelmenin verdiği rahatlıkla sen, vesaire derim, onun için sakın yanlış algılamayın.

DENİZ BÖLÜKBAŞI

Efendim, ben de bu arada hukuk fakültesi mezunu olduğumu hatırlatmak isterim.

ŞAHİN MENGÜ

Şimdi hakikaten Türkiye bir şey yapmış mıdır, tabii bu konuları Sayın Büyükelçi daha iyi biliyor, ama Türkiye mücadeleye çok geç başlamıştır, bu bir doğru. Daha çok şey yapmamız gerekir, bu da doğru, ama bir başka şey var. Hukuken bir şey yapılabilir mi diye sordunuz, biraz evvel bahsedildi, Sayın Önceki Adalet Bakanı, şimdiki Başbakan Yardımcısı Boğaziçi Üniversitesinde ilk toplantı yapılırken muhteşem bir hukuk dehası gösterdi. Olmayan bir idari işlem hakkında bir dava açsalar da iptal ettirseler diye bir de yol gösterdi. Sonra burada maalesef, yani o toplantıyı savunduğum için söylemiyorum, ama hukukçu mantığımla baktığım zaman dünya gözünde ne hallere düştüğümüzü anlatmak için söylüyorum,

olmayan bir idari tasarruf için burada dava açıldı. Bunların hâkimlerinden biri de yürütmeyi durdurma kararı verdi, ortada idari işlem mi var da yürütmeyi durdurma kararı veriyorsun. Yani şu anlatılan olayı hukuk fakültesinin ikinci sınıfında veya üçüncü sınıf idari yargı dersinde imtihanda yazsan adamı çaktırırlar. Böyle şeylerle mücadelede yasal yollardan yapılacak mücadeleler yapılır, ama asıl bizim kendi ciddi bilim adamlarımızın bu konuyu ortaya koymasına bağlı.

Dünyanın her tarafında, her tarihte o veya bu nedenle angaje olanlar, yanaşma olanlar hep vardır, yarın da olacaktır. Bu sadece bize has bir şey değil, ama o zaman bizim gibi düşünen veya doğru düşünen bilim adamları da kendi tavırlarını ortaya koyarlar. Ancak Türkiye öyle bir noktaya geldi ki yani ikinci cumhuriyetçi olmak, cumhuriyete küfretmek veya bir şeyleri ağza almamak bir fazilet haline geldi. Bakın; şu biraz evvel Dışişleri Bakanının yaptığı konuşmada Atatürk'ün bir lafı var. "*Azeri'nin üzüntüsü üzüntümdür, sevinci sevincimdir*" Bunu dış politikanın temel felsefesi olarak söylüyor Dışişleri Bakanı, kimin söylediğini de söyle, ağzın yara olmaz, bir söyle bakayım kimin söylediğini, ama onu ısrarla söylemiyor. Yani bakın; başka yapılan şeyler var, ben daha iddialı, ileri bir laf söylüyorum, bu ana kadar söylemek istemedim. Lozan'ı yıkmanın yollarını arıyorlar, bunlar da ona alet oluyor. Beklenen Sevr, Lozan yırtılsın da nasıl yırtılırsa yırtılsın, bunların kafasındaki o, bugün hesaplaştıkları düzen o. Muvaffak olurlar olmazlar, güçleri yeter yetmez, ama temel mantıkları Lozan'ı yıkmak. Biz nasıl

Sevr'i yırttığımızı her yerde söylüyorsak onlar da bütün çabalarıyla Lozan'ı yırtmaktan yanalar. Yırtarlar mı, yırtmazlar mı, yırttırırlar mı, yırttırmazlar mı, bunu bilemem, ama böyle bir niyetleri olduğunu da çok açık ve net bilmemiz lazım.

DENİZ BÖLÜKBAŞI

Hemen bir şey hatırlatayım, bu daha önce de açıldı. Yani Türkiye'de bu Bilgi Üniversitesi'nde yapılan toplantı, özür kampanyası. Şimdi 2007 yılında Dışişleri Bakanları Vartan Oskanyan Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonunda 9 Ekim 2007'de şunu diyor, yani bu kayıtlardadır. *"Türkiye'nin istediği gibi bu geçmiş ortak tarihi değerlendirebilmemiz için ilkönce Türkiye'nin yapması gereken 1915 olaylarını soykırım olarak tavsif etmeyi suç haline getiren Türk Ceza Kanununun 301. maddesinin değişmesi lazım"* Bunu takip eden birkaç ay sonra da bu madde değişti. Yani mücadele ederken kaç cephede mücadele edildiğini göstermek bakımından bunu da zikretmek istedim.

Av. NAMIK NAS

Ben önce sizlere bu güzel bilgiler için teşekkür ediyorum. Değerli Hüseyin Bey; Berlin duvarının yıkıldığını, kafamızdaki şeylerin maalesef değiştirildiğini söylediniz, haklısınız. Bizde sorun aydın sorunu galiba, çünkü 2008 yılında da Amerika Müsteşar Yardımcısı, galiba Browsti'di, kendisinin beyanının 2009 yılı 22 Nisanda gerçekleştiğini söylediniz. Bu tabloları görüyoruz, 1921 yılında Kars Anlaşması, Gümrü ve Moskova Anlaşmasında diğer panelistlerimiz söyledi ve 15. maddede yazılı olan bir af kelimesi,

soykırımı kabul etmemekle birlikte, eksek dahi bir af kelimesinin orada geçtiğini söylediniz. Biz de sorun aydın sorunu mu diye Sayın Hüseyin Özbek'e sorarken soruma paralel şunları da söylemek istiyorum: Bizim aydınlarımız maalesef ikinci cumhuriyet dediğimiz, biraz önce bahsettiniz, kişiler Kıbrıs'ı ver kurtul, ülkeyi sat kurtul, Ermeni'yi de maça giden Cumhurbaşkanımızla gül kurtulla mı çözmek istiyorlar?

Prof. Dr. Dr. SELÇUK DEMİRBULAK

Aydınların bir kısmı tabii ki.

Av. NAMIK NAS

İkinci cumhuriyet heveslisi aydınlar.

Prof. Dr. Dr. SELÇUK DEMİRBULAK

Onlar okuryazar, aydınla arasında fark var.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Çok kısa, üç dakikayı geçmeyecek bir cevap vermek istiyorum, birincisi şu: Biz 18 Mart 1921'de Moskova'da bir anlaşma akdettik Sovyetler Birliğiyle, 16 Mart 1920'de de İstanbul resmen işgal edilmişti. O zaman Dışişleri Bakanı Hariciye Vekili Yusuf Kemal Tengirşek'ti. Bu büyük hukukçuyu burada saygıyla anmak istiyorum, İstanbul Barosu Başkanlığı yapmıştır. Bu seçkin hukukçu, bu vatansever insan 18 Mart tarihinde Sovyetlerle sözleşmeyi, Moskova Anlaşmasını akdettiğimiz halde Sovyet tarafına bir ricada bulunur, buna tarih olarak 16 Mart tarihini atalım. Devlet adamı böyle olunur, devlet adamının kumaşını göstermesi bakımından söyledim. Çünkü 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgalinin zilletini, utancını İngilizlere karşı,

işgalcilere karşı diplomatik bir cevapla, ama onurlu bir cevapla vermek için diplomasi dilini kullanmıştır ve 16 Mart tarihi atılmıştır, bu bir aydındır.

İkincisi şimdi Sayın Cumhurbaşkanı 06 Eylül 2008'de gittiğinde maç izledi, Sarkisyan'la Ermenistan Cumhurbaşkanıyla da Erivan'da Cumhurbaşkanlığı Konutunda görüştü. Bunu birkaç kez daha ifade ettim beni çok üzdüğü için, Sayın Cumhurbaşkanımızın Sarkisyan'la, Ermenistan Cumhurbaşkanıyla karşılıklı görüştüğü salonda Cumhurbaşkanımızın arkasına gelecek tarzda şimdi arkamda benim İstanbul Barosu yazısı okunuyor, Sayın Cumhurbaşkanının arkasında muhteşem bir yağlı boya tablo vardı. Bizim milli sınırlarımız içindeki Ağrı Dağı, Ermenilerin tabiriyle Ararat Dağının muhteşem bir tablosuydu. Acaba Sayın Cumhurbaşkanımız, tabii ki farkında olmamıştır, ama oradaki bizim görevlilerimiz de acaba Sayın Cumhurbaşkanımız böyle bir mekânda görüşmeyi kabul etmez, onun için lütfen Cumhurbaşkanımız buraya teşrif etmeden önce bu tabloyu kaldırın demediler mi, zuhulen mi oldu hukuk tabiriyle, unuttular mı? Size 1920'lerde, 1917'lerde milli mücadelenin kanla, ateşle yazıldığı dönemden bir anekdot, bir Dışişleri Bakanımızın tavrı, tarihsel bir jesti, ikincisi de artık 2008'lerde görülen bir tabloyu anlatıyorum. Sayın Dışişleri Bakanı Kafkaslarda bir transformasyon süreci başladı dedi, önceki Dışişleri Bakanı diyelim. Ali Babacan. Transformasyon, bu değişim de herhalde hep Türkiye aleyhine bir transformasyon ve değişim, pratikte görülen bu.

Şimdi bu ülkenin her zaman seçkin evlatları olmuştur, 15 Mayıs 1919'da Yunan ordusu İzmir'e çıktığında mütareke münevverleri, İstanbul'dakilerden birisi, tanınmış bir yazar, bu memleketin hakiki sahipleri geldiler demiştir, ama memleketin hakiki sahiplerinin kim olduğunu gerçek Türk aydınları da göstermiştir, herhalde cevap oldu.

Av. HAKAN MURAN

Sorumu Sayın Hocam Selami Kuran'a yöneltmek istiyorum. Bu panelin konusu eğer sınır kapısı açılırsa hukuki sonuçlar. Şimdi Sayın Bölükbaşı Bern'deki yol haritasının içeriğini açıkladı. Eğer Türkiye bu yol haritasının altına imza atıyorsa hukuki bir sonuç olarak zımnen de olsa Ermeni soykırımını kabul etmiş iddiası ileri sürülebilir mi? Çünkü Ermenistan Dışişleri Bakanı diyor ki, "Yakında birlikte çelenk koyacağız" Bunun bir alt dayanağı, bir hukuki dayanağı olması lazım. İçeriye baktığınızda da diyorlar ki, tarih komisyonu soykırım olmadığını söylese bile biz bunu kabul etmeyeceğiz. Bunun altına imza atan bir devlet zımnen de olsa ileride siz soykırımı bu şekilde kabul ettiniz iddiasıyla karşılaşabilir mi acaba?

Av. EMİN ÖZKURT

Bütün katılımcılara çok teşekkür ederim, özellikle Şahin Mengü ve Deniz Bölükbaşı açıklamaları bizi aydınlattı. Deniz Beyin açıklamalarında bu sürekli bahsedilen 22 Nisan mutabakatının neye ilişkin olduğunu en azından üstünkörü duymuş olduk. Bu arada Şahin Bey; siz Azerbaycan'a gittiğinizde size fitneci diyen herhangi biri oldu mu acaba? Ben hükümetten bir adım bekledi-

ğinizi duydum, Şahin Beyin hükümetten bir adım beklediğini, Başbakanın veyahut da Cumhurbaşkanının Azerbaycan'a gitmesini önerdiğini duydum. Ancak acaba muhalefet partileri olarak, CHP ve Milliyetçi Hareket Partisi bir heyetle Azerbaycan'a gidip...

ŞAHİN MENGÜ

Gittik.

Av. EMİN ÖZKURT

O zaman tamamdır.

Av. SELAMİ MELEMŞE

Korsan bildiri sunmayı düşünüyordum, ama açıkçası sizden korktum. Hocam; Azerbaycan'ın anayasal yapısını bilmiyorum, fakat sizin sözlerinizin daha çok Azerbaycan tarafına hitap ettiğini düşünüyorum. Çünkü kanaatimce kusur bizi yöneten hükümet tarafında, umuyorum sözler sizinkilerle birlikte sınırı aşıp Azerbaycan tarafına gitmez.

Av. BORA DURMAZ

Efendim ben Sayın Başkanın hışmına uğramamak için çok hızlı soracağım. Sayın Deniz Bölükbaşı'na sormak istiyorum, 34 yıllık Dışişleri Bakanlığı hizmetiniz var, bildiğim kadarıyla Dışişleri Bakanlığında baş hukuk müşavirliği de yaptınız. 1965 yılından bu yana geçen 50 yıllık zaman içerisinde Türk Devletinin organize bir çaba göstermemesinin sebebi nedir? İkincisi 65 yılında tahmin ediyorum ki resmi olarak başlatılabilir bu Ermenilerin soykırımı tanıtma çabaları. İlk diplomatımız 74 yılında şehit olmuştu, yaklaşık 10 yıllık bir zamandan bahsediyoruz. Bu dönem içerisindeki çabaların Türk Devleti tarafından farkına varılmamış mıdır, farkına

varlıdıysa ne sebeple bir çaba gösterilmemiştir ve hâlihazırda 2009 yılındayız. 2009 yılı içerisinde Sayın Bilal Şimşek'in kitaplarında bahsettiği Türk Dışişleri Teşkilatının, yaklaşık yüzde 5'ini şehit vermiş Türk Dışişleri Teşkilatının Ermeni terörüne karşı devlet olarak tabii, bunu da söylemek gerekir, sadece dışişlerini katmamak gerekir bu hadiseye, bu 50 yıllık süre içerisinde organize bir çaba gösterememesinin sebebi nedir?

ŞAHİN MENGÜ

Başbakanım bize fitneci dedi, ben de duymadım. Ben sadece buraya gelen hanımefendi milletvekillerine söyledi diye duymuştum, bana söylediysem aynen iade ederim.

DENİZ BÖLÜKBAŞI

Efendim, tabii ben 65 yılında henüz Dışişleri Bakanlığına intisap etmemiştim, o bakımdan o dönemin özelliklerini bilemem. Bir de devlet yönetiminde sorumluluk almadım ben, yani devlet niye zamanında gerektiği şekilde buna önlem almadı dendiğinde tabii bir arkadaşımızın sorusuna verdiğim cevap gibi, biraz belki geç hareket etmiştir, çabalar yetersiz kalmıştır, ama Türkiye'yle ilgili önyargıları da kırmak kolay bir iş değildir. Büyük para vardır Ermenilerde, diasporada, Türkiye'nin bu imkânı yok. Yani bunların kümülâtif etkisi dedim.

Bu yol haritasını kabul etmek Türkiye'nin ileride soykırımı tanınması anlamına gelecek bir süreci başlatır mı, bu anlama gelir mi dediniz. Doğrudan böyle bir hukuki sonuç doğurmaz, ama AKP Hükümetinin bu kaygan zeminde bu pusulasız sürüklenişi Türkiye'nin ileride soykırımı zımnen tanıyacağı yahut

tanınması sonucunu doğuracak bir sürecin harekete geçirilmesini mümkün kılabilir diye düşünüyorum. Yani bütün bunlardan çıkar-mamız gereken sonuç Türkiye için en büyük güvenlik riski çarpık kafa yapısıdır.

Prof. Dr. Dr. SELÇUK DEMİRBULAK

Evet, Temel 75. kattan düşmüş, Dursun 30. katta sormuş, nasıl durum? Buraya kadar hiçbir problem yok demiş. Evet, Sayın Kuran; buyurun.

Prof. Dr. Av. SELAMİ KURAN

Ben hemen bir dakika içerisinde bana yöneltilen soruyu cevaplandırmaya çalışayım. Sayın Bölükbaşı'nın ifade ettiği gibi aslında ben konuşmamda Bern'de yapılan görüşme-lerde mutabakata varıldığına ilişkin bu yol haritasındaki endişelerimi söyledim. Yani oraya rezerv koydum zımnen bir tanıma yolunun açılacağı, hukuki sonuçlarının olabileceğini ifade etmeye çalıştım. Aslında şunu da belirtmek lazım, en azından tarihi olarak tehirden üç yıl sonra Mondros Antlaşmasının yapılması, beş yıl sonra Sevr Antlaşmasının yapılması ve bu konuya ilişkin 1915 olaylarıyla ilgili hiçbir düzenlemenin bu söz konusu iki antlaşmada olmaması mantıklı değil, değil mi? Yani biraz düşünmek lazım, Osmanlı Devletinin Sevr Antlaşmasını değiştirmesi imkânı söz konusu değildi, ama 15'den sonra 1920'de Sevr Antlaşması gibi Osmanlı Devletinin tasfiyesini öngören bir antlaşmanın olması ve Ermeni iddialarının bu antlaşmada yer almaması aslında sorgulanması gereken bir husus, bu kamuoyuyla pek paylaşılan bir şey değil.

Sınırlarla ilgili 03 Ekim 2005 tarihli müzakere çerçeve belgesine gönderme yapmak istiyorum. Burada değerli hukukçu arkadaşlarımız var, orada sınır anlaşmazlıklarının çözülmesi konusunda Türkiye'nin bir taahhüdü vardı ve bu taahhüde uyulmaması, bu sorunun barışçıl yollarla çözülmemesi halinde uluslararası Adalet Divanına gitmeyi Türkiye devlet olarak, yani mevcut siyasi hükümet taahhüt etmiştir. Bu sınır anlaşmazlıkları başta Ege'deki karasuları sorunudur, daha sonra da bu Kars Antlaşmasıyla ilgili Ermenistan'la ilgili sorundur. Ben son olarak diyorum ki sınır kapısı açılsın, ancak üç şartla açılsın. Az önce de ifade edildiği gibi 1915 Ermeni iddialarıyla ilgili soykırım iddialarından vazgeçilmesi. Bağımsızlık Bildirgesi ve Anayasadaki değişikliklerin yapılması ve Dağlık Karabağ'daki işgalin sona ermesi halinde uluslararası hukuka özgü dostane komşuluk ilişkileri çerçevesinde Ermenistan'ın davranması gerekir. Dostane ilişkiler çerçevesinde davranması halinde sınırların şüphesi açılması mümkündür diye düşünüyorum.

ŞAHİN MENGÜ

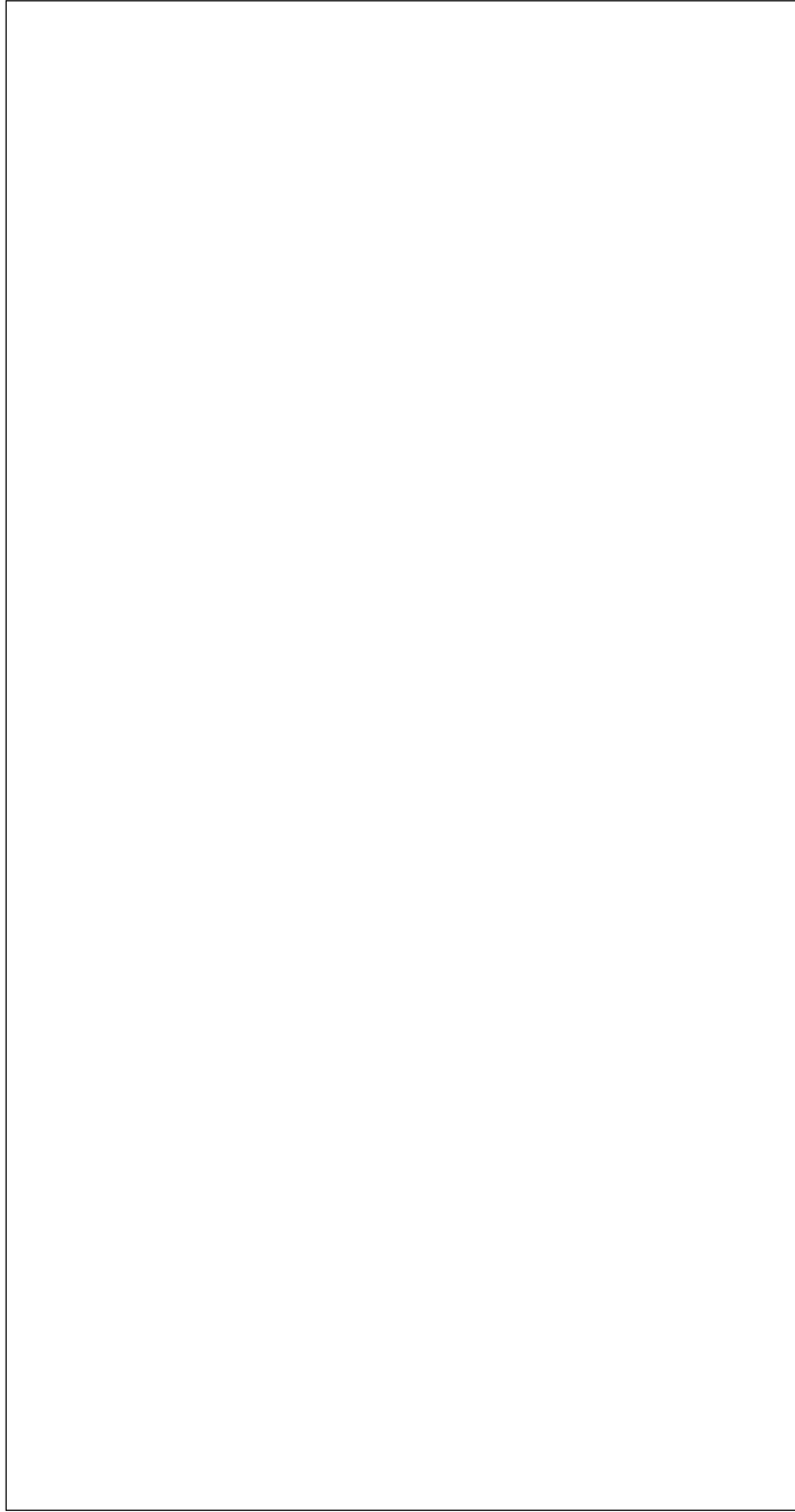
Bir şey ilave edeceğim. Bakın; sınır kapısı kapatılıncaya kadar, yani Sovyet sistemi çöküp, Ermenistan'ın bağımsızlığını ilan ettiği tarihten itibaren bir kere Türkiye ilk tanıyan ülkelerden bir tanesidir. O tarihteki nüfusu dört milyon, Türkiye hudut kapısını kapattığı andan itibaren bir kaçış başlamıştır, şu andaki nüfusu 1 milyon 900 bin kişidir. Altı ay daha direnirsek Ermenistan'da adam kalmaz, çünkü şu anda içeride diasporaya karşı çok ciddi de bir mücadele başladı, açıkça diaspo-

raya saldırıyorlar. Ancak bu yapılan zaten bize diasporanın bir oyunudur, o yolu kapatmak, yani altı ay daha kapıyı açmayalım, ortada Ermenistan diye bir devlet kalmayabilir. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Dr. SELÇUK DEMİRBULAK

Evet, 50 bini aşkını da bizim emniyetimizin bilgisi altında bizde kayıt dışı olarak hala çalışmakta. Çünkü emekleri ucuz olduğundan da alt, çok alt düzeyde işlerde çalışmakta. Efendim, İstanbul Barosu Dış İlişkiler Merkezinin organize ettiği bu panele katılan Sayın Deniz Bölükbaşı'ya, Sayın Şahin Mengü'ye, Sayın Selami Kuran'a ve Yönetim Kurulu Üyemiz Sayın Hüseyin Özbek'e görüşlerini bizlerle paylaştığı için teşekkür ederken, böylesine bir özveride bulunmanız dolayısıyla sizlere de ayrıca teşekkür ediyoruz.

**İSTANBUL BAROSU
PANEL
TÜRKİYE-ERMENİSTAN
KARS ANTLAŞMASI'NDAN GÜNÜMÜZE
DİPLOMATİK SÜREÇ
03 EKİM 2009
Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu**

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Sayın Başkan, değerli konuklar, saygıdeğer katılımcılar; İstanbul Barosu adına hepinizi saygıyla selamlıyoruz. Türkiye-Ermenistan Kars Antlaşmasından Günümüze Diplomatik Süreç başlığını verdiğimiz panelimiz çok değerli katılımcıların önemli açıklamaları ve katkılarıyla birazdan başlayacak.

Sayın Başkanın açış konuşması olacak. Daha sonra katılımcılar tebliğlerini sunacaklar. İstanbul Barosunun Ermeni sorununa ilişkin bu sizlerin izleyeceğiniz panel dördüncü paneldir. 2005 yılından bu yana; Ermeni Savları ve Soykırım Suçunun Hukuksal Niteliği; Ermeni İddiaları ve Tarihi Gerçekler; Ermenistan Sınırının Açılmasının Hukuki Sonuçları ve şu anda işlemekte olduğumuz Türkiye-Ermenistan Kars Antlaşmasından Günümüze Diplomatik Süreç.

İstanbul Barosu konunun taşıdığı önem, konunun taşıdığı tarihsel boyut, diplomatik boyut, hukuki boyut nedeniyle bu konuyla yeterince ilgilenmiştir, ciddiyetle ilgilenmiştir. Hukuk çerçevesi içinde ve aynı zamanda akademik bir ciddiyetle ilgilenmiştir. Bu konuda sunumlarını, beyanlarını, eserlerini kamuoyunun da yakından takip ettiği çok değerli katılımcılara gerçekten müteşekkirimiz. Bir kez daha huzurunuzda teşekkür etmek istiyorum ve Sayın Başkanı konuşmasını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum.

Av. MUAMMER AYDIN*(İstanbul Barosu Başkanı)*

Sayın milletvekilim, değerli hocalarım, değerli meslektaşlarım, değerli konuklar; hepiniz İstanbul Barosu'nun bugünkü paneline hoş geldiniz. Ermenistan'la ilgili olarak iki ayrı protokolün paraf edilmesiyle birlikte yine farklı bir "açılım" gündeme geldi.

31 Ağustos 2009'da Türkiye ve Ermenistan dışişleri bakanları arasında paraf edilen, diplomatik ilişkilerin kurulmasını öngören protokolle, ilişkilerin geliştirilmesine dair protokol başlıklarını taşıyan bu belgeler bugün seçkin katılımcılar tarafından değişik boyutlarıyla irdelenecektir. Konunun uzmanı olan konuşmacıların bu anlamda dikkatle dinlenilmesinde ve bu konudaki açıklamalarının da not edilmesinde yarar bulunduğu düşünüyorum. Kaldı ki İstanbul Barosu olarak bugüne kadar yaptığımız bu tür etkinliklerin hepsini kitap haline getirdik ve hukukçuların bu konudaki araştırmacıların ve herkesin istifadesine sunduk. Bunu da en kısa sürede değerli katılımcıların görüşleri olarak, bilgilerinize sunacağız.

Konuşmamda birkaç noktaya dikkat çekmek istiyorum. Ondan sonra tüm ayrıntıları ve diplomatik nüansları, tarihsel süreci değerli katılımcılardan dinleyeceğiz.

Kars Antlaşmasının Rövanşı mı?

Osmanlı yurttaşı olan Ermenilerin batılı emperyalistler tarafından kışkırtılıp uyuğu olduğu devlete karşı başkaldırmaları süre-

cinde yaşanan trajediler, daha önce de tartışıldı, ama bu bir başka toplantının konusudur. Bugün özellikle gelinen aşamada ortaya çıkan iki protokolün içeriği, amacı ve olası sonuçları üzerinde durulacaktır. Bilindiği üzere Birinci Dünya Savaşı sonrası ülkemiz galiplerce işgal edilir. Osmanlı parçalanırken bizlere telkin edilen teslimiyet yerine direnmeyi seçen Türk Milleti, kendi meşru organlarını yarattı. Ehven-i Şer çözüm olarak işgalcilere itaati seçen İstanbul Hükümetleri yerine, bağımsızlık için yeniden savaşmaya karar veren Türk Milletinin temsilcisi de Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak ortaya çıkar. Hukuk ve meşruiyet temelinde halkın gerçek temsilcisi olması nedeniyle süreç içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi devletler hukuku anlamında muhatap alınır. Bu uluslararası meşruiyet anlamına gelmektedir. 16 Mart 1921'de Moskova'da Türkiye Büyük Millet Meclisiyle Sovyetler Birliği arasında imzalanan antlaşma, aynı zamanda milli mücadelenin uluslararası meşruiyet belgesidir. Ermeni Taşnak saldırganlığının önlenmesi ve işgal ettikleri Anadolu topraklarından çıkartılmaları sonrası imzalanan ve halen geçerli olan 13 Ekim 1921 Kars Antlaşmasıyla bugün için de belirli olan sınırlarımız Ermenistan tarafından da tanınmış olur.

Türkiye-Ermenistan sınırını belirleyen iki devlet arasında imzalanmış olması nedeniyle Ermenistan açısından bugün için de bağlayıcı

cılığı tartışmasız olan Kars Antlaşmasına atıf yapmadan paraf edilen protokollerin imzalanması ve imzalanma tarihi olarak da 13 Ekim tarihinin seçilmiş olması son derece düşündürücüdür. Ermenistan açısından diplomatik hareket sahasının genişleten, kazanç olarak değerlendirilmesinin yanında, Kars Antlaşmasının rövansı olarak da nitelenebilecek bu belgenin Türkiye için ne anlama geldiği birazdan katılımcılar tarafından bizlere açıklanacaktır.

ABD ve Avrupa Birliği yetkilileri Türkiye-Ermenistan arasındaki var olduğunu iddia ettikleri sorunların çözümünü Türkiye'den beklemekte, bu konuda baskı uygulamakta; istenenlerin verilmesi için Türkiye'yi sıkıştırılmaktadır. Öncelikle belirtmeliyim ki Türkiye açısından sorun 13 Ekim 1921 Kars Antlaşmasıyla ve sonrasında 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Antlaşmasıyla tümüyle çözülmüş durumdadır. Sorun, Ermenistan'ın bir devlet politikası olarak Türkiye'nin sınırlarını tanımaması, Türkiye toprağında hak iddia etmesi ve Türkiye'yi soykırımcı olarak dünya ölçeğinde suçlamasıdır. Yine sorun etkili olan Ermeni diasporasının yine dünya ölçeğinde Türkiye'ye yönelik düşmanca kampanyasından kaynaklanmaktadır. Sorun, çoğu Avrupa Birliği üyesi devletlerin bazılarının hukuk, tarih ve bilim dışı politik ihtirasları doğrultusunda Türkiye'ye yönelik soykırım iftiralarını yasalastırmalarından da kaynaklanmaktadır. Türkiye, ABD ve AB'nin haksız,

hukuksuz, şantaj niteliğindeki baskılarından kurtulma umuduyla bugüne kadar kararlılıkla sürdürdüğü politikayı terk edip, geleceğini büyük güçlerin garantisi olmayan ve asla güvenilmez vaatlerine kanarak değiştirse, telafisi imkansız zararlara uğrayacağı da ortadadır.

Üzülerek belirtmem gerekiyor ki, ülkemizin bazı etkili sermaye çevreleri, kendini aydın olarak niteleyen bir kesimi ve bazı akademisyenler; akademik ciddiyet, aydın sorumluluğu ve ulusal aidiyetle bağdaşmayacak bir biçimde diaspora tezlerinin ülke içindeki lobilerine dönüşmüşlerdir. Ülkemizdeki bir kısım medya da bilim dışı, tarihi gerçeklere ters Ermeni tezlerini çok rahatça dilendirmekte ve bu durum demokratlık tarihimize yüzleşmek olarak nitelendirilmektedir. Halkımızın vekalet vermediği ve asla da vermeyeceği, halka her zaman tepeden bakan bu koalisyon milletimiz adına özür kampanyaları düzenlemeye, halk arasında emperyalizmin her istediğini peşin kabule yakın bir teslimiyet ruhu yaratmaya özel bir çaba göstermektedirler.

İstanbul Barosu 131 yıllık geçmişi boyunca özgür düşüncenin, bireysel ve toplumsal özgürlüğün, çağdaş ölçütlerdeki hukuk düzeninin ülkemizde gerçekleşmesi ve yerleşmesi için uğraş vermiştir ve her zaman da bu uğraşı vermeye devam edecektir. Köklü gelenekleri olan bir hukuk kurumu olarak ele alınır, bilimin ve hukukun priz-

masında ele alınmakta, meslektaşlarımıza ve topluma da en kısa sürede yansıtılmaktadır. Birçoğunuz bugün gazetelerde okumuşsunuzdur ya da birkaç gün içerisindeki tartışmalar da görmüşsünüzdür. Bir taraftan bu iki protokol paraf edildi, bir taraftan da Ermenistan'da Taşnak ve diğer partiler bunlara karşı bir anti-propaganda başlattı ve yine eski söylemler, yine aynı şeyler devam ediyor. Yani bugüne kadar yapılanlardan bundan sonra çok fazla vazgeçeceklerini düşünmüyoruz. O nedenle tabii ki biz de komşularımızla, dostlarımızla, bizle dost olmak isteyenle -ki biz herkesle dost olmak istiyoruz- sorunlarımızı anlaşmalar yoluyla çözmek istiyoruz. Ama bunlar çözülürken tarihi gerçeklere, hukuki gerçeklere ve bugüne kadarki sürece de geleceği şekillendirmenin mümkün olmadığını da biliyoruz. Bu nedenle de bu çok önem verdiğimiz konulardan birisi olan bugünkü panelin konusunu yine seçkin katılımcılarımız, devlet adamlarımız ve deneyimli diplomatlarımızın da katkılarıyla sizlerle ve toplumla paylaşmanın hazzını yaşıyoruz. Bu toplantının başarılı geçeceğine olan inancımı bir kez daha ifade ediyorum ve değerli katılımcılara bugün bizlerle paylaşacakları bilgileri için bir kez daha teşekkür ediyorum. Beni dinlediğiniz için hepinize sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Değerli konuklar; konunun 100 yılı aşkın 200 yılı kapsayan bir sorun olduğu dikkate

alınır, birkaç saat içinde konunun tüm boyutlarıyla ele alınmasının mümkün olmadığı anlaşılır. Burada bugün özellikle konu başlığını vurguladığımız 13 Ekim 1921 Kars Antlaşmasından Günümüze Diplomatik Süreç Çerçevesine bir kez daha vurgu yapıyorum. Fakat değerli katılımcılar elbette uzmanlık alanlarıyla ilgili olduğu için daha önce bu konuda akademik eserler veren çok seçkin bilim insanları aramızda olduğu için, çok seçkin diplomatlar aramızda olduğu için onları bu anlamda bir kayıtlamak da bizim haddimiz değil. Elbette ki gerekli gördükleri boyutları da sizlerin dikkatine sunacaklardır.

Şimdi konuşma sıramız şu şekildedir ve ilk turda 20'şer dakikalık -bu çok kayıtlayıcı değildir- bir süremiz vardır. İlk konuşmacı, değerli katılımcı **Prof. Dr. Nursen Mazıcı**'dir Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi. İkinci konuşmacımız Sayın **Dr. Şükrü Elekdağ** Emekli Büyükelçi, diplomat ve İstanbul Milletvekili. Üçüncü konuşmacımız 9 Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Başkanı Sayın **Meltem Dikmen Caniklioğlu**'dur. Dördüncü konuşmacımız kapıdan yetiştiği için, Baromuzun üyesi olduğu için Sayın **Av. Gülseren Aytaş**'tır. Gülseren Aytaş'ı sona bıraktık fakat bu işin kitabını yazan bir arkadaşımızdır. Bu konuda çok dikkat çekici bir kitabı vardır. Belki bu konuya diplomatik anlamda, bilimsel anlamda senelerini vermiş, çok seçkin insanların da yararlanabileceği boyutları olduğunu

düşünüyorum. Şahsen ben çok yararlandım.

Konuşma sürecimiz budur. Ben bu panellerde gördüğüm bir gözlemi de size naklediyim ve bu konuyu dikkatinize sunayım: Genellikle son konuşmacıya doğru salon biraz boşalır, biraz dikkat dağılır. Ben bu kronolojide sonuna kadar kalmanızı tavsiye ederim değişik boyutlarıyla anlaşılması için. Üstelik burada belki böyle değerlendirmede farklı bakış açıları ve bunun zenginliğini de yaşayacağımızı sanıyorum.

Şimdi bu konuda benim daha fazla sözü uzatmama çok seçkin katılımcılara haksızlık olur. Ama bir paragraflık bir metni de dikkatinize sunmak istiyorum şu nedenle: Şu anda zannediyorum Amerika Birleşik Devletlerinin Bakü Büyükelçisi oldu Mattev Brayza. Matt Brayza 15-16 Ocak 2008 tarihinde AGIT Minsk Grubu Eşbaşkanı sıfatıyla Erivan'da NATO Toplantısında bir beyanatta bulundu. Bu açılımın, 31 Ağustos Protokollerinin anlaşılması için kamuoyuna yansıyan şekliyle Ermeni açılımının anlaşılması için Brayza'nın o zamanki görev itibarıyla Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Brayza'nın beyanatını kelime kelime, hece hece, çok dikkatle okunmasında ve bir defa not edilmesinde fayda var. Çünkü bugün bizim bazı yetkililerimizin, Dışişleri Bakanımızın, Başbakanımızın, hükümet yetkililerinin beyanatlarının şifreleri, anahtarı, bana göre Brayza'nın o günkü beyanatında gizli. Ben o beyanattı sizin dikkatinize sunuyorum:

ABD'nin Rolü

15-16 Ocak 2008 Erivan toplantısındaki Brayza'nın Genişletilmiş Karadeniz Bölgesel ve Uluslararası Güvenlik Perspektifleri Konferansında AGIT Minsk Grubu Eşbaşkanı olarak yaptığı konuşmadan bir bölüm:

“Amerika Birleşik Devletlerinin Karadeniz Bölgesiyle ilgili politikası ekonomi, enerji ve bölgesel güvenlik gibi çeşitli alanları kapsayan bir işbirliğinin oluşturulmasını amaçlıyor. Bu kapsamda en önemli konulardan biri Türkiye'yle Ermenistan arasında diplomatik ilişkilerin kurulması ve sınırların açılmasıdır. Böyle bir açılım, ekonomik ilişkiler ve ortak ekonomik projelerin üretilmesi sürecini güçlendirir. Türk-Ermeni ilişkilerinin normalleşmesi, ağırlıklı olarak Yukarı Karabağ konusuyla bağlantılı hale getirildi. Türkiye'nin Ermenistan'la ilişkilerinin normalleşmesi için bazı koşullar ortaya koydu Türkiye, ama ABD bunların kaldırılacağını umuyor. Ermenistan, Türkiye'nin önkoşul koymaması isteğinde haklı, ama kendisi de bugünkü Türkiye'yle olan sınırları tanımalıdır. Türkiye'ye Ermenistan'la ilişkilerinin Azerbaycan gibi üçüncü bir ülkeyi dahil etmeden geliştirmesi ve diplomatik ilişki için önkoşul koymaması çağrısında bulunuyoruz. Türkiye'yle Azerbaycan arasındaki ilişkilerde bir millet-iki devlet düşüncesinin değişmesi gerekiyor. Bu değişme hemen olamaz, belli bir zaman alır.”

Evet doğru 15-16 Ocak'tan bugün bulunduğumuz 03 Ekim 2009'a epeyce zaman almış. Diğer bugünkü elektronik iletişim

yokken, diyelim ki Erzurum'la Erzurum'un Hınıs'ı arasında veya Erzurum'la Erzincan arasında konuşmalar yapılırken şöyle denirdi: "Kardeşim Aşkale, çık aradan." Böyle manyetolu telefonlar, fişler takılır, bir türlü anlayamazdım; cızırtılı bir ses. Araya başka konuşmalar falan da girerdi, başka muhabbetler de duyulurdu. "Kardeşim Erzincan çık aradan, Sarıkamış çık aradan" falan denirdi. Şimdi Türkiye'yle Azerbaycan arasındaki münasebetlerde de benzer bir ifade kullanılıyor denebilir. "Kardeşim Karabağ çık aradan. Karabağ hesap dışı, o tasnif dışı; onu saymayın" denilmek isteniyor. Başka şeylerde de çık aradan deniyor. E başka şeylerde de "çık aradan" deniyor. Aradan kim çıkar sonunda? Orasını herhalde değerli konuşmacılar açıklayacaktır. Bir millet, iki devlet telaffuzunun Amerika Birleşik Devletlerini niçin rahatsız ettiğini de anlayamadım. Çünkü Azerbaycan bir coğrafya adı, Türkiye bir coğrafya adı, ama her iki ülkede de yaşayan millet aynı, yaşayan ulus aynı ve bu ulusa Türk Milleti diyorlar. Üstelik bu adı biz vermedik, İtalyanlar verdi. Burasının bırakın Osmanlı'yı, Selçuklu Döneminde bile adı Türkomanya'ydı; Türklerin ülkesiydi. Ben Sayın Mazıcı'ya buyurun diyorum.

Prof. Dr. NURŞEN MAZICI

(Marmara Üniversitesi)

Bana Sayın Başkan "Bugünkü protokollerin geliş sürecindeki diplomatik ilişkilerin bir özgeçmişini hatırlatır mısınız?" dedi. Muammer Bey'de zaten değindi ona; Kars Antlaşma-

sına ve Moskova Antlaşmasına değinmişti. Ancak ben bunların bugünkü iki ülke arasındaki ilişkilerde sorun yaratırken bu sorununu müsebbibi olmayan tarafın Türkiye olduğunu göstermesi açısından bu ilişkilerin birazcık satır aralarına değinmek istiyorum ve o da şu:

Atatürk-Lenin Görüşmesi

Biliyorsunuz Birinci Dünya Savaşının bitiminde Rusya'yla Türkiye arasında, Osmanlı Devleti arasında Brest Litovsk Antlaşması yapılmıştı 3 Haziran 1918'de ve ardından Mondros Ateşkes Antlaşmasıyla ülke işgal edildi. Sonra 1918-1920 arasında da Kafkasya'da Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan bağımsız devletler oldular. O zaman daha Rusya'nın, Sovyetler Birliğinin egemenliğine girmemişlerdi. 1918 yılında, yani bazı Ermenilerin iddia ettiği gibi sözde soykırımın olduğu tarihten 3 yıl sonra Ermenistan Devleti bağımsızlık ilan ettiğinde onu ilk tanıyan devlet Osmanlı Devletidir ve o süreçte Ermeni Taşnak Partisinden olanlar -Taşnak'ın altını da özellikle çiziyorum- gelip Osmanlı'dan yardım istemişlerdir. Sultan Reşat o dönem buğday ve çeşitli yiyecek yardımı -ki biliyorsunuz Türkiye bile o zaman çok fakir bir durumda 11 yıllık savaşın içinden çıktığı için. Böyle bir ortamda da yardım etmiştir ve Taşnak Heyeti, Ermenistan'dan gelen Ermeni heyeti Sultan Reşat'a hem Ermenistan'ı tanıdığı için, hem de onlara yardım ettiği, kıtlıktan ölümlere gitmenin

önünü kapadığı için de teşekkür ederek ayrılmıştır. Bu Osmanlı'yla ilişkilere baktığınızda aradan 3 yıl geçmiş 1915 olaylarından ve herhangi bir tartışma yok. Ondan sonra bakıyoruz Moskova-Kars Antlaşmalarına gelmeden Kuvayi Milliye 1920'de artık önce İstanbul, sonra ülkenin her tarafı işgal edildikten sonra o işgalcilere karşı direnişinin ilk başlangıç noktası olarak doğu sınırını seçmişti. Yani 4-5 yerden cephe açmak yerine en zayıf cepheyi önce kurtarmak istedi ve bildiğiniz gibi Evliye-yi Selase de denen üç sancak -Kars, Ardahan ve Batum'du o zaman- Misak-ı Milli'ye orada yaşayan insanların iradesiyle katılacaktı, ama henüz onların da niyeti belli değildi. Biliyorsunuz Bakü'de bir kongre toplanmıştı. Bu kongre de o zaman Türklük üzerine kurulan bir kongreydi ve Türkiye'yle ilişkileri de yakındı. Tam böyle bir ortamda Mustafa Kemal Paşa'nın bir tercih yapması gerekiyordu. Lenin'le yaptığı görüşmeler sonucu Azerbaycan'la Bakü'deki bu toplantı yapanlarla ilişkisini kesmesi, orada herhangi bir hak iddia etmemesi sonucu Ermenilerle yapılacak olan, Erzurum'u Kars'ı işgal etmiş olan Ermenilerle yapılacak savaşta Rusya'nın onlara yardım etmemesini istedi ve böylece Gümrü Antlaşması dediğimiz 1920'nin aralık ayının başında Ermenilerin saldırısı sonucunda ekimde, buradaki Ermeni askerleri püskürtüldü ve Gümrü antlaşması yapıldı. Bizim, yani bizim derken daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyetin

öncüleri olan Kuvayi Milliye'nin ilk yaptığı Gümrü Antlaşmasına baktığımızda aynen şunu görüyoruz. Ermeni Heyetinden 3 kişi katılmıştır Taşnak'tır bunlar. Başbakanıdır, İç İşleri Bakanıdır. Diyorlar ki: *"Bundan sonra emperyalistlere uyup herhangi bir işgalde bulunmayacağız, terörist saldırıda bulunmayacağız. Osmanlı İmparatorluğunun tebaası olduğu halde bu tür saldırılarda bulunanları vatandaşlıktan çıkaracağız ve ülkeyle almayacağız. Ülkenin içinde sadece güvenliğe yetecek kadar asker bulunduracağız ve fazlası hakkında da Türkiye'ye bilgi vereceğiz"* diyor. Yani bu bir bakıma nedir? *"Biz Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türklere saldırdık, Müslümanlara saldırdık, terör yaptık."* Bunun bir tür itirafıdır Gümrü Antlaşması. Bu antlaşma daha sonra bu Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan'ın bağımsızlıklarını Sovyetler Birliğine kaptırmaları sonucu Kars Antlaşmasına dönüşmüştür Muammer Beyin sözünü ettiği. Bu dönüşümün sonucunda da artık Kars Antlaşmasının içeriğine baktığımızda da Gümrü Antlaşmasından çok farklı da değildir. Sadece imzacı devletler arasına Sovyetler Birliği de girmiştir, ama Ermeni temsilci de vardır. Sınırın belirlenmesi konusunda da büyük bir değişiklik olmamıştır.

Şimdi Sovyetlerin kurulmasından ve Sovyet egemenliğine girmelerinden 1991'e kadar geçen süre içerisinde, yani tekrar Sovyetlerden bağımsız olmaları sürecine baktığımızda bu arada neler oldu? İşte o 4 T

dediğimiz önce terör, arkasından tazminat, arkasından tanınma, arkasından da toprak talebinde bulunacak olan, 1915 olaylarına soykırım diyen –ben Ermeni Diasporasını kendim de kullanmıyorum; yönettiğim tezlerde de Diaspora sözcüğünü kullanmıyorum. Diaspora Yunanca bir sözcük ve böyle toprağa serpilmiş, dağılmış ekin anlamına gelir. Bu sadece Yahudiler için söylendi. Bu Birinci Yüzyıl'da Roma İmparatorluğundan itibaren onlar Filistin topraklarından dünyanın her tarafına dağıldıkları için söyleniyordu. Ama bu günümüzde bu o kadar anlam değiştirdi ki, mesela Almanya'da yaşayan Türkler için bile Türk Diasporası diyorlar. Diaspora o değildir. Yani bir daha ülkesine dönmek üzere kovulan insanlara Diaspora denilebilir. Ermeniler için bile bu kullanılmaz, çünkü Ermeniler zorunlu göçten sonra bunlar geçici olarak göç ettirilip 2 yıl sonra tekrar evlerine dönmeleri süreci başlatılmıştır devlet tarafından. Gayrimenkulleri devlet güvencesine alınmıştır, dönmemişlerdir. Bu mülkiyet sorunu da Lozan'da, o zamana kadar da bekletilmiştir. Kimse başvurmadığı için de o dönemde zamanaşımı sonucu bu konunun da kapandığı bilinir. Yine de şimdi dilimiz çok alıştığı için Fransa'daki diaspora, Amerika'daki diaspora deniyor. Ben diaspora demiyorum, çünkü orada tanıdığım Amerikalıların büyük bir kısmı bu tür iddialarla ilgilenmiyor. Hatta bazıları Taşnaklara da kızar o dönemde; devlete karşı niye isyan etti-

ler? Affedersiniz belalarını da buldular falan diyen Ermeniler de var. Türklerle dostluğu olan Ermeniler de var. Ben bu tezleri, bu iddiaları destekleyenlere "Ermeni lobisi" diyorum. Bence doğru olan da Ermeni lobisi kavramı. İşte 1915'ten 1965'e kadar geçen sürede bu lobiden herhangi bir şey çıkmadı. 1965'te işte tehcirin 50. yılında işte birazcık toplantılar falan yaptılar. Orada da dünya kamuoyunda yer bulamadılar. Sonra bu 4T kavramını ortaya attıklarında da 1991'de bağımsız olduğu zaman Ermenistan Türkiye yine ikinci kez Ermenistan'ı tanıyan devletlerden bir tanesi olduğu. O zaman Terpetrovsyen biliyorsunuz iktidardaydı ve bizim de Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve Başbakan da Demirel'di. Biraz önce buna değinildi.

Taşnak Olgusu

Burada ne yaptı Turgut Özal o zaman? Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütünü yaptığında Ermenistan'ı da, Azerbaycan'ı da oraya üye almak istedi, öbür ülkeler itiraz ettiler. Bunların sınırı yok Karadeniz'e ve alınmamalılar dendiğinde Demirel'in ve Özal'ın ısrarlarıyla Ermenistan da, Azerbaycan da Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütüne üye yapıldılar. Ter Petrosyan zamanında ilişkiler kısmen iyiydi. İktidardayken Ter Petrosyan iyiydi ama, şimdi muhalif parti konumuna düştü biliyorsunuz. Ben Sarkisyan'a en büyük desteğin Ter Petrosyan'dan geleceğini sanıyordum, şimdi en büyük muhalifi oldu. O arada ilişkiler iyi gidiyordu.

Bu soykırım iddiaları da işte çeşitli ülkelerin kamuoylarında destek bulmuş, parlamentolarında kabul edilmiş olsa da, bu Türkiye'yle Ermenistan arasındaki bu ilişki -Türkiye özellikle de zaten bunun için yapıyordu. Bu soykırım iddiaları birazcık gerilesin, Ermenistan'la ilişkilerimiz düzelsin diye yapıyordu. Gerçekten de iyiydi, ama bu ilişki bir süre sonra biliyorsunuz bir darbeyle meclisi bastılar ve Ter Petrosyan dönemi bitti, Koçeryan dönemi başladı. Şimdi Koçeryan Taşnak... Hınçak'lar değil Taşnak'lar biliyorsunuz o Ermeni isyanlarını çıkarmıştır Osmanlı'da. Bunlar sadece demokrasi dışı yöntemlerle yönetimi ele geçirmekle kalmadılar, bir de Koçeryan yasadışı olarak Cumhurbaşkanı seçildi. Nasıl bizde Kenan Evren'in cumhurbaşkanlığı yasalara uygun değilse -ki ben ona devlet başkanı tanımını daha uygun bulurum- Koçeryan'ınki de öyle. Ermeni Anayasası, Ermenistan Cumhurbaşkanının Ermenistan doğumlu olmasını önkoşul olarak koymasına karşın, Koçeryan Karabağ doğumlu biliyorsunuz ve Koçeryan tam ırkçı, şovenist, milliyetçi bir tip olarak karşımıza çıktı. İşte o zaman anayasalarına Taşnak Partisinin bildirgesini, ki o bildirge de işte Tokat'a kadar gelen, Türkiye'nin 16,5 ilini içeren yerlere Batı Ermenistan deniyordu. Bu toprakları alacaktı ki, bu sadece bize ait bir şey değil. Ermenistan İran'dan, Gürcistan'dan, her yerden Büyük Ermenistan'ın toprakları olduğunu söyleyerek talepte bulunuyor. Ben

Ermenilerin el yeteneğine, sanatçılığına -hatta Ermenilerin çoğu Türklerden çok daha güzel Türkçe konuşurlar- dil yeteneklerine, mimarlık, kuyumculuklarında çok iyiler. Herhalde diyorum Tanrı her yeteneği belli bir etnik gruba veriyor. Ama Ermenilerde de devlet adamı olma yeteneği çok zayıf. Ermenistan'ın 3,5 milyonluk nüfusu tüm komşularından toprak istemesi sonucu ilişkileri bozula bozula -Gürcistan'la bozuk, Karabağ'ı işgal etti Azerbaycan'la bozuk, Türkiye'nin yarısına Batı Ermenistan dedi ve Türkiye'yle ilişki kesildi; İran'la ilişki kursa bile dağlık İran'la olan sınırı ve yakın ilişki kuramıyor. Böyle bir yerde tabii orada gençlerinin çoğu yurtdışına 1991'den sonra gitti. 1,5-2 milyon arasında bir nüfusa indi Ermenistan'ın nüfusu şimdi. Böyle bir ortamda yani siz bir süre sonra bu yanlış politikanızla Ermenistan'a Ermeni bulamayacak, Ermenisiz Ermenistan durumuna düşecek bir durumdayken, kalkıp Gürcistan'dan, Türkiye'den, Azerbaycan'dan Büyük Ermenistan toprağı istiyorsunuz. Ha bunu yapan yok mu? Türklerin de bir Altay-Ural vardır; işte Yahudilerin var; Megola İdea dediğimiz Yunanlıların da var. Her ülkede olabilir de, bunu savunanlar marjinal bir grup olarak kalabilir, marjinal bir parti olarak kalabilir. Ama bu devlet politikası haline dönüştürülemez ve şeyin yaptığı bu. Bu akıl almaz iddialarla ortaya çıkıp, işte soykırımcıları mesela yargılanmış, bizim diplomatları öldürenlere af çıkardı ve büyük işadamları

oldular Ermenistan'da. Ter Petrosyan zamanında da bu ilişkiler gerildi. Ardından Sarkisyan gelince ben bir mastır tezi de yaptırmıştım Türkiye-Ermenistan İlişkilerinde Diasporanın Rolü diye. Orada gerçekten tezimiz de şuydu: Türkiye-Ermenistan ilişkileri düzelirse diasporanın etkinliği azalır demiştik, bu bulgulara ulaşmıştık. Bundan hareketle ben Türkiye'yle Ermenistan'ın ilişkilerinin başlamasını hep desteklemiştir. Bu başlarsa ne olur, Türkiye ne kazanır? Biz bunu hesaplamak durumundayız. İşte o 4 T üzerinden hareket edersek, biraz sonra Sayın Elekdağ değinecekler o protokollerde konan bazı şeylerde Türkiye'nin lehine gibi görünen maddelere baktığımızda şunu görüyoruz:

Efendim işte toprağı tanyacak, sınırı tanyacak diyor. Diyeceksiniz ki, istersen tanıma. Türkiye'de toplam ortaokul, lise öğrencisi kadar senin toplam nüfusun var. Dünyanın en büyük ordularından bir tanesi Türk Ordusu. Bir ülkenin sınırını tanımamak savaş ilanıdır aslında, savaş ilan etme nedenlerinden birisidir. Saldırıya uğrar Ermenistan. Türkiye'yi ben şey etmiyorum deyip de sınırı ihlal ettiği an saldırıya uğrar. O yüzden "tanıyorum" demiş, iyi bu güzel bir şey. Ondan sonra "önkoşulsuz geleceğim" demiş. Bu soykırım iddialarıyla gelmeyecek demektir. Bunun Türkiye'ye ne yararı olabilir? Dünya kamuoyunda Türkiye böyle soykırımcı bir devlet olarak böyle parmağıyla gösteriliyor. Yurtdışına gidenleriniz hep bilir, soykırımı

kimin yaptığını bilmeyenler Türk lafıyla birden bağlantı kuruyorlar; işte “*Ermenilere soykırım uyguladınız*” diyorlar. Bu barbar Türk izleniminden daha uygar Türk izlenimi bırakmaya yönelirsiniz ve bu da iyi. İşte ondan sonra Türkiye'nin böyle bir iki tane küçük çıkarları var. Ama Ermenistan'ın... Ermenistan'ın ekonomisi mahvolmuş durumda. Yani o ekonomik getiri sağlayacak açılacak da kapasitesi de bir şey olmaz. 200 milyon dolarlık bir ticaret hacmi var. O da zaten Gürcistan'ın üzerinden Ermenistan'a gidiyor. Türkiye'ye bir faydası olmuyor Ermenistan ticaretinin.

ABD'nin Çıkarları

Azerbaycan'a baktığınızda ekonomik olarak daha gelişmiş, petrolü var, daha ayakları üzerinde duran bir ülke. Ondan sonra doğrudan bunlar geçmemekle birlikte Azerbaycan'dan “*üçüncü ülkeler*” diye söz ediliyor bu protokol metinlerinde. Deniyor ki: “*Üçüncü ülkeler arasındaki sorunlar da diplomatik yollarla çözülecek*” diyor. Buradan işte Karabağ sorununun da oradan çözülebileceği teorik olarak aklımıza geliyor. Yine dediğim gibi Bakü, Ahılkelek ve oradan da Ceyhan'a kadar gelen bir demiryolu hattı olacaktı. Ahılkelek, Karadeniz'e kadar gelecekti. Bunlar çıkarıldı ve oraya Ahılkelek yerine biliyorsunuz Tiflis uzatıldı. Bunlar şimdi Ermenistan'ın geriye gitmesine neden oldu. Uluslararası toplantılarda Türkiye hep Ermenistan'a veto kullandı. O bakımdan

bölge protokolü yapıldığında, bir antlaşmaya dönüştüğünde, ilişkiler tekrar başladığında bunun çok yönlü kazanımı Türkiye'den çok Ermenistan olacaktır. O bakımdan da bizim bu anlamda da taviz vermemiz gerektiği kanısındayım. Ama ben Hüseyin Beyin de biraz önceki görüşüne de çok fazla katılmıyorum. Matt Breyza'nın: "*ABD aradan çekilsin Türkiye'yle ilişkilerin kurulmasında*" diyor dediniz ya. Bizde de biraz şu var yani: Uluslararası ilişkilere insanlar bir çıkar olduğunda girer. Amerika'nın orada bir çıkarı olmazsa girmeyecektir. Rusya'nın orada bir çıkarı olmazsa... Mesela diyor ki: "*Ben de bu Türkiye-Ermenistan arasındaki ilişkileri destekliyorum*" diyor. Niye destekliyor? Çünkü Ermenistan çok pahalıya mal olmaya başladı. "*Minsk Grubu bunu çözeceğine ben çözeyim barı*" diyor ve destek veriyor. Kafkaslarda herkesin bir nüfus mücadelesi varken buna girerler. Siz de Türkiye'de kendi devlet adamlarınızı, politikacılarınızı iyi yetiştirin, kendinizi kullandırtmadan bölgede nüfuz alanlarına siz etkin olarak girebilirsiniz. Ben burada Amerika'dan, Rusya'dan, Avrupa Birliği ülkelerinden çok Türkiye'de bu süreci iyi yönetemeyen bizim politikacılara daha çok kızıyorum. Ama teorik olarak bu sınırın da açılmasını, Ermenistan'la dediğim gibi bu ilişkilerin başlamasının Türkiye'nin itibarını yükselteceğine inancımı koruyorum. Ama bu sürecin yönetilmesi, hele İsviçre gibi soykırımı kabul etmeyi cezalandıran bir ülkede kalkıp

da toplantıların yapılmasını da çok sakıncalı buluyorum.

Şimdi değerli bir diplomat olarak sanıyorum ayrıntılarıyla Sayın Elekdağ protokolün getireceği sakıncaları da yineleyecektir ya da değerlendirecektir.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Bu arada ben şunu belirtmek istiyorum, belki yanlış anlaşıldı: Amerika Birleşik Devletlerinin talebi, Amerika'nın bir diplomatı tarafından dile getirilmişti. Türkiye'yle Ermenistan arasındaki münasebetlerde üçüncü bir ülkenin, üçüncü bir koşulun olmaması, yani Azerbaycan'ın aradan çıkması... Türkiye'nin Azerbaycan'la ilişkili olarak Ermenistan'la münasebeti yerine doğrudan münasebet kurulması tavsiyesinde bulunmuştu ve ona vurgu yapmak istemişim.

Şimdi Sayın Elekdağ sunumunu yapacak.

Dr. ŞÜKRÜ ELEKDAĞ

(Milletvekili, Emekli Büyükelçi)

Bu konunun Türkiye için önemli bir konu olduğuna inanıyorum. Önemli bir konu olmasının dışında aynı zamanda bu konuyla ilgili çok vatandaşımız var ve onların çok büyük hassasiyetleri var bu konularla. Onun için benim kanaatim esas itibarıyla Türkiye'yle Ermenistan arasındaki ilişkilerin düzelmesi fevkalade bir şeydir. Bunu ben canı gönülden isterim. Bu kolay bir iş değil, fakat bunu yapmak lazım. 95 yıl önce olmuş bir olayı bugün hala anıyoruz. Bundan dolayı Türkiye aleyhinde gayet kuvvetli propaganda yapılıyor ve iki ulus bir nevi birbirine has-

mane bir tutum içinde, düşman olmuş bir durumda. Dünyada böyle bir şey görülmüş değil. Yani bu bir anomali, bunu değiştirmek lazım. Son 100 yıl içinde dünyada ne savaşlar oldu, ne kadar kanlar aktı. Fakat buna rağmen yine bu savaşlara karışmış olan ülkeler, uluslar el sıkıştılar, birbirleriyle dost oldular. Ben Ermeni ulusuyla Türk Ulusu arasında çok büyük bir yakınlık olduğunu, çok büyük kültürel bir benzerlik olduğunu, içerik olduğuna inanıyorum. O bakımdan bu gayet hazin bir durum esas itibariyle.

Tabiatıyla konumuz bu paraf edilen protokollerin analizi. Ben size bu protokollerin bin analizini yapacağım esas itibariyle. Bunda objektif olmaya çok büyük özen göstereceğim. Sanıyorum onu da göreceksiniz. Başlangıçta şunu söyleyeyim: Burada benim anlatacağım şeyler esas itibariyle bu yapılmış olan, bu paraf edilmiş olan antlaşmalar için yapılan çalışma iyidir, ama sonuç maalesef yararlı bir sonuç değildir. Çünkü anlaşmaların işlerliği olması lazım ve işlerliği yoktur. Anlaşmalarda karşılıklı bir denge olması lazımdır ve bu denge de yoktur. Aynı zamanda anlaşmalar içinde söz konusu olan antlaşmalar –ki Moskova ve Kars Antlaşmaları- bir savaştan sonra yapılmış olan barış antlaşmalarıdır ve bunlara da hanel getirmemek lazımdır.

Maç İzleme Senaryosu

Şimdi gördüğümüz bu protokollerde... bunları dikkate almıyor; işlerliği yok, dengesiz ve aynı zamanda maalesef son derece önemli

ve Türkiye için önemli, bölge için önemli olan aynı zamanda iki antlaşmaya da hanel getiriyor. Bakınız belki konuyu hepimiz takip edemediniz, o bakımdan kısaca bir bilgi vereyim. 31 Ağustos 2009 akşamı bir açıklama yapıldı. Bu açıklama 3 yerden bir-den oldu. Hem İsviçre'deki Dışişlerin Bakanından, hem Ermenistan Dışişleri Bakanından hem de Türkiye Dışişleri Bakanından aynı anda yapıldı bu açıklama ve denildi ki: *"Türkiye'yle Ermenistan arasında yapılmış olan müzakereler sonucunda iki protokol üzerinde mutabık kalınmıştır. Bunların bir tanesi diplomatik ilişkilerin tesisi protokolüdür. Diğer de ikili ilişkilerin geliştirilmesi protokolüdür."* Bu iki taraf arasındaki ilişkilerin bir süre içerisinde normalizasyonunu öngörmektedir. 6 hafta içinde taraflar imzalayacaklar bunu. Hakikatten dün de Sayın Dışişleri Bakanı ilan etti, Başbakan da ona benzer bir şeyler söyledi. Tarihleri tam hatırlayamadı, ama 10 Ekim'de bu protokoller imzalanacak ve ümit ediliyor ki protokoller imzalandıktan sonra geçerli olmuyor protokoller; sadece imzalanıyor ve onaya sunulacak. İki ülkenin de, hem Ermenistan'ın hem de Türkiye'nin parlamentolarına sunulacak ve onaylanacak. Ama ondan önce 10 Ekimde sadece imzalanacak. Bu neden yapıyor? Bu Ermenistan'a karşı bir işaret oluyor, bir nezaket oluyor, iyi niyet gösterisi oluyor. Ondandır da Serkisyan Bursa'da oynanacak Türkiye-Ermenistan Milli Maçına gelecek. Yani böyle bir senaryo tertiplenmiş.

Azerilerle İlişkiler

Yalnız burada bir sorun var bildiğiniz gibi; onu da bir başlangıçta söyleyeyim. Bildiğiniz gibi bu iş başladığı zaman Azerbaycan son derece endişelendi; “*ne oluyor?*” dediler. Yani Azeri gazeteler şunu yazmaya başladı: “*Türkiye Azerbaycan’ı satıyor mu?*” Atılan manşetler böyleydi. Arkadan da tabiatıyla nerede kaldı bu “*Bir millet, iki devlet*” meselesi diye sormaya başladılar. Ben parlamentoyu temsilen Bakü’ye gittim. Bütün partilerden temsilci vardı, yalnız AKP’li arkadaşlar katılmadılar. Biz eşlerimizle birlikte gittik. Bizi hakikatten çok muhteşem bir şekilde karşıladılar. Parlamentoda konuştum ben. Belki 12 kere televizyona çıktım ve televizyonda konuştum. Azeri kardeşlerimize verdiğimiz benim mesaj şuydu: Hayır, Türkiye sizi satmaz. Siz Türkiye için son derece önemlisiniz. Kardeşlik başka, ama onun dışında aynı zamanda karşılıklı çıkarlar var. Bu bakımdan endişeniz olmasın; yani bunu söyledim ben. Fakat şunu gördük Azerbaycan’a gittiğimiz zaman: Azerbaycan o zamana kadar, biz gidene kadar Azeri televizyonları bizim Türkiye’de gördüğümüz diziler var ya, onları gösteriyorlarmış. Bu dizilerin en başında Kemal Sunal’ın eski filmleri gelirmiş. Tabiatıyla bu endişeler çıktıktan sonra Azeri Halkı büyük bir protesto göstermiş ve bizim dizileri ve Kemal Sunal filmlerini kaldırmışlar. Yani öyle bir durumla kaldık. O zaman Rus filmlerini falan gösteriyorlardı. Yani bu da

ilginç bir şey; çok düşündürücü bir şey tabiatıyla. Yakınlık hissettiğiniz zaman bir millete karşı, Türkiye'ye karşı eğer o ülkenin size sırtını döneceğini anladığınız andan itibaren tepkiler çok kuvvetli oluyor.

Bu durumda biliyorsunuz Sayın Başbakan bundan kısa bir süre önce Bakü'ye gitti ve Bakü'de Azerbaycan parlamentosuna konuştu. Dedi ki: *"Kardeşlerim hiç endişe duymayın"* dedi. Aynen Sayın Başbakanın yapmış olduğu açıklama şudur: Biz 1993'te Ermenistan'a sınırlarımızı kapattık. Ne için kapattık? Çünkü Ermenistan Karabağ'ı işgal etti. *"Karabağ sorunu halledilmeden biz sınırları açmayız"* dedi Sayın Başbakan. Yani şimdi esasında bu da biraz ters bir laf, söylediği şeyler. Yani Sayın Başbakanın orada diyeceği şey şu; çünkü diplomatik sahasını Türkiye'nin kısıtlıyor. *"Biz ne zaman ki Azeri kardeşlerimiz Ermenistan'la anlaşır ve vardıkları mutabakat Azerileri tatmin eder, o zaman biz de sınırları açarız"* demesi lazım. Çünkü Karabağ sorunu halledilecek gibi bir sorun değil. Bilmiyorum, çoğunuz bilmezsiniz ama Karabağ bir özerk bölge, şimdi göstereceğim size aynı zamanda haritalarda da. Bu özerk bölge Azerbaycan sınırları içinde. Bugün Karabağ nüfusu yüzde 100 Ermeni ve bir tane Türk yok. Peki 93'te nasıldı? 93'te 160 bin nüfus vardı, 100 bini Ermeni'ydi, 63 bini Azeri Türk'tü. Ama işgalden sonra çıktı hepsi, oradan gitti tabiatıyla. Hayatlarını korumak için kaçtılar ister istemez. Daha

önceleri tarihte Türk nüfus daha fazlaydı Ermenilerden, ama işte biliyorsunuz uluslararası ilişkilerde geçmişe daima mazi diyorlar. Bugün böyle bir durum var, fakat zor olan husus şu. 4 tane Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı var ve 4 kararda da Azerbaycan'a Karabağ'ın tapusu verilmiş. Burası Azerbaycan toprağıdır deniyor. Şimdi sorun zor onun için. Yani nüfus Ermeni, tapu Azerbaycan'ın. Bunu nasıl halledeceksiniz?

Yani onun için Sayın Başbakan oraya giderken onları bilseydi, biraz daha dikkatli konuşurdu, biraz daha diplomatik konuşurdu. Hem Azeri kardeşlerimiz tatmin ederdi, hem de Türkiye diplomatik manevra sahası bırakırdı. Fakat böyle oluyor bizde işler, kulaktan dolma oluyor her şey maalesef. İşte Sayın Baro Başkanı da biraz değindi o konulara. Netice itibariyle Karabağ sorunu halledilmeden Türkiye'nin durumu böyle, biz kapıları açmayız, sınırı açmayız. Fakat anlaşılan bu Minsk Grubu denen bir grup var. Bu grubun içinde, elinde bu Karabağ Sorunu. Minsk Grubunun da 3 tane eşbaşkanı var. Biri Amerikalı, bir Fransız ve bir de Rus. Eğer burada bu sorun halledilirse, şöyle bir hal tarzı olabilir. Karabağ sorununu ileri bırakırlar, fakat Ermeniler tarafından işgal edilmiş olan 5 tane reyon var. Bakın bu kahverengi olan kısım var ya, o kahverengi olan kısım Karabağ. Onun etrafında daha açık kahverengi bir kısım var; onlar Ermenilerin işgal etmiş oldukları bölgeler. 7 tane reyon var

burada, 7 tane bölge var. Bu bölgelerin eğer 5 tanesinden Ermenistan askerlerini çekerse, 2 tanesi konusunda da bilhassa Laçin konusunda da “ileride çekileceğiz” diye bir garanti verirse bunun ilk aşama olarak Azerbaycan’a tatmin edeceği düşünülüyor. Bu çerçevede Türkiye’de sınırı açabilecek. Yani böyle bir düşünce tarzı var. Bu olur mu, olmaz mı bilmiyoruz; ona geliriz. Eğer merak ederseniz konuşmamızın sonunda bir soru-cevap kısmı olacak. Yani şunu söyleyeyim sadece size başlangıçta: Ben doğrusu bir çözüm olacağından pek ümitli değilim. “Neden?” dersanız, Rusya dolayısıyla. Çok kısaca söyleyeyim: Ermenistan Rusya’nın Kafkasya’daki son kalesidir. Eğer Ermenistan Türkiye üzerinden dünyayla entegre olursa, sorunlarını hafifletirse Rusya, Ermenistan’ın batıya kayacağından kuşku duyar ve kesinlikle buna müsaade etmez. O bakımdan bunu sadece böyle parantez içinde söyleyeyim ve burada geçeyim.

Peki, nedir bu protokoller? Protokollerin bir tanesi diplomatik ilişkiler kurulması protokolü; taraflar aralarında diplomatik ilişki kuracaklar ve büyükelçilik açacaklar. Ondan sonra orada bir ifade tarzı var: İki ülke arasındaki mevcut sınır, uluslararası hukukun ilgili antlaşmalarında tarif edildiği şekliyle karşılıklı olarak tanınacaktır. Yani şimdi Ermeni tarafı diyor ki: “Bununla tatmin ol. Artık sınır sorunu yok aramızda. Ben mevcut sınırı uluslararası hukukun ilgili antlaşma-

larında tarif edildiği şekilde karşılıklı olarak tanınacağını söylüyorum” diyor. Türk tarafı da, yani bu müzakereyi yapanlar da, Sayın Davutoğlu da ve hükümet de şunu söylüyor: “Tabii bu geçerlidir, doğrudur; bu Türkiye’yi tatmin etmelidir” diyorlar. Çünkü “kaç tane uluslararası antlaşma var?” diyorlar. İki tane var. Bir tanesi Moskova Antlaşması ve bir tanesi de Kars Antlaşması. Hudutlar bu antlaşmalarla çiziliyor. İşte buradaki ifade de uluslararası hukukun ilgili antlaşmalarında tarif edildiği şekliyle diye “o zaman tatmin olsun Türkiye” deniyor. Yani iddia bu; buna geleceğiz şimdi. Tabiatıyla bunlar karşılığında Türkiye Ermenistan’a sınırlarını açacak. Terörizmle ortaklaşa mücadele edilecek ve protokoller onay belgelerinin değişimini takip eden ilk ayın ilk günü yürürlüğe girecek. Yani iki protokol de parlamentolar içinde gerekli prosedürden sonra, işlemlerden sonra parlamentolara getirilecek ve parlamentolarda onaylanacak ve ondan sonra yürürlüğe girecek. Bu birinci protokol kısaca.

İkinci protokolle garantiye alıyor bakın: Protokollerin yürürlüğe girmesinden itibaren 2 ay içinde ortak sınır açılacaktır. Yani onay belgeleri onaylanacak, onay belgeleri teati edilecek ve ondan sonra iki ay içinde ortak sınır açılacak. Onu takiben bir hükümetlerarası ikili komisyon kurulacak. Bu ikili komisyona bağlı olarak siyasi istişare, ulaştırma, iletişim, altyapı, ticaret, turizm, çevre ve tarih boyutuna ilişkin alt komisyon-

lar olacak. Tarihsel boyuta ilişkin, alt komuta ilişkin komisyon çok önemli bir komisyon, çalışmalarında İsviçre temsilcileriyle diğer uluslararası uzmanlar yer alacaklar. Yani böyle bir teferruata girmiyorum işin esası bu, şimdi esas konumuza geliyoruz. Dün akşam belirttim ya size bir ifade okudum. Pardon, iki ülke arasında mevcut sınır uluslararası hukukun ilgili anlaşmalarında tarif edildiği şekilde karşılıklı olarak alınacaktır. Şimdi bu Türkiye'yi tatmin ediyor mu? Etmiyor mu? Meselesi evet protokoldeki ifadeyi okuduk şimdi bu cümle her ne kadar Erivan'ın Türkiye ile olan mevcut sınırlarını tanıdığı izlenimini veriyorsa da gerçekte iki ülkenin sınırlarını ayrıntılı bir biçimde çizen 13 Ekim 1921 Kars Antlaşmasının geçerliliğini belirtmiyor ve şu nedenlerle ciddi bir hukuki zemin kaybına yol açıyor. Yani şimdi Sayın Mazıcı az önce belirtti yani ilk önce yapılan Gümrü Antlaşması var. Gümrü Antlaşması geçerli olmadı, onaylanamadı. Ermenistan parlamentosu tarafından. Çünkü Bolşevikler girdiler, Ermenistan'ı işgal ettiler ve ondan sonra onu bir özerk cumhuriyet yaptılar.

Ağrı Dağı Arması

Ama ondan sonra bildiğiniz gibi ilk önce Moskova Antlaşmasını imzaladı Türkiye Büyük Millet Meclisi Moskova'da; arkadan da Kars Antlaşmasını imzaladı. Bir kere bu Kars Antlaşmasının burada geçmemesi en azından hukuki zemin kaybı. Bir başka husus var bunun da ötesinde. Sovyetler Birliğinin

1991’de dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Ermenistan’ın ilk yaptığı şey Kars Antlaşmasını tanımadığını açıklamak olmuştur. Ermenistan parlamentosunda Kars Antlaşmasının Sovyetler Birliğinin vesayeti altında olan Ermenistan Özerk Cumhuriyeti adına imzalanmış olduğu, vesayet altındaki bir devlet tarafından imzalanmış olan antlaşmanın geçerli olmadığını söylüyorlar. Bu Ermenistan’ı hiçbir şekilde bağımsız Ermenistan’ı diyorlar. O günden bugüne kadar da Ermenistan’ın resmi politikası Kars Antlaşmasının geçerliliğini olmuştur. AKP Hükümeti diyor ki: “Burada üzülecek hiçbir husus yoktur” diyor. Buradaki ifadeler Kars Antlaşmasını kabul edeceği anlamındadır. Yani isminin burada zikredilmesi o kadar önemli değildir diyor. Doğru mu acaba bu? Yani Ermenistan’la Türkiye arasında, Ermenistan Devletiyle Türk Devleti arasında normal ilişkiler olsa bunu kabul edebilirsiniz, ama başka şeyler var. Ermenistan parlamentosu 23 Ağustos 1990’da bağımsızlık bildirgesi kabul etmiş. Parlamento bağımsızlık bildirgesi kabul ediyor. Bu bağımsızlık bildirgesinde Doğu Anadolu, Batı Ermenistan olarak adlandırılıyor. Bu şekilde Ermenistan Devleti Türkiye’nin toprak bütünlüğünü tanımadığını vurguluyor bağımsızlık bildirgesinde. Peki, bu bildirge böyle ortada kalan bir şey mi? Hayır. Bildirge, aynı zamanda Ermenistan anayasasının dibacesinde başlangıcı deniyor. Genel prensiplerin ifade edildiği başlangıç kısmında atıfta

bulunuyor, “ulusal hedeftir” deniyor buna. Anayasasının bir parçasında “ayrılmaz ve ulusal hedeftir” deniyor bu. Fakat iş burada bitmiyor. Ağrı Dağının Ermenistan’ın devlet arması olduğu Ermenistan anayasasının 13 . maddesinde tescil ediliyor. Şimdi durum böyle olunca tabiatıyla ister istemez siz diyorsunuz ki burada bir antlaşması olan Kars Antlaşmasını muhakkak zikretmek lazımdır diyorsunuz. Yani Ermenistan’ın da buna karşı çıkması zaten iyi niyetle bağdaştırılmaz ve bir art niyetin olduğuna işaret eder. Esasen böyle bir niyet de çarpıcı bir şekilde Ermenistan’ın kurucu belgelerinde, yani bağımsız bildirgesinde ve Anayasasında yer alıyor.

Değerli arkadaşlarım, değerli dinleyiciler; yani gördüğünüz gibi Kars Antlaşmasının protokolde yer almaması, bileşenlerinin belirtilmemesi, Ermenistan’ın iddialarının Türkiye tarafından kabul edildiği izlenimini yaratır ve krizle çatışma potansiyelini taşır. Biz ne yapmak istiyoruz? Biz barış yapmak istiyoruz. Burada bir de mantıksızlık var. Yani onu da belirttiler esas itibarıyla. Oransal bir durum var değil mi? Her devlete saygı duymak lazım tabiatıyla, ama bir de güç oranları var ve uluslararası ilişkilerde bu güç oranları ortaya çıkıyor. Ermenistan, Türkiye’ye nazaran çok küçük bir devlet; Türkiye çok büyük bir devlet Ermenistan’dan baktığınız zaman. O zaman esas itibarıyla bu Ermenistan’ın bağımsızlık bildirgesinde, Ermenistan’ın anayasasında

belirtilmiş olan bu ulusal hedefler geçerli şeyler olabilir mi? Ne zaman olabilir böyle bir şey? Yani akıl var izan var bunda tabiatıyla. E ne oluyor? Ermeniler diyorlar ki: “*Yapmayın yani, bizde de Taşnaklar var. Bu adamlar adam olmaz. Zaten Ermenistan’ın da başını hep belaya sokan bu Taşnaklardır. Ne olur yapmayın da şuraya getirip şu Kars Antlaşmasını koymayın.*” Denilen bu, biliyorum. Bana da bunu söylediler daha önce, biliyorum. Ama dostluk ve ahbaplıkla bu işler olmaz. Sen bir savaş yapmışsın, savaştan sonra bir Kars Antlaşması imzalamışsın ve bundan vazgeçemezsin; ki onun başka tarafları da var, Türkiye’ye verdiği başka birtakım haklar da var. O bakımdan sağlam değil, sağlıklı değil bu antlaşma. Yani bunu kabul ettiremezsiniz Türkiye’ye. Türkiye Büyük Millet Meclisi bunu nasıl kabul eder; ben düşünemiyorum. Fakat en inanılmaz bir şey de, ben de bir ocaktan yetiştim. Benim yetiştiğim ocak Türkiye Dışişleri Bakanlığıdır. Ben Dışişleri Bakanlığına 1950’de girdim.

1950 ‘de girdim düşünabiliyor musunuz, 40 sene hizmet verdim. Ondan sonrada bu işleri yapıyorum. Her zaman bunlarla meşgulüm. Bu konularla meşgulüm. Yani o bakımdan ben anlayamıyorum, Dışişleri Bakanlığı’nın da nasıl bu işleri müzakere ettiğini, nasıl bu işe razı olduğuna doğrusu anlam veremiyorum. Daha ilerisini söylemeyeceğim. Yani bizlerde Dışişleri Bakanlığı’nda memurluk yaptık, her kademedede, ikin-

ci kâtip, birinci kâtip, müsteşar, büyükelçi, müsteşar, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığı ama gerçekleri her zaman başımızdaki insanlara anlattık ve onları etkilemeye çalıştık, nabza göre şerbet vermedik.

Peki, şimdi bir husus daha var: Kars Antlaşması'nın protokolde geçerliliğinin belirtilmemesi, Türkiye'nin, Nahçıvan üzerindeki hak ve sorumluluklarından feragat etmesi sonucunu doğurur. Bakın sayın dinleyiciler, çok önemli bir konudan bahsediyorum; ilk önce bir Moskova Antlaşması imzalamış Türkiye ile Sovyet Rusya arasında bunun ismi de 16 Mart 1921 Türkiye-Sovyet Rusya Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması. Şimdi bu önemli bir antlaşma, çok önemli bir antlaşma. Çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yaptığı ilk antlaşma bu. Daha Türkiye Cumhuriyeti kurulmamış, Türkiye Büyük Millet Meclisi var ve efendim bu antlaşma imzalanmış. Bu antlaşmadan sonra zaten Ruslar Türkiye'ye mali yardım yapmışlardır; hem de aynı zamanda silah ve mühimmat vermiştir. Bu Moskova Antlaşmasının üçüncü maddesi şöyledir, bakın dikkatle okuyalım bunu:

“Bağıtlı taraflar, antlaşmanın 1-C ekinde belirtilen sınır içindeki Nahçıvan kesiminin koruyuculuk hakkını üçüncü bir devlete hiçbir zaman bırakmamak koşuluyla Azerbaycan koruyuculuğunda özerk bir bölge oluşturulması konusunda anlaşmışlardır.”

Esasında bu bizim bugünkü Türkçeye ter-

cüme edilmiş durumu. Rahmetli Büyükelçi Soysal tarafından tercüme edilmiştir bunlar. Çok güzel bir hizmet yapmıştır, ama esas metin şöyledir, biraz ters gelecek size Osmanlı Türkçesi. O önemli ve onun için buraya koydum.

Tarafeyni müteakiliyen –yani anlaşmaya dahil olan taraflar- İşbu antlaşmanın bir es işaretli zeylinde (ekinde) tayin ve tasfiye olunan. Bakın daha Türkçeye daha girmemiş bu; kim tayin ve tasfiye ediyor? Moskova ve Ankara; tayin ve tasfiye ediyorlar bir şeyi. Hudut dâhilindeki Nahçıvan Kıtasının (bölgesinin) haiz olacağı hakkı, himayeyi bir devlet-i saliseye (bir üçüncü devlete) asla terk etmemek şartıyla Azerbaycan himayesinde muhtar (özel) bir araziye teşkil etmesi hususunda itilaf eylemişlerdir.

Bakın saygıdeğer dinleyiciler; burada Türkiye'yle Sovyet Rusya diyor ki: *"Biz bir alanın sınırlarını tespit ettik beraberce; tayin ve tasfiye ettik"* diyor ve ondan sonra burayı Azerbaycan'a veriyoruz sabah ... ortaya çıkan durum nedeniyle ve bunu hiçbir üçüncü devlete de herhangi bir şekilde devredemez diyor. Şimdi buraya geçmeden önce size haritayı göstereyim.

Haritayı görebiliyor musunuz? Nahçıvan şurası ve burada ilginç bir şey göstereceğim size. Şu bölgeye bakarsanız haritada gözüküyor bu, fakat Türkiye'nin Nahçıvan'la 13 km'lik bir sınırı vardır. Burada Hasret Köprüsü vardır. Hasret Köprüsünün üstün-

den geçersiniz ve Nahçıvan'a girersiniz. Eskiden bütün şu kısım var ya, böyle kapalıydı ve burası İran toprağıydı. Atatürk İranlılarla müzakere etmiştir. Biz İran'a ufak bir toprak parçası vermişizdir, İran da burayı bize açmıştır ve bu şekilde bizim Nahçıvan'la ortak hududumuz olmuştur. Şimdi gördüğünüz gibi şurası Karabağ, şurası işgal edilmiş olan bölgeler. Nahçıvan tam burada, Türkiye burada, Hasret Köprüsü burada ve şurada 13 km'lik sınır var. Nitekim Sayın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül halen orada bir toplantıda bulunuyor ve Türkiye'den gitmiştir. Tabii bunun arkasında bir jeopolitik, jeostratejik bir görüş var. Şimdi bizim önümüzü kapatmışlar; kardeş devletlerle bizim Orta Asya'da temasımız yok. Araya Ermenistan'ı koymuşlar, şunu koymuşlar, bunu koymuşlar ve ondan sonra hatta herhangi bir şekilde bizim Nahçıvan'la ilişkimiz olmasını da önlemeye çalışmışlar. Ama burada diyor ki ileri görüşlü insanlar: Savaşla değil barışla şu olabilir diyor. Yarın bir gün belki biz Nahçıvan'dan Azerbaycan'a bir koridor açarız diyor. Biz Ermenistan'a bir şeyler veririz, onlardan da belki böyle bir şey olabilir diyor. Bu bir düşünce. Yani burada yayılmacı bir hareket yok yok; alver meselesi var. Ama eğer siz o sınır kapısını açtırmazsanız İranlılarla bu iş daha zor olacak bugün için.

Efendim, şimdi bu okuduğum antlaşma metni gördüğünüz gibi Türkiye-Nahçıvan'ın hem statüsünü hem de sınırlarını koruma

hakki veriyor. Hem statüsünden sorumlu Türkiye ve Rusya hem de aynı zamanda sınırlarının korunmasından sorumlu. Moskova Antlaşmasındaki bu hüküm esas itibariyle Kars Antlaşmasının birinci maddesi gereğince de Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan için geçerlidir. Kars Antlaşmasının birinci maddesinde deniyor ki: “*Moskova Antlaşması, Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan için de geçerlidir.*” Sonuç olarak Kars Antlaşmasının geçerliliğinin paraf edilen protokollerde belirtilmemiş olması, Türkiye'nin Nahçıvan üzerindeki garantörlük hakkından feragat etmesi sonucunu doğurmaktadır. Hükümetin Ermenistan'a verdiği bu taviz, ulusal çıkarlarımız açısından son derece sakıncalı olduğu kadar, bölge istikrarı üzerinde de olumsuz etkiler yapacak bir nitelik taşımaktadır. Diyeceksiniz ki: “*Neden bölge üzerinde olumsuz bir etki yapsın?*” Bakın şöyle bir durum var. Biliyorsunuz Ermenistan'ın Karabağ'a girmesi 1992 ilkbaharında oldu ve mayıs ayına gelindiği zaman Ermeni kuvvetleri Karabağ'ın aşağı yukarı hepsini almışlardı. Mayısın başında Suşa'yı düşürdüler. Suşa, Azeriler için çok önemli tarihi bir kent. Suşa'yı aldıktan sonra Nahçıvan'a yöneldiler ve Türk sınırlarına 10 km mesafedeki Selerek Kasabasına saldırdılar. Yani özerk Nahçıvan Bölgesine de saldırıyorlar; Türkiye'nin sınırlarına 10 km mesafe. Çok ilginç bir şey, bakınız; Nahçıvan Parlamento Başkanı kimdi o zaman hatırlayan var mı?

SALONDAN

Haydar Aliyev.

Dr. ŞÜKRÜ ELEKDAĞ

Haydar Aliyev Türkiye'den yardım istedi. Bu konularda Sayın Başbakan Demirel biraz geniş yürekliydi. Budapeşte'de Macaristan'da bir toplantı vardı ve o toplantıya gitti Başbakan olarak. Fakat feryat figan gelince Azeri tarafından Türkiye döndü. 18 Mayıs 1992'de Başbakan Demirel başkanlığında hükümet toplandı. O toplantıya gitti Başbakan olarak. Konu Türkiye Millet Meclisine geldi, TBMM'de de Türkiye'nin garantörlük hakkı, Nahçıvan'ın statüsünü ve de sınırlarının değişmezliğini, gereğinde kuvvet kullanarak korunmasını öngördü, teyit edildi. Şimdi, burada benim ilginç bir hatıram var, yani bu Ankara'da oluyor;

Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıyor ve TBMM'de ne olup bittiğini ben Sayın rahmetli Turgut Özal'ı anlatıyorum. Turgut Özal, Amerikalı operatör tarafından ameliyat edildi ve hasta yatağında yatıyor, ameliyat yatağında yatıyor. Her gelene de önünü açıyor gösteriyor, buradan buraya kadar kesmişler ve dikmişler. Hatta tıp bunu diyor; Allah'ın ondan sonra efendim, yardımı ile diyor. Şimdi ben anlatıyorum ona; bunları anlatıyorum “*bu oldu, bu oldu, bu oldu*” diye rapor ediyorum, bana hemen yazdırdı;

“*Girmek lazım*”, Türkiye taahhütlerine şey diyemez diye yani. Başbakanla ters düşüyor, Süleyman Demirel tutmaya çalışıyor. Ordu

hazır, yığınak yapmış 100.000 kişiyi göndermiş. Kara Kuvvetleri Komutanı Org. Füsunoğlu diyor ki: “Ordu harekate hazır” diyor. Yani Türkiye ayağa kalkmış o günlerde. Bunlar unutuluyor tabi hepiniz tarafından unutuldu. Fakat netice itibariyle, Türkiye ortaya bir direnç koydu. Koymuş olduğu bu direncin temeli neydi? Kars Antlaşması. Elinizde bir hukuki zemin olmadan bir şey yapamazsınız zaten. Çok büyük devlet değilseniz, süper devlet değilseniz daima hukuka dayanacaksınız. Onun için işinizi sağlama sağlayacaksınız.

Demek ki bu işlerin bu şekilde yapılması yanlış; bunların adını koymak lazımdı. Bir de size ortak tarih komisyonundan bahsedeyim. İlişkilerin geliştirilmesine dair protokolde hükümetlerarası komiteye bağlı bir tarihsel boyuta ilişkin alt komisyondan bahsediliyor. Fakat şimdi bakın tarihsel boyuta ilişkin alt komisyonla ilgili protokolde yer alan ifade şöyle: Tarihsel boyuta ilişkin alt komisyon iki halk arasında karşılıklı güven tesis edilmesi amacıyla, mevcut sorunların tanımlanmasına ve tavsiyelerde bulunmasına yönelik olarak tarihsel kaynak ve arşivlerin tarafsız bilimsel incelenmesini de içerecek şekilde, bir diyalogun uygulanmaya konulmasını hedeflemektedir. Bu diyalogda Türk, Ermeni, İsviçre temsilcileri ve diğer uluslararası uzmanlar yer alacaklardır. Şimdi burada eksik olan bir şey var görüyor musunuz? Burada eksik bir şey var. Eksik şey nedir? 1915 olaylarına ilişkin

gerçeklerin gün ışığına çıkarılması; bunu koymamışlar buraya. Neden? Çünkü Ermeni müzakerecileri istemiyor. Ama bunu koymadığınız taktirde bu muğlak olur. Bu şekilde Ermenistan'a oyunbozanlık yapma imkanı verirsiniz ve aynı zamanda da hiçbir zaman tarih komisyonu görevini yapamaz. Zaten Serkisyan her gittiği yerde *"yok canım; siz bakmayın, biz o işleri öyle muğlak yazdık. Biz hiçbir zaman soykırımı konusunu hiçbir yerde müzakere ettirmeyiz"* diyorlar. *"Zaten anayasamızda, bağımsızlık bildirgesinde yazılı; siz bakmayın, öyle yazdık"* diyorlar. Yani gördüğünüz gibi başlangıçta da söyledim size: Bir denge yok bu işlerde. Bir husus var değerli dinleyiciler ve bu bizim meslekte uygulanır. Çoğunuz işitmişsinizdir bu konuyu: Buna daily blind ambiguity denir. Yani bilinçli muğlaklık denir. Şimdi taraflar bir büyük anlaşma yaparlar, fakat bir konu üzerinde anlaşamazlar. Anlaşmanın tümünü tehlikeye düşürmemek için o konu üzerinde, o marjinal olabilecek konu üzerinde iki tarafın da kendi halkına konuşabileceği bir ifade kaleme alınır. Yani her türlü yoruma açıktır, ama bunu bilerek yaparlar. Derler ki: *"Ben bunu söyleyeceğim, ben de bunu söyleyeceğim."* Bütün mesele büyük resim tehlikeye düşmesin, zaman içinde bunu hallederiz diyecekler. Şimdi mesele şu: Bu kadar ihtilafınız olan bir ülkeyle daily blind ve ambiguity bazında, yani bilinçli muğlaklık bazında tümüyle bütün konularda anlaşma yaparsanız yürür mü o?

Her şey böyle bu size bahsetmiş olduğum anlaşmada. Yani yürümez, o bakımdan yürümez.

Şimdi sonuca geliyorum. Sayın dinleyiciler; bunun tarihi boyutuna ilişkin alt komitenin yapacağı görevin 1915 olaylarına ilişkin gerçeklerin ortaya çıkarılması olduğunun görev tanımında belirtilmemesi fahiş bir hatadır. Yarattığı boşluk, Erivan'a komisyon çalışmalarını baltalamak imkanı verecektir. Benim anayasamda yazılıdır, bağımsızlık bildiriminde bu yazılıdır diyecektir. Zaten dış dünyaya da devamlı olarak bunu söylüyor. Aynı zamanda bu bahsetmiş olduğumuz alt komisyonun yapısına ve çalışma kuralına ilişkin birçok hususlar da geriye tahrik edilmiştir. Yani "ilişkiler kurulsun, ondan sonra bu işleri yürütürüz" denilmiştir. Bu da Türkiye'nin müzakere gücünü kaybetmesine yol açmıştır. Yani bütün bunlar Türkiye'nin müzakerelerdeki elini zayıflatacaktır. Tarih komisyonunun işleyişini güvence altına alacak tüm hususların, protokollerin müzakeresi aşamasında ele alınarak kesinleştirilmesi gerekirdi.

Sonuç Olarak

Türkiye, elindeki etkin kozu heba etmiştir. Bakın yanlışır demiyorum. Bu işte biraz daha sabırlı olsaydık, bu işte sonuç alabilirdik. Çünkü Ermenistan bugün ağır ekonomik sıkıntı ve yoğun işsizlik nedeniyle sürekli göç veriyor, tükeniyor; yoksulluk çemberini kıramıyor. Denize çıkışı yok. Türk ve

Azeri ablukası altında bun alıyor. Savaş dolayısıyla ihracatının yüzde 80'ini yaptığı Gürcistan kapısı da büyük ölçüde kapanmış. Poti limanı işlemiyor. Ermenistan soluk alamıyor. Bu bakımdan Erivan, Türkiye'yi bir nefes borusu olarak görüyor. Denizlere, batıyla entegrasyona açılan bir kapı olarak görüyor. Tamam, bunu sağlayalım, yapalım; barış olsun, kardeşlik olsun, ama madem ki elimizde olağanüstü böyle siyasi bir kaldıraç var; diplomatik bir leveye varsa bunu kullanacaksınız. Böyle oluyor, barış başka şekilde olmaz. İran yok, İran işlemiyor. İran'dan yüzde 20'sini yapıyor. İran'dan nereye gidecek? İran'dan Basra Körfezine gidip ithalatını oradan mı yapacak? Dünya Bankasının bu konularda yaptığı çalışmalar var. İran işlemiyor maalesef. İran elinden geleni yapıyor Ermenistan'a yardım etmek için; bir karar yolu açıyorlar, şimdi bir pipeline yapacaklar falan ama kafi değil. Bu durumda Türkiye, Ermenistan'la çıkarlarını koruyan, dengeli bir mutabakat sağlamalıydı. Oysa bunun tam tersi olmuş ve ortaya ülkemiz açısından ciddi sakıncalar çıkaran bir anlaşma çıkmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçer mi? Eğer Ermenistan'la Azerbaycan anlaşırsa, *"tamam, bizim artık bir ihtilafımız kalmadı"* derlerse bu iki taraf o zaman Türkiye Büyük Millet Meclisine gelir. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisinden de bu konunun geçmesi bu kadar kolay olmayacaktır. 01 Mart 2003'ü unutmayın.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Ben siz değerli konuklarımıza, katılımcıların hepsini dinlemenizin çok yararlı olacağını söylemişim.

Şimdi üçüncü konuşmacı Sayın Doç. Dr. Meltem Dikmen Caniklioğlu'nun çok daha farklı boyutlarda bir sunum yaptığını göreceksiniz. O önerimin altını çiziyorum. Şu hususu da Sayın Elekdağ'ın huzurunda belirtmek istiyorum: Tabii ki diplomatik boyutlar olunca, 50 küsur yıllık bir diplomatik tecrübe olunca 45 dakikalık konuşmaya da müsaade ettik ve çok da yararlı oldu.

Sayın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Erivan Hırızdan Stadyumunda 06 Eylül 2008 tarihinde Türkiye-Ermenistan Milli Takımları arasındaki maçı seyretmeye gittiğinde, tabii Ermenistan Cumhurbaşkanlık Sarayında da ağırlandı Erivan'da. Ben çok engin tecrübeye, yarım asrı geçen bir diplomatik kültüre sahip Elekdağ'a şunu sormak istiyorum. Kendisi Türk Dışişleri Bakanlığının ve Bakanlık bürokrasisinin, bakanlık mutfağının, bu konuda çalışanların bu süreçteki çabalarını ve çalışma sürecini diplomatik bir ifadeyle, çok anlamlı bir ifadeyle anlayamadığını belirtti ve bu konudaki tereddütlerini ve endişelerini diplomatik bir biçimde ifade etti. Ben şunu sormak istiyorum: Sayın Cumhurbaşkanımız herhangi bir ülkeyi ziyaret edeceği zaman, o ülkedeki protokol, o ülkedeki ritüeller, karşılama, resmi işlemler ayrıntılarıyla tespit edilmez mi? Oturulacak mekan, o oturulacak mekandaki objeler filtre edilmez mi?

Şunun için belirtmek istiyorum: Sayın Cumhurbaşkanımızın Sarkisyan'ın Cumhurbaşkanlığı Konutunda ağırlandığı salonda cumhurbaşkanımızın oturduğu yerin, koltuğun arkasında, geride muhteşem bir yağlıboya tablo vardı. Bu muhteşem yağlıboya tablo Ermenistan'ın tabiriyle Ararat tablosuydu. Türkiye Cumhuriyetinin bir numaralı koltuğunda oturan bir kişiyi karşılıyorsunuz, konuk ediyorsunuz ve muhatabınız o ülkenin Cumhurbaşkanı. Onlar için çok özel anlamı olan ve milli bir sembolü olan, ama sizin milli sınırlarınız içinde olan bir sembolün, bir tablonun önüne Türk Cumhurbaşkanının oturtulmasının ne anlama geldiğini Sayın Elekdağ'ın bu engin tecrübesine ve kültürüne sunmak istiyorum, ama herhalde bu konudaki cevabı ikinci turda vermek isteyecektir.

Ben buyurun Sayın Caniklioğlu diyorum.

Doç. Dr. Meltem Dikmen CANIKLIOĞLU

(9 Eylül Üniversitesi-Hukuk Fakültesi)

Bu sorunun tarihi boyutu var, siyasi boyutu var. Bence bu sorunun en önemli boyutu hukuki boyut ve üzerinde en çarpıtılarak konuşulan, en tahrif edilen boyutunun da hukuki boyut olduğuna inanıyorum. Bu nedenle Türkiye-Ermenistan arasındaki protokole hemen ben de kısaca bir giriş olarak değineceğim ve olayın hukuki boyutuna ağırlıklı olarak değinmek istiyorum.

Yalnız önümdeki çalışmalar çok ayrıntılı. Ben bundan birkaç yıl önce Asılsız Soykırım İddialarıyla Mücadele Hukuk Araştırma

Komisyonunda hukukçu üye olarak çalıştım ve Adalet Bakanlığı bünyesinde Ermeni soykırım iddialarına karşı birtakım tezler öne getirildi. Örneğin Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu Eski Başkanı Alfred De Zayas'ın 1948 Uluslararası Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin 1915 Olaylarına teşmil edilebileceğine dair bunun yolunu ve yöntemini gösteren ve Türkiye'nin soykırım iddialarıyla nasıl sorumlu tutulabileceğine ilişkin bir yol haritası niteliğinde olan bir raporu vardı. Bunu Türkçeye çevirdik ve bu rapora karşı Türkiye'nin raporunu tezlerini karşı bir rapor halinde hazırladık. Çok tehlikeli bir takım niyetler içeriyordu o rapor. Ben Türkiye-Ermenistan protokolünün üzerinde uzun uzun durulan tarihi boyutunda o denli tehlike görmüyorum, ama bağımsız tarihçilerin de bulunduğu, her iki tarafın tarihçi uzmanların da katıldığı komisyonlar eliyle 1915 Olaylarının soykırım olup olmadığının araştırılması yolundaki çalışmayı, niyeti Türkiye'nin adına kurşun sıkması olarak değerlendiriyorum. Bir anayasa hukukçusuyum. Affınıza sığınarak, bazen belki heyecanlanarak ses tonumu yükselteceğim, ama uluslararası batılı toplumlar diyeceğim buna dünyanın bir kısım mazlum ve mağdur milletlerini dışında bırakmak için bu tanımı kullanmak istiyorum. Ermenistan'ı finanse etmek için bir haraç çetesi halinde toparlanmışlardır. Türkiye'ye bir kumpas hazırlamışlardır ve bu kumpasa Türkiye, bu siyasi

irade eliyle düşmüştür. Bunun gerekçelerini de biraz sonra izah etmek istiyorum.

31 Ağustos 2009'da Türkiye-Ermenistan arasında bir protokol yapıldı. İkili bir protokol bu; ilişkilerin geliştirilmesi hakkında protokol ve diplomatik ilişkilerin kurulması hakkında protokol deniliyor. 13 Ekim 2009'da imzalanacakmış, sonra Meclis onayından geçecekmiş. Öncelikle şunu sormak istiyorum: Sayın milletvekilim tabii ki daha iyi bilirler, ama bir Anayasa hukukçusu olarak ben de Uluslararası sözleşmenin ne anlama geldiğini kaç türlü olduğunu, nasıl ulusal hukuklarda yürürlük kazandığını az çok biliyorum. Bu konuda çalışmalarımız, araştırmalarımız var. Protokol bir uluslararası antlaşma değildir. Bildiğimiz kadarıyla protokol, bağlayıcı değeri zayıf olan bir anlaşmanın uygulama hükümleri niteliğinde olan bir belgedir. Protokolün meclisin onayından geçmesi; yani bu ne? Müzakere, imza, onay ve teati. Bir uluslararası antlaşma süreciyle karşı karşıyayız. Türkiye-Ermenistan arasındaki ilişkileri protokol adı altında uluslararası antlaşma biçimine dönüştürmeye çalışan irade, Kars Antlaşmasının, öncesindeki Gümrü Antlaşmasının, sonrasındaki 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşmasının yerine belki de ikame edilecek yeni bir antlaşma niteliğindedir. Ermenistan, sınırlarımızı tanıyacak ilgili uluslararası sözleşmeler doğrultusunda diye seviniyoruz. Bir de kurban keseceğiz neredeyse. Sevr Antlaşmasını imzalayan kalemi

biz barışı imzalayan kalem olarak müzede saklıyoruz. Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalayıp dönene ekibi biz top atışlarıyla karşıladık İstanbul'da. Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğünü koruduk, nihayet savaş sona erdi diye. Biz Gümrük Birliği antlaşmalarına karşı da şapka çıkardık, bayramlar ettik. Şimdi bu protokollerde de Ermenistan bizim 90 küsur yıllık sınırimızı tanıyor diye biz seviniyoruz. Ben bunu anlayamıyorum.

Sınır Sorunu Çözüldü

Sevin Toluner, uluslararası hukuk uzmanı. Görüşlerine itibar ediyorum. Bence itibar edilmesi gereken bir uluslararası hukuk uzmanı. Diyor ki: Ermenistan'la Türkiye arasındaki sınır sorunu, 2 Aralık 1920'de Gümrü Antlaşmasıyla çözülmüştür. Sınır antlaşmaları, imzalanmakla konusu tükenen antlaşmalardır. Sınır antlaşmalarının daha sonra ülkenin el değiştirmesiyle tartışma konusu yapılması mümkün değildir. Ayrıca 2 Aralık 1920 tarihi itibarı ile ülkelerin, devletlerin kuvvet kullanarak toprak kazanması fiilen mümkündür, hukuken yasaklanmamıştır. Öyle zannediyorum, yanlış bilmiyorsam Briand-Kellog Antlaşmasıyla 1927'lerde kuvvet kullanarak toprak kazanma yasaklandı. Dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Gümrü ve havalisini kuvvet kullanarak ve orada fiili egemenliğini ilan etmek suretiyle kazanmıştı zaten. Dolayısıyla Gümrü Antlaşmasının imzalanmamış olması

dahi, bizim Ermenistan'la sınırimızda herhangi bir değişiklik yapmayacaktı. Fakat daha sonra Ermenistan'ın Sovyet Federal Cumhuriyetine dahil olması ve Moskova Antlaşmasının Rusya'yla imzalanmasından sonra Rusya, Türkiye'ye karşı bir taahhüt altına giriyor. Diyor ki: *"Aramızda akdettiğimiz anlaşmanın Kafkas cumhuriyetlerini ilgilendiren kısmını, Kafkas cumhuriyetlerinin kabul etmesini taahhüt ediyorum"* diyor Türkiye'ye karşı ve Kars Antlaşması bu taahhüt neticesinde kaleme alınıyor. Kars Antlaşmasında Ermenistan, tıpkı Gümrü Antlaşmasında yaptığı gibi Sevr Antlaşmasının Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis gibi illerin de yeni kurulacak Ermenistan'a verilmesini de, düzenlemenin o maddesini tanımadığını; Türkiye'nin aleyhine olan hiçbir uluslararası sözleşmeyi tanımayacağını açıkça beyan ediyor. Ayrıca baktığımız zaman Gümrü Antlaşması da anlaşmanın içeriğindeki hükümlerin tartışılması nedeniyle değil, bölgenin siyasi yapısında meydana gelen değişiklikler nedeniyle onaylanmamıştır. Yani nereden bakarsak bakalım, bizim Ermenistan'la sınır sorunumuz çoktan halledildi. Bizim Ermenistan'la sınır sorunumuz falan yok. 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması, Türkiye'nin doğu sınırları konusunda hiçbir hüküm içermiyor. Bunu tartışmıyor bile. Ermenilere, Türkiye topraklarında bir yurt verilmesine ilişkin müzakerelerde birtakım teklifler yapıldı, şiddetle reddedildi, bir daha

da gündeme gelmedi. Dolayısıyla Ermenistan'la bizim aramızda sorunlar yok. Ermenistan'la aramızdaki sorunlar, yapay olarak üretilmiş sorunlardır.

Ermeniler tarafından üretilmiştir ve bu sorunlarında çözülmesinden de Türkiye'nin menfaati yoktur, Ermenistan'ın menfaati vardır. Üç milyonluk bir Ermenistan'la sınırlarımı açtım komşuluk ilişkilerimi geliştirdim diye, sevinmek için bir gerek göremiyorum yani. Evet, Ermenistan'da iyi devlet adamları olmayabilir; sayın hocam öyle söyledi. Ben Türkiye'de iyi devlet adamlarının olduğundan çok şüpheliyim. Türkiye de iyi olan "*Devlettir*". Biz devlet kuruyoruz.

Biz devlet kuruyoruz, gelen devlet adamları ne yaparlarsa yapsınlar bu devleti yıkamıyorlar. Bizim becerimiz devlet kurmakta, devlet adamı yetiştirmekte değil. İyi devlet adamlarımız olsaydı soykırım iddiaları konusunda bu noktaya gelmezdik. Hiç tartışmıyoruz biz soykırım iddialarını. Nedir? Soykırım bir hukuk sorunudur. Siyasi bir sorun değildir soykırım. Soykırımın önlenmesine dair sözleşme var 1948 tarihinde akdedilmiş, 1951 tarihinde yürürlüğe gireceği açıkça bildirilmiş anlaşmanın ilgili maddesinde ve soykırım tanımı 2. madde açıkça yapılıyor:

İsviçre Tarafsız mı?

Milli, etnik, dini bir grubu ırkı bir topluluğu diyor. Yaşam şartlarını zorlaştıracak şekilde bir yerden bir yere nakletmek, maddi ve manevi bütünlüğüne zarar verecek şekilde

işte onlara muameleler yapmak. İşte doğumların önlenmesi, çocukların başka yerde nakledilmesi, öldürülmesi salt ama soykırım suçunu işleme saikine dayalı olarak; yani bir etnik, dini, milli veya ırkı bir topluluk ortadan kaldırılmak amacıyla Uluslararası Adalet Divanının konuya ilişkin kararlarına bakıyoruz. Israrla diyor ki: Bir filin soykırım suçu olabilmesi için özel olarak soykırım kastına yönelik olması gerekir. Dolayısıyla biz 1915 Olaylarının soykırım kastına yönelik olup olmadığını, tehcir kararnamesinin içeriğinden ve tehcir sürecinden açıkça çıkarabiliriz. Ama bunu tarih komisyonlarına havale ettiğimiz zaman çıkacak sonuçlardan asla emin olamayız. İsviçre; kimdir İsviçre? 15 Mayıs 2002'de Büyük Millet Meclisinin de Ermenilere karşı soykırım işlendiğini belgeleri ile kabul ettiği savına dayanarak, kendi ceza kanununa Ermeni soykırımı insanlığa karşı suçlar ve soykırımın inkarını kabaca küçümsemeyi veya özendirmeyi ceza maddesi olarak getirmiş olan bir ülkedir ve bu kapsamda Yusuf Halaçoğlu'yu, bizim Tarih Kurumu Başkanımızı, Doğu Perinçek'i yargılamış; Yusuf Halaçoğlu hakkında gıyabi tutuklama kararı çıkarmış olan ülkedir.

İsviçre'ye gidecekler 13 Ekimde bu protokolleri imzalayacaklar. Demek ki bizim başbakanımız, bizim cumhurbaşkanımız, bizim dışişleri bakanımız Ermeni soykırımının olmadığını söylemiyor. İsviçre topraklarına girebildikleri, bu belgeleri imzalayabilecekler-

ine göre demek ki onlar bu konuda oldukça olumlu düşünüyorlar. Soykırım yaptığımızı düşünüyorlar ve bize de bu şekilde düşündürüyorlar. O zaman öğrenmek zorundayız. Bir kere, Alfred De Zayas'ın raporundun gidersek başından belirttiğim gibi, bu raporda Türkiye'yi soykırımı kabule yönelik olarak nasıl sıkıştırabileceklerine ilişkin çok önemli ipuçları veriyor. Rehber niteliğinde bir rapor bu ve şu anda o yoldan gidiliyor. Soykırım sözleşmesinin ilgili maddesi der ki: *"Bu suçun faili ancak bir gerçek kişidir."* Daha sonra soykırımı düzenleyen bazı soykırımla ilgili yargı yerlerini düzenleyen uluslararası antlaşmalar da, bu suçun faillerinin gerçek kişiler olduğunu açıkça söylemişlerdir. Kimdir failler? Bu soykırım faili ile öldürme fiillerini işleyenler, yardım edenler, özendirilenler, dolaylı veya doğrudan olarak bu suça katılan kişiler; Uluslararası Ceza Statüsü (Roma Statüsü) diyoruz, ilgili maddesinde yargı yerini belirtirken gerçek kişilerin yargılanacağını söylüyor. Ayrıca da statünün yürürlüğe girdiği 2002 tarihinden itibaren vukua gelecek fiiller için Roma Mahkemesinin yargı yetkisine sahip olduğunu söylüyor. Soykırım sözleşmesi de aynı şeyi söylüyor: *"İşbu sözleşme yürürlüğe girdiği tarihten itibaren vukua gelecek soykırım fiilleri için yetkilidir"* diyor.

Hocalı Katliamı

Neden 1915 olaylarının soykırım olup olmadığını tarihçilere emanet ediyoruz. Uluslararası hukukun şemsiyesi altında

sağlam bir şekilde durmak varken, istediğiniz kadar konuşun, bağırın çağırın. İşte uluslararası hukuk; beni itham edebiliyorsanız buyurun soykırımdan bir yargı kararı çıkartın, ondan sonra da tazminat isteyin, toprak isteyin. Siyaseten varsa Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sorumluluğu bunları görüşelim tartışalım demek var. Protokolle Ermenistan'ın ağzını kapatmak için bir takım tavizler vermek var. Protokole bakıyorum, protokolde diyor ki işte kazançlarımız nelermiş? Ermenistan, Türkiye'nin mevcut sınırını resmen tanıyacaktı. Soykırım iddialarını araştırmak üzere bir alt komite kurulacaktı. Ermenistan Devleti, soykırım iddialarını uluslararası alanda Türkiye'ye karşı kullanmama, bu konuda herhangi bir lobi faaliyeti içine girmeme taahhüdünde bulunacaktı. Türkiye gibi arşivlerini araştırmacılara açacaktı. Ne kazandık biz bundan? Arşivlerini açsın, tarihçileri kuralım. Bakın, tarihçilerin komisyon oluşturup soykırım iddialarını araştırması, 1915 olaylarının 1948 sözleşmesinde tanımı yapılmış olan soykırım suçunun tipine, içine, kapsamına girip girmediğini tespit etmelerinin hukuki faydası kimedir? Bize değildir. Çünkü neden? Biz bağımsız tarihçilerden oluşan bir hakem heyeti veya bir komisyon kurulmasını kabul ettiğimiz ve 1915 olaylarını bu komisyonun takdirine bıraktığımız zaman, komisyona şu mesajı veriyoruz: Eğer 1915 olayları, 1948 sözleşmesinde tanımlanan suça uyuyorsa, biz

soykırımı tanıyoruz. O zaman Türkiye Cumhuriyeti Devletinin sorumluluklarını tartışma, bunun için müzakere masasına oturma zamanı gelecektir. Biz, sanki soykırım olmuş gibi, soykırımı tanımışız gibi Türkiye'yle Ermenistan arasındaki diplomatik ilişkilerin niteliğini, akıbetini, geleceğini falan konuşuyoruz. Bana göre bir mantık hatası yapıyoruz. Öncelikle soykırım konusunda son derece titiz, son derece kararlı ve dik durmak zorundayız. Kafkasya'da Ermenistan, Ortadoğu'da İsrail... Uluslararası batı toplumunun iki şımarık çocuğu... Biri bağımsızlığını kazanır kazanmaz Batı Şeria'ya aktı, diğeri kazanır kazanmaz Azerbaycan-Karabağ'a aktı ve işgal etti. Bölgelerinde kuvvet kullanma yoluyla toprak kazanacaklar, ülke genişletecekler. Bir yandan da kendi finansmanlarını başka ülkelerin boynuna saracaklar. Bunun için de mağduriyet psikolojisini dört koldan dünya kamuoyunun üzerinde işleyecekler. Mağdurdur ne yapsa doğrudur. Bu yanlış. Böyle bir şey kabul edilemez. Uluslararası hukuk, irili ufaklı bütün devletler için sonuçları açısından eşit hükümler doğurması gereken bir hukuktur. Batı Şeria'yı işgal konusunda da Birleşmiş Milletler sürekli olarak İsrail'i azarlıyor. Ermenistan'ın azarlandığı gibi. Ne yapıyorlar? Sayın milletvekilim 1993'te gerçekleşen Karabağ'ın işgalini bir oldubittiye geldiğini, bugün o nüfusun yüzde yüzünün Ermeni olduğunu ve artık yapılacak bir şey olmadığını söylüyor. 1993'te Hocalı'da gerçek-

leşen katliam bir soykırımdır. Türkiye, 1915'in soykırım olduğu yolunda kendi üzerine gelen iddialara karşı boynunu bükeceği yerde, Hocalı katliamının soykırım olduğu konusunda kendi tarih tezlerini kamuoyunda işlesin, kullansın. Ayrıca artık sürgünün, tehcirin, ölümlere sebebiyet veren tehcirin uluslararası hukuk anlaşmalarında da hukuka aykırı olduğunu, savaş ve insanlığa karşı suçlar ve soykırım suçuyla ilgili çeşitli uluslararası sözleşmeler yapıldı. Bu sözleşmelerde açıkça söyleniyor. Bu suçların faileri için zamanaşımı kuralları işlemez deniyor. Bu suçlar işlendiği tarihte yürürlükte tiplerine uyan bir tanım olmasa bile yargılanmaktan kurtulamazlar. Uluslararası hukukun evrensel ilkelerine göre yargılanacaklardır deniliyor. Yaptıkları yanlarına kârdır, ama 1915 tarihçiler eliyle araştırılmalıdır. Denedik... Türk-Ermeni Uzlaşma Komisyonu TARC, geçmişte böyle bir çalışma yaptı ve yetkisi olmadığı halde bir soruya da cevap verdi. Birinci soru şuydu. 1948 sözleşmesi, geçmişe yürütülebilir mi? "*Hayır*" dedi.

İkinci soru kendisine sorulmayan, ama cevabını verdiği soru: Yürütülseydi, 1915 olayları 1948 sözleşmesine göre bir soykırım mıydı? Cevap: "*Evet.*" Nereden biliyoruz bağımsız tarihçilerin böyle bir cevap vermeyeceğini. Türkiye'nin kendi eliyle Ermenistan'ı köşeye sıkıştırarak razı ettiği tarih komisyonu oluşturma sürecinden böyle bir kararın çıkmayacağını... Bizim talebimizle bu

karar çıktığı için biz bu kararın sonuçlarına katlanmak zorunda kalacağız. Uluslararası hukukta 1915 Olaylarının faili hiç kimse hayatta kalmadığı için, gerçek kişilerin yargılanması yoluyla bir soykırım kararı alınması imkânı kalmamıştır.

Acı Hatıralar

Alfred De Zayas der ki: *“Artık bu imkân bitmiştir, ortadan kalkmıştır. Yapacağımız şu anda arabulucular vasıtasıyla bu olayı görüşme masalarına intikal ettirerek Ermenistan meselesine siyasi bir çözüm bulmaktır.”* Bu siyasi çözüm içinde iki tez kullanılıyor: 1948 Sözleşmesi hükümleri geçmişe yürütülebilir. 1948 Sözleşmesi'nde tanımlı soykırım fiili için zaman aşımı işlemez. Bu çok önemli, bunu tartışmıyoruz. Suçların ve cezaların geriye yürütülemezliği prensibi ve zaman aşımı, bazı suçlar için hukukun evrensel ilkelerindedir. Aynı zamanda uluslararası hukukun da evrensel ilkelerindedir. İkisi birbiriyle harmanlanıyor ve ikisinden çok esnek, çok kuvvetli bir yorumla zaman aşımı olmadığı için insanlığa karşı suçlarda ve soykırım suçlamalarında 1915 Olayları da yargılabılır sonucu çıkar diyor. Hâlbuki 1945'den sonra Nürnberg Mahkemeleri'nin yargılaması devam ederken 1945 tarihli soykırım sözleşmesi yapılmıştır. Soykırım sözleşmesi yer yer Nürnberg Mahkemeleri'ne atıf yapıyor.

Diyorlar ki: 45'deki yargılamaya 48 tarihli sözleşme atıf yapıyorsa, demek ki soykırım suçu geçmişe yürütülebiliyor. Orada

çok önemli bir nüans var gözden kaçan. Hep düşündüm: Neden İkinci Dünya Savaşa bittikten sonra Nürnberg mahkemeleri, Japonya'daki mahkemeler, soykırım suçundan yargılamaya başladığı halde, soykırımın önlenmesi ve cezalandırılması sözleşmesi 1948'de yazılıp 1951'de yürürlüğe girdi? Enteresan bir şeyle karşılaştım. Postdam Zirvesi ve Beneş Kararnamesi. Postdam Zirvesi, İkinci Dünya Savaşından sonra Sovyet Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin toplanıp Çekoslovakya, Macaristan, Polonya ve Rusya'da bulunan Alman ahalinin sürgün edilmesi yolunda almış olduğu kararlara ilişkin bir zirve. Beneş Kararnamesi Çekoslovakya'da bulunan Avusturya ahalisinin aynı şekilde sürgün edilmesine ilişkin bir kararname. 16 milyon Alman İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya artık müttefik güçler için ve dünya için bir tehlike olmaktan çıkmasına rağmen bu bölgelerden sürgün edilmiştir. Rusya'dan Sibiryaya sürülen bir milyon Alman göç yollarında ölmüştür ve uluslararası Batı toplumu 1948'e kadar yani göç tamamlanuncaya kadar soykırım sözleşmesini çıkartmamıştır. Bu sözleşme hükümlerinin kendileri açısından uygulanmasının önüne geçmek için. Yakın tarihimizde korkunç sürgünler ve katliamlar vardır. Üstelik keyfi olarak gerçekleştirilen sürgünlerdir bunlar. Bu sürgünler için hiçbir Batılı toplumu suçlamayacağız ama 1915'te Birinci Dünya Savaşı'nın olağanüstü koşul-

larında Müslüman ahali de can veriyor, Ermeni ahali de can veriyor. İstenir mi, onaylanır mı? Tabii ki kan ve gözyaşı dökülmüştür orada. Tabii ki acı hatıraları vardır bu Anadolu'da yaşayan insanların ama bu hatıralardan Ermeniler lehine nema çıkartmak ve diğer halkın gözyaşlarını, acılarını görmezden gelmek bu ikiye bölümlüktür, bu çifte standarttır. Hukuk çifte standardı kabul etmez.

Dolayısıyla, 1948 tarihli sözleşmenin geriye yürümezliği ilkesi sözleşmenin bizatihi içerdiği maddede yazılı olan bir sözleşmedir. Bunun bir tek istisnası var, Birleşmiş Milletler Sivil ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 15. maddesinde "*işlendiği zaman yürürlükteki hukukun suç olarak tanımadığı bir fiil nedeniyle hiç kimse yargılanmaktan kurtulamaz*" diyor. Bu bir istisnadır, bu bir geriye yürümeme ilkesidir. Ama dikkat edelim madde metnine, bu anlaşmaların yorumuna ilişkin anlaşmalara ilişkin Viyana Viyana Sözleşmesinin ilgili maddesinde diyor ki: "*Antlaşmalar yapıldığı dönemin koşullarına, terminolojinin amacına uygun olarak yorumlanmalıdır*" diyor. Kişilerin yargılanmasından bahsediyor, devletin değil. Kişiler hayatta olmadığına göre haydi geriye yürütelim bu sözleşmeyi kimi yargılayacağız? Yoklar. Zayas onu da söylüyor; argümanlarının zayıf olduğunu bildiği için diyor ki: "*Türkiye açısından soykırım temadi eden bir suçtur, devam eden bir suçtur. Anıtlar yağmalanıyor, kiliseler camii haline getiriliyor,*

müze haline getiriliyor. Haritadaki Ermenistan ismi kaldırılıyor. Ermeni köy ve mahalle adları değiştiriliyor. Dolayısıyla Ermeni soykırımı devam ediyor” diyor. Devam eden bir soykırımın önlenmesi için Uluslararası Adalet Divanınının 8. maddesi gereği Ermenistan Uluslararası Adalet Divanına Türkiye aleyhine olarak başvursun. Fakat nereden girerse girsinler mahkemenin uluslararası ceza mahkemelerinin ve soykırım sözleşmesinin tanımladığı genel yüküm bağlayıcı bir şekilde duruyor. Bu suç şekliyle ancak gerçek kişiler yargılanır ve bu suç nedeniyle yetkili mahkeme suçun işlendiği yer mahkemesi veya sözleşmelerle tespit edilen bu konulardaki suçları yargılamakla yetkili uluslararası mahkemelerdir.

Bu konuda da bir takım teoriler üretiliyor. Mağdurun fiili bağlılığı ilkesi gereği diyorlar. Mağdur hangi ülkeyle doğrudan ilişkili ise örneğin Ermenistan'la, örneğin Kanada'yla, örneğin Fransa'yla, Amerika'yla; onlar da Türkiye aleyhine birtakım girişimlerde bulunabilmeli. Onlarda Türkiye aleyhine tazminat talebinde bulunabilmelidir deniliyor. Ehman Davası örnek gösteriliyor. İsrail, Yahudilere yönelik her türlü mezalim İsrail Devletinin takibidir altındadır diyerek Ehman'o kendi ulusal yargı yerinde yargılamıştı bu örnek gösteriliyor. Yani kısaca ben çok uzun konuştum özür diliyorum. Şunu söylemek istiyorum. Bugün Türkiye Ermenistan ilişkilerinin ana noktası Azerbaycan konusu

değildir. Azerbaycan konusu nitekim protokolde zaten Ermenistan bölgesindeki uluslararası ilişkileri uluslararası sözleşmelerin ışığında çözmeye yükümlenir şeklinde çok genel bir hükümle geçirilmiştir ve Türkiye Azerbaycan'ı bir kenara ittiğini ve Ermenistan'la sorunlarını çözmek için yola koyduğunu -tabii batılı dostlarının talimatıyla bunu yaptığını- açıkça deklare etmiştir; Ermenistan-Türkiye müzakeresinde ve Türkiye-Azerbaycan müzakeresinde, mayıs ayında gerçekleştirildi bu müzakereler. Bu nedenle, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin ağırlıklı konusu, tarih komisyonları vasıtasıyla 1915 Olaylarının araştırılması veya daha genel bir ifadeyle, işte orada söylendiği gibi iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine ön ayak olmak üzere bu konuda işte arşivlerin açılması, tarihi kaynaklara başvurulması ne denilirse denilsin. 1915'i soykırım hukuku çerçevesinde tartıştıran bir Türkiye kendi milli davasına ihanet etmiş demektir bana göre.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Şimdi son konuşmacımız, ilk turun son konuşmacısı Baromuz üyesi, Sayın Gülseren Aytaş. Gülseren Aytaş, "*Ermeni Talepleri ve Türkiye'nin Hukuki Hakları*" konulu bir kitabın yazarıdır. Yine iki ayda bir çıkan İstanbul Barosu Dergisinde, derginin son sayısında, 31 Ağustos Protokolleri ile ilgili bir makalesi dikkat çekici bir makalesi olacaktır. Meslektaşlarıma şu andan duyurmuş olayım.

Şimdi bir halkın kararlılığı bilinci ve iradesi, devletin politik iradesi ve politik duruşu olarak devlete yansır, devletin organlarına yansır. İkisi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Ve doğru orantı vardır. Şimdi Türkiye 40'a yakın diplomatını son dönemde 1973-1983 arası şehit verdi, kaybetti. Çok seçkin diplomatlarını, Dışişlerimizin çok seçkin mensuplarını kaybetti. Ermeni terör örgütü ASALA başta olmak üzere Ermeni Soykırımının Adalet Komandoları veya başka adlar taşıyan terör örgütleri tarafından bir seçkin diplomatlarımız katledildi. Soykırım iddiasının güncelleşmesi kabul görmesi içindi. Burada sanıklar ve katiller yargılanmadı. Türkiye mahkum edildi bu süreçte. Şimdi Türkiye'de halk politik tercihleri ne olursa olsun, sosyal statüsü ne olursa olsun, çok yakın zamana kadar Ermeni isnatlarına bu anlamdaki soykırım isnatlarına bir milletin toptan Türk Milletinin mahkumiyetini kararlılıkla karşı çıktı, bu reddetti bunu kabul etmeyeceğini bunun iftira olacağını söyledi. Şimdi Türkiye'ye baskı yapanlar içeride bir irade zafiyeti olmadıktan sonra içeride halktaki bir kararlılığın bir milli direncin nötralize edilmediği takdirde ermeni iddialarının bu anlamdaki iddiaların Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne ve Türk Diplomasisi'ne de kabul ettirilemeyeceğinin, ettirilmesinin imkansız olduğunun gördü ve bu aşamada halkın iradesinde bir zafiyet yaratmak bir tedirginlik yaratmak giderek bir teslimiyet iklimi yarat-

mak; “*Ya bir galiba yaptık bu işi. Bak koskoca Fransa, İsviçre, şu, bu da bu soykırımı yasalaştırdığına göre biz geçmişte bir kabahat herhalde işledik*” şeklinde bir suçluluk psikolojisi, bir çeşit aşağılık duygusuna ve travmaya, kendinden şüpheye, bir tereddüde giderek de teslimiyete yol açacak bir ruhsal iklim, bir toplumsal iklim, bir psiko-kültürel ortam yaratılmak istendi Türkiye’de. Örneğin Bilgi Üniversite’sinde 23-25 Eylül 2005 yılında yapılan Osmanlı, Ermeniler Bilimsel Sorumluluk Konferansı; Boğaziçi Üniversite’sinde yapılmak istenen konferans ve ondan sonra özellikle “*sermaye medyası*” diye niteleyebileceğimiz görsel ve yazılı basın organlarındaki köşe yazarların her nedense akademik unvanı kullanan, aydın unvanını özenle kullanan bazı kişilerin, soykırım yaptığımıza dair özeleştiri gibi görülen, aslında milleti suçlayıcı, tarihi suçlayıcı, Türk Ulusu toptan mahkum edici, sureti halktan görünerek bir özeleştiri kampanyasının düşünsel serpintileri şu anda kamuoyu üzerinde belli bir tereddüt veya en azından bir ikirciklik yaratmış durumdadır. Amaç da buydu zaten, bu hasıl olmuştur. Böyle bir süreç sonucu ve devam eden -basına dikkat edin, bu gözle basını bir filtre edin- böyle bir kampanya sonucu, Türkiye Cumhuriyeti’nin de şu anda siyasal iktidarı mensupları arasında en azından böyle niteleyelim, bir tereddüt, bu uluslararası kampanyalardan etkilenme, bu doğrultuda bir tavır değişikliği

var gibi geliyor, bana. Buyurun, Sayın Gülseren Aytaş.

Av. GÜLSEREN AYTAŞ

Şimdi özellikle Meltem Hanımdan sonra konuşması gerçekten çok zor, ama ben de birtakım şeyler izah etmeye çalışacağım. Şimdi ben, bu yazıyı hazırlarken üç sorunun cevabını vermek amacıyla yola çıktım.

Komisyonun Sakıncaları

Şimdi birinci soru şu: Herhangi bir uluslararası komisyonun veya milletlerarası mahkemenin, uluslararası mahkemenin, Türkiye'ye Ermeni iddiaları nedeniyle yargılamaya ve sorumlu tutmaya hakkı var mı? Varsa, 90 senedir bunu niçin yapmamışlar? Önce bu sorunun cevabını izah etmek istiyorum.

İkinci olarak, uluslararası komisyon veya milletlerarası mahkemeye başvurma veya Türkiye'nin buralarda yargılanmasını kimler istiyor? Kim istiyor veya?

Üçüncü olarak da uluslararası komisyon veya mahkemeler, Türkiye'nin aleyhine herhangi bir karar verdiği takdirde, bu kararlar Türkiye'ye ne gibi yükümlülükler getirecek. Çünkü bizim işten, güçten, çoluk çocuk derdinden, para kazanma derdinden bu tip konulara fazla eğilemiyoruz. Çoğu kişi protokollerin bile farkında değil. Ama eğer halkımıza gerçek, doğru bilgi verilirse, Türkiye soykırım nedeniyle yargılanacak; eğer sorumlu tutulursa şu, şu yükümlülükler altına girecek, şöyle olacak, böyle olacak şeklinde gerçek

bilgi verilebilseydi eğer, ben Türk Halkının kesinlikle bu protokollere karşı çıkacağını düşünüyorum; öyle düşünüyorum.

Yalnız bu sorulara geçmeden önce, bu “*Ermenistan Tarihi Komisyonu teklifinden kaçıyor mu?*” diye toplumda bir algı vardı ve o konuda konuşmak istiyorum. Ermenistan, tarih komisyonu teklifinden kaçmıyor. Gerçekten de zaten bu 31 Ağustos Protokolleriyle ortaya çıktı. Türkiye, 2005 tarihinde gerçekten yanlış bir adım attı ve Ermenistan’a 2005 yılında ortak tarih komisyonu kurulmasını teklif etti. Eski Ermenistan Cumhurbaşkanı Koçeryan, bu teklife derhal cevap verdi. 25 Nisan 2005 tarihli bu resmi mektup, Bilal Şimşir’in kitabının ekinde var. Diyor ki: “*Sorunları çözmek üzere hükümetler arası bir komisyon kurulmasını istiyoruz*” dedi Ermenistan. Sorunları çözmek üzere hükümetler arası bir komisyon kurulması ne demek? Ermeni iddialarının ele alınması ve çözümlenmesi. Eğer Türkiye’nin aleyhine olursa Türkiye’nin yükümlülük altına girmesi demek. Çünkü tarihçiler bir araya gelsin, gerçekler ortaya çıksın şeklinde bir anlayış değil bu. Uluslararası uyumsuzluk sıfatıyla ele alınmasını istiyor. Dolayısıyla Ermenistan, tarih komisyonu kurulması teklifinden kaçmadı; şu anda da protokollerden kaçmıyor aslında. Şu anda da sanki protokollere Ermenistan’daki muhalif partiler karşı çıkıyorlar. Dolayısıyla bu bizim lehimize gibi bir toplumsal algı oluşuyor. Yani Ermenistan, tarih komisyonu teklifinden

kaçıyor yanılığının yerine, Ermenistan protokollerden kaçıyor yanılığısı yerleşiyor. Oysa bakın zaten protokollerin açıklandığı tam 31 Ağustos günü, protokollerden kaçmadığını Ermenistan'ın anlıyoruz. Orada diyor ki: “*Ne yazık ki Türk tarafından bu anlaşmayı yerine getirmek için büyük bir istek veya çaba görmedik.*” Protokoller daha imzalanmamış, ama Ermenistan cumhurbaşkanı Türkiye'nin protokolleri uymadığını söyleyebiliyor.

Şimdi cevaplamak istediğim birinci soruyu söylemek istiyorum. Herhangi bir uluslararası komisyonunun veya mahkemenin Türkiye'yi Ermeni iddiaları nedeniyle yargılamaya hakkı ve yetkisi var mı? Türk-Ermeni sorunu uluslararası bir sorundur. Dolayısıyla uluslararası komisyonlar ve uluslararası yargı yetkilidir şeklindeki görüşe ben kesinlikle katılmıyorum; bu doğru değil. Ermeni iddiaları, gerçeklere aykırı olması bir tarafa bırakılsa bile, Kars ve Moskova Antlaşmaları bir tarafa bırakılsa bile Türkiye'nin yargılanması hukuken mümkün değil. Niçin mümkün değil? Çünkü milli yetkiler içinde olan bir konuda, uluslararası komisyonlar kurulamaz. Geçmişteki olayları hukuken değerlendirirken, yürürlükte olan hukuk kuralları esas alınır. Yani siz bugünkü hukuk kuralları geçmiş, tarihi yargılayamazsınız. Bu hem hukuk bilimine aykırı, hem de tarihe karşı bir haksızlık. Osmanlı Devletinin 1915 nakil ve iskan kararları var. Bu kararlar, Osmanlı Devletinin kamu

düzenini koruma, kanun koyma, kanunu uygulama ve yargılama yetkisi içinde. Dolayısıyla milletlerarası hukukun bu konuya bir müdahale hakkı ve yetkisi yok. 1915 yılında suç işlediği ileri sürülen Türkler var, Meltem Hocam söyledi. Kendisini savunma imkanı kalmamış ve siz bunlara 1915 yılında kanunda olmayan suçlar istinat ediyorsunuz. Bu insan haklarına aykırı. Hem Anayasa'nın 38 inci maddesindeki kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesine, hem Evrensel İnsan Hakları Beyannamesinin açıkça 11. maddesinde öngörülüyor. 1915 Olayları çok kullanılıyor ve 1915 Olayları teriminden gidelim. 1915 Olayları için yetkili olan mahkeme Türk mahkemeleri ve yetkili olan kanunlar da Türk kanunları. Bu o kadar apaçık bir gerçek ki, bakın mütareke ortamında 1919 yılında İngiltere, Osmanlı Devletinden 23 Türk yurttaşının kendisine verilmesini ve yargılama yapmasını istiyor. Tevfik Paşa Hükümeti bu talepleri reddediyor. Diyor ki: *"Türkiye dışındaki hiçbir mahkeme, bu kimseleri yargulamak, bu amaçlar delil toplamak, tanıkları dinlemek bakımlarından usulü gereğince yetkili olamaz."* Pardon, özür dilerim. *"Her devlet, kendi yurttaşlarını, kendi topraklarında işledikleri suçlardan ötürü, kendi mahkemelerinde yargılamak hakkına sahiptir"* diyor Tevfik Paşa Hükümeti. Ama Sultan Vahdettin, İngiltere'ye bu notayı veren Tevfik Paşa Hükümetini 15 gün sonra değiştiriyor.

Arşivdeki Rapor

1915 Olayları için, 1915 yılında yürürlükte olan Türk kanunlarının ve Türk mahkemelerinin yetkili olduğu o kadar apaçık bir hukuki gerçek ki... Bu konuda Fransa, müttefiki olan İngiltere'ye nota veriyor. Malta Sürgünlerini duymuşsunuzdur. İngiltere birtakım Ermeni zulümlerini yaptığı kişileri Malta'ya sürgün ediyor ve orada Fransa İngiltere'ye nota verip şöyle diyor: *"Türkiye dışındaki hiçbir mahkeme, bu kimseleri yargulamak, bu amaçlar delil toplamak, tanıkları dinlemek bakımlarından usulü gereğince yetkili olamaz."* Yani o zaman da bu konuların Osmanlı Devletinin, dolayısıyla halefi olan Türkiye'nin iç hukukunu ilgilendirdiği bir milletlerarası teamül zaten. Ancak daha sonra Mondros Mütarekesi ortamında, bu Sevr'in yasal zeminini hazırlayabilmek için birtakım haksız yargulamalar oluyor; düzmece evraklara dayanılarak, gerçek dışı şahit ifadelerine dayanılarak özel sıkıyönetim mahkemeleri kuruluyor. Bunlarla ilgili hatta Başbakanlık Osmanlı Arşivinde çok değerli bir rapor var. Burada kişilerin nasıl toplu tutuklamalara tabi olduğunu, birbirini tanımayan insanların sanki birlikte suç işlemiş gibi cezalandırıldığı ve bu kararların hukuka aykırı olduğuna dair de bir rapor var. İşin enteresan tarafı bu hukuka aykırı kararların şu anda soykırımın delili olduğu ileri sürülebiliyor.

Şimdi Sevr Projesine gelelim. Sevr Projesinde bu haksız yargulamalar şeklinde

birtakım yasal zemin hazırlama çalışmalarından sonra Milletler Cemiyeti Sözleşmesi yürürlüğe giriyor Ocak 1920'de. Ağustos 1920'de biliyorsunuz Sevr Projesi hazırlanıyor. İşte Sevr Projesinde Türklerin milletlerarası bir mahkeme tarafından yargılanması öngörülüyor Sevr'in 230. maddesinde. Ermeni iddialarının Milletlerarası Daimi Adalet Divanına sevk edilmesi ve orada görüşülmesi konusunda da bir hukuki zemin oluşturuluyor. Sevr Projesinin birinci kısmı, Milletler Cemiyetinin maddelerini içeriyor, kabul ediyor. Osmanlı Devleti, Milletler Cemiyeti Sözleşmesinin hükümlerini kabul ediyor üye yapılmadığı halde ve Milletler Cemiyeti Sözleşmesinin 13. maddesine göre de bu Ermeni iddialarının uluslararası bir mahkemeye getirilmesine cevaz veriliyor, mümkün hale getiriliyor. Ayrıca göç ettirme konusundaki uyuşmazlıkları çözümleyebilmek için de yine Sevr'in 144. maddesi var. Onda da Milletler Cemiyetince seçilen bir başkan karma komisyona başkanlık yapacak. Dolayısıyla Ermeni iddialarının uluslararası hukuk zeminine taşınması için bir milletlerarası anlaşma hazırlanıyor; Sevr Projesi dediğim milletlerarası anlaşma. Ancak buradaki Ermeni iddialarının uluslararası hukuk platformuna taşınması taleplerini Türkiye, düşman işgali altında bile kabul etmiyor. Bakın Ulu Önder Atatürk; Ulu Önder diyorum, çünkü hakikatten Türkiye'yi esaretten hürriyete çıkararak gerçek bir lider. Her

zaman doğru olanı, gerçek olanı cesaretle savunabilen bir lider ve hakikatten bu nedenle ulu önder sıfatını hak ediyor. Bakın Atatürk Amasya Protokollerini hazırlanıyor Ekim 1919'da. İstanbul Hükümetinden ricaları var. Orada 4. protokol var ve orada Atatürk İstanbul Hükümetinden şunu istiyor: Malta'ya sürgün edilen Türklerin, kendi mahkemelerimizde kanuni takibat yapılmak üzere İstanbul'a getirilmesini istiyor.

Yine aynı şekilde Bekir Sami Beyin İngilizlerle imzaladığı bir anlaşma var Mart 1921 tarihinde. Oradaki anlaşmayı kabul etmiyor. Çünkü o anlaşmada Türk esirlerini İngilizlerin eline bırakıyor o anlaşma yargılayıp cezalandırabilmek için. Dolayısıyla diyor ki Atatürk: *"Böyle bir sözleşmeyi onaylamak demek, Türk uyruklu olanların Türkiye içindeki hareketleri üzerinde yabancı bir hükümetin bir çeşit yargı hakkını onaylamak olurdu."* Diye Nutuk'ta açıklıyor ve dolayısıyla o, onu kabul etmiyor. Aynı şekilde Atatürk, tam bağımsızlık kavramında adli bağımsızlığın bulunmasının doğal olduğunu, dolayısıyla her bağımsız devletin ayrılmaz bir bütünü olan adalet dağıtım görevine kimseyi karıştıramayız diyor. Bunu söylediği zaman ülke hala düşman işgali altında; Mart 1922, düşünebiliyor musunuz?

Bu konu gerçekten Türkiye'nin bağımsızlığı ve egemenlik haklarıyla ilgili bir konu ve 31 Ağustos Protokolleri de Türkiye'nin bağımsızlık ve egemenlik haklarını, milletler-

arası hukuktan doğan haklarına, Kars Antlaşmasına, olmasaydı bile bağımsızlık ve egemenlik haklarına aykırı bir protokol. Aynı zamanda bu protokol, Meltem Hocamın söylediği gibi milletlerarası antlaşma hükmünde aslında. Normalde bu protokollerin bir Kars Antlaşmasının uygulama protokolü olsaydı eğer, onu imzalarlardı, Anayasa'mızın 93. fıkrasına göre bunun onaylanmasına gerek kalmazdı. Ama bu müstakil bir milletlerarası antlaşma hükmünde. Çünkü Kars Antlaşmasının hükümlerine tamamen aykırı 31 Ağustos Protokolleri.

Daha sonra Kars Antlaşmasıyla problemler çözüldü, onlar anlatıldı. Kısaca şunu söyleyeyim: Mesela 15. maddesinde Kars Antlaşmasının karşılıklı genel af öngörülüyor. Yani taraflar, diğer taraf tebaası hakkında genel af öngörüyorlar ve Türkiye kendi ülkesinde bulunan ve düşmanla işbirliği yapmış olan, kendi tebaasından olan kişileri yargılama ve cezalandırma haklarını saklı tutuyor. Bu haktan Lozan'da vazgeçiyor. Lozan'da da 8. ek protokol var ve orada da 1914-1922 yılları arasındaki olaylar genel af kapsamına giriyor. Atatürk zamanında yapılan uluslararası anlaşmalara bakıyoruz: Onlar aşılammış maalesef ki Lozan'ı da aşan yine Atatürk oldu. Biliyorsunuz Hatay'ı daha sonra ülkemize kattı ve Balkan Paktının da sayesinde Montrö Antlaşmasını yaptı, Boğazları yine bizim hâkimiyetimiz altına aldı. Ama Atatürk'ten sonra maalesef Lozan'daki o

askeri haklarımızı, viran haldeyken kabul ettirdiğimiz haklarımızı daha ilerletemedik, koruyamadık. Ben ona gerçekten üzülüyorum.

Ermenistan bu sınır tespit eden anlaşmayla bağlı ve bunu tartışmaya açma hakkına sahip değil. Yani bunu bizim bilmemiz gerekiyor, hepimizin bilmesi gerekiyor. İstisnasız bütün devletler için uygulanan uluslararası bir ceza yargılaması yok 21. Yüzyıl'da da. Bunun en somut örneği bence Japonya'ya atılan atom bombası ve Amerika yargılanmadı. 1946'da Uluslararası Tokyo Mahkemesi kuruldu, ama Amerika'nın atom bombası veya sivil halka yönelik bombardımanlar uluslararası hukuk normlarının ihlali olmasına rağmen, tam uluslararası hukukun içinde olmasına rağmen bu konu yargılanmadı. Irak'ın işgali keza... Biliyorsunuz 2003 yılında İstanbul Barosu Irak'taki soykırım ve insanlığa karşı suçların cezalandırılması için uluslararası ceza mahkemesine bir başvuruda bulundu, ama bu kabul edilmedi ve 850'den fazla başvuru bulundu. Ama orada, Irak'ta 1,5 milyon Müslüman öldürüldü ve oradaki işlenen soykırım, insanlığa karşı suç ve savaş suçlarıyla ilgili hiçbir uluslararası mahkeme kurulmadı; uluslararası komisyon kurulmadı; tarih araştırılmadı.

Şimdi uluslararası komisyonlar kurulmasını kim istiyor? O, ikinci sorunun cevabı. Ermeni propagandaları 1960'lı yıllarda

başladı. 1967 yılında Amerika'da ilk soykırım anıtı açıldı. Daha sonra Ermenistan'da ve Fransa'da açılan anıtlar bunu izledi. Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Yunanistan ve Rusya olmak üzere 20 civarında devlet Türklerin kişilik haklarına, Türk Milletinin milli onuruna manevi zarar veren bu soykırım yasalarını çıkardılar. Türk diplomatlarına 27 suikast düzenlendi toplam olarak. Avrupa Parlamentosu bakın 1987'de bir karar aldı: Tarihsel olarak kanıtlanmış olmasına rağmen, Ermeni soykırımı şu ana kadar ne bir siyasi mahkumiyet konusu olmuştur ne de herhangi bir tazminat alınabilmiştir. Avrupa Parlamentosu bu şekilde kararlarını hep devam ettirdi.

Mülklerin İadesi Yolu mu Açılacak?

14 Aralık 2007 tarihli bir haber var, onu atlamayayım. Amerika'da Ermeni toplumunun ileri gelenlerinden birisi diyor ki: "*Bizim hedefimiz tanınma, tazminat, toprak. Tanınma oldu, artık bu tanınma ötesindeki aşamalara geçmek gerekiyor. Dolayısıyla taleplerimize uygun ulusal ve uluslararası mahkemeler nezdinde dile getirmemiz gerekir*" diye 2007'de bir haber var. 9 Mart 2009 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde çıkan bir haber var. Orada biliyorsunuz Amerika Dışişleri Bakanı Clinton Türkiye'ye gelmişti. Ondan sonra Türkiye'nin Ermeni politikasına ince ayar yaptığını ve soykırım iddialarından vazgeçilmesi şartı yerine ilişkilerin normalleştirilmesi kavramının getirildiğini söylüyor bu haber. Hakikatten

ondan sonra da hep biz öyle ilişkilerin normalleştirilmesi kavramını duyduk. 22 Nisan'da biliyorsunuz yol haritası açıklandı; Milli Egemenliğimizi kutladığımız 23 Nisan'ın arifesinde. Ancak bu yol haritasıyla ilgili herhangi bir bilgi verildi. Daha sonra 31 Ağustos protokolleri açıklandı.

Şimdi çok konu var, ama biraz çabuk geçeyim atlayarak. O zaman üçüncü soruya geçeyim. Kurulacak uluslararası komisyon Türkiye'nin aleyhine bir karar verdiği takdirde, bu karar Türkiye'ye hangi yükümlülükleri getirecektir? Yani bu sorunun da cevabını mutlaka bilmemiz gerekir diye düşünüyorum. Aslında tabii bu sorunun cevabını bulmak için hukukçu olmaya da gerek yok. Eğer sizin aleyhinize karar çıkarsa, Türkiye aleyhine bir karar çıkarsa Ermenistan'a mülklerin iadesi, toplu geri dönüş yolları ve tazminat talebi yolu açılacak. Şimdi bunu söylemekte bir sakınca yok. Ermenistan cumhurbaşkanının hemen bir beyanatu var zaten. Ermenistan hiçbir ön şart kabul etmeden bu protokolleri hazırladıklarını, ekonomik, siyasi ve tarihi konuların sırasıyla gündeme geleceğini söylüyor. Ermenistan'ın bahsettiği ön şartlar nedir? Birinci şartımız, bizim 91'den beri ileri sürdüğümüz, sonradan soykırım iddialarından vazgeçilme şartı yerine ilişkilerin normalleştirilmesi kavramı getirildi, ama ondan önce bizim haklarımızı korumamız konusunda bir prensip kararlarımız vardı. Birincisi, Ermenistan'ın Kars Antlaşmasını tanınması,

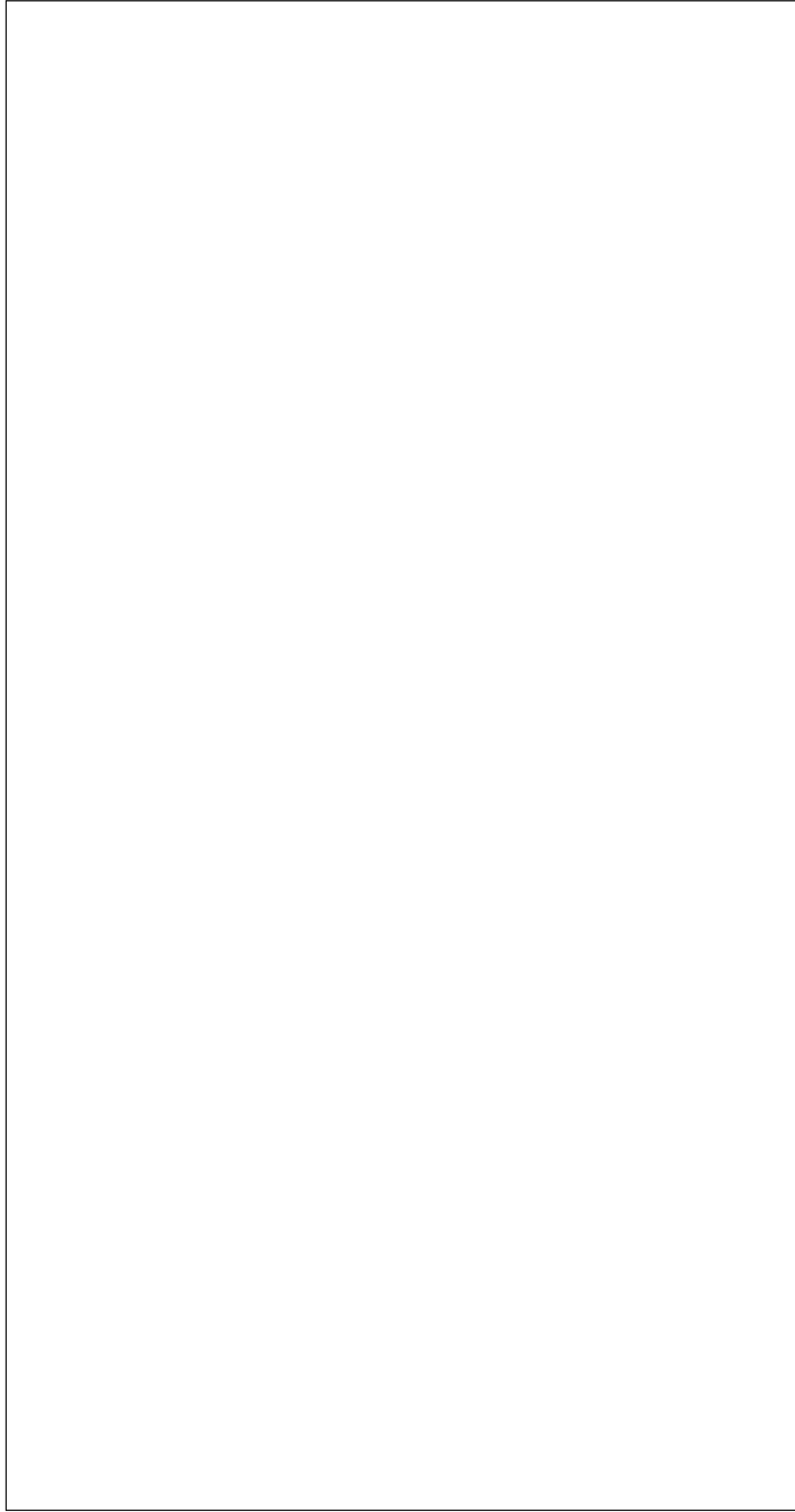
dolayısıyla oradaki sınırları tanıması... İkincisi, soykırım iddialarından vazgeçmesi ve üçüncüsü de Karabağ'daki işgali sona erdirmesi. Ermenistan Cumhurbaşkanı, defalarca ve açıkça bu ön şartları kabul etmediğini söylüyor ve Dışişleri Bakanı Nalbantyan da aynı şekilde.

31 Ağustos Protokollerinde ne oluyor? Ben süreyi çok aşım galiba. Yani 31 Ağustos Protokollerinde hükümetler arası bir alt komisyon kuruluyor. Hükümetler arasındaki alt komisyona bağlı değişik komisyonlar kurulacak. Bunlardan ikisi de hukuk ve tarih komisyonu. Tarih komisyonunda araştırılacak konular 1915 olaylarıyla sınırlı değil Çok enteresan. Geçmişten günümüze kadar bütün Ermeni iddiaları uyuşmazlık konusu yapılabilecek. Bu çok şey. 31 Ağustos Protokollerinde biz Ermeni iddialarının uluslararası uyuşmazlık sıfatıyla ele alınmasını kabul ediyoruz. Şimdiye kadar bize düşman işgali altında bile kabul ettirilemeyen talepleri kabul ediyoruz böylece. Çünkü uluslararası uyuşmazlık sıfatıyla ele alınmasını hiçbir zaman kabul etmedik biz. İstiklal Savaşımızı yaptık ki, Kars Antlaşmaları olsun, Lozan Antlaşmaları olsun bu durumu teyit ediyor. Kars Antlaşmasında da Sevr Projesinin geçersiz olduğunu kabul ediyor Ermenistan. Dolayısıyla hem bu iddialarından vazgeçmiş oluyor, hem de bu konunun, Ermeni iddialarının milletlerarası hukukun müdahale alanında olmadığını, milletlerarası uyuşmazlık haline

getirilemeyeceğini kabul etmiş olu-yor; bu hukuken kesinlik kazanmış oluyor. Şimdi biz bundan vazgeçiyoruz ve uluslararası uyumsuzluk haline getiriyoruz. Uluslararası uyumsuzluklar bizim aleyhimize çözümlenirse ne olur? Ermeni taleplerine “şudur, budur, tazminat, toprak” diye de sınırlayamıyorum. Çünkü bunlar zamana ve zemine göre değişen çok geniş bir yelpazeye sahip. Mülklerin iadesi, vatandaşlık talepleri... Çünkü tarih bize bunu gösteriyor. Ermeni taleplerinin ne kadar değişken olduğunu, zamana ve zemine göre kapsayan ve genişleyen veya daralan talepler olduğunu gösteriyor bize. Dolayısıyla şu anda Türkiye’yi tam olarak öngörülemez durumlara sürükleyecek bu protokoller. Ermenistan sınır ihtilafı konusunda Sayın Elekdağ’a katılıyorum. Sınır ihtilafı çıkabilecek, çünkü orada Kars Antlaşmasında tarif edildiği şekliyle demiyor, orada muğlak bir ifade tercih edilmiş. Bu 31 Ağustos Protokolleri Kars Antlaşmasının hükümlerine tamamen aykırı olduğu için, iki antlaşmanın bir arada uygulanmasının mümkün olmadığı, dolayısıyla bu Kars Antlaşmasının zımnen sona erdirildiği, geçersiz olduğu; Rusya’yla Türkiye arasındaki sınırın Ermenistan tarafından tanınmadığı; bunun defalarca söylendiği; protokollerin imzası aşamasında da hiçbir ön şart kabul edilmediğini; Türkiye’nin bilerek bu protokollere imza koyduğunu ileri sürebilir ve bu konudaki iddialar da milletlerarası uyumsuzluk konusu

yapılıp uluslararası mahkemelere intikal edebilir. Dolayısıyla Türkiye, Ermeni iddiaları konusunda sanki boş kağıda imza atmış gibidir.

SORU - YANIT

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Ben bir kez daha alkış rica edeceğim, ama sizler için. Çünkü ben sizleri, çok değerli konukları içtenlikle alkışlamak istiyorum. Bu saate kadar, bu kadar büyük bir dikkatle, duyarlılıkla ve salonu boşaltmadan izlediğiniz için gerçekten teşekkür ediyorum.

Bu arada bir başka boyuttan bahsetmek istiyorum. Bu salondaki dinleyicilerin, katkı verenleri, meslektaşlarımızın, diğer konukların muhakkak ki hepsi çok saygın, çok değerli insanlar, ama benim bir değerli dostum var; İstanbul Barosunun mensubu ve ben kendisinden isim olarak bahsetmek istiyorum. Çünkü daha önceki etkinliklerimizde de bulundu, konuşmacı olarak bulundu, sunumcu olarak bulundu. Baro'muzun saygıdeğer üyesi ve benim sevgili dostum Kegam Karabetyan salonda, yanımızda. Ben kendisine bu dakikaya kadar Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı bir Ermeni dostum olarak teşekkür etmek istiyorum.

Yine bugün reklam olmasın diye ismini söylemeyeceğim, ama bir günlük gazete, bugünkü 03 Ekim tarihli bir günlük gazeteden 1-2 cümle okuyarak Nurşen Hanımı uğurlamak istiyorum.

Başlık şu: *"Protokol metinlerini biz yazdık, Ankara kabul etti."* Beyanat kime mi ait? Ermenistan'ın halen görevdeki, yani eski tabirle muvazzaf Dışişleri Bakanı Nalbantyan'a ait. Şunu diyor: *"Türkiye'yle ilişkilerin normalleştirilmesi için hazırlanan protokol*

metinleri tamamen bizim tarafımızdan kaleme alınmıştır. Ermenistan'da bundan kimsenin şüphesi olmasın. Türk tarafı bizim hazırladığımız metinleri okuduktan sonra, sadece ufak tefek düzenlemeler yaparak içeriğini kabul etmiş oldu." Bu konuda sorunları sıfırlayıcı iddiasıyla dışişleri bakanlığı koltuğuna parlamento dışından oturan Sayın Davutoğlu'nun Türk kamuoyuna bir açıklama borcu olduğunu düşünüyorum.

AV. KEGAM KARABETYAN

Değerli meslektaşlarım; Avrupa Konseyi insan haklarından görevli temsilci "Ne mutlu Türk'üm" diye Aziz Atatürk'ün o güzel sözünü bizim kullanmamızı yadırgamış. Ben huzurunuzda "Ne mutlu Türk'üm" demekten gurur duyuyorum.

Bu ülkede din, mezhep, köken ayrımı yapmadan Aziz Atatürk'ün bizlere önder olarak söylediği o sözü huzurunuzda tekrar etmekten ben bir Türk vatandaşı olarak, ama Anayasa'nın 66. maddesine göre de bir Türk olarak gurur duyuyorum. Bu ülke hepimizin.

ŞÜKRÜ ELEKDAĞ

Efendim, tabiatıyla burada hukukçu kişiler var, hukuk uzmanları var. O bakımdan ben 1-2 hususu belirtmek istiyorum. Bunlardan bir tanesi Gümrü Antlaşmasıdır. Gümrü Antlaşması geçerli bir antlaşma değildir, tekemmül etmemiştir. 1961 Viyana Diplomatik İlişkiler Sözleşmesine göre tekemmül etmemiştir. 1961 Viyana Diplomatik İlişkiler Sözleşmesi der ki: "Eğer bir antlaş-

manın sonunda, o antlaşmasının nasıl yürürlüğe gireceği belirtilmişse, eğer ona riayet edilmezse, o zaman o antlaşma tekemmül etmez.” Gümrü Antlaşmasının sonunda da bunun taraflarca ayrıca onaylanacağı, hukuki kurumlarınca, yasama kurumu organlarınca onaylanacağı hükmü vardır. O bakımdan bu yapılmamıştır ve Gümrü Antlaşması geçerli değildir. Gümrü Antlaşmasına tabiatıyla çok atıfta bulunuyor ve antlaşma da gayet güzel bir antlaşma. Kazım Karabekir'in dikte ettiği bir antlaşmadır. Onun içinde çok başka ilginç hükümler de vardır. Sevr Antlaşmasının kesinlikle kabul edilmeyeceği ve aynı zamanda tarafların birbirleri aleyhine çeteler kuramayacağı vesaire gibi hususlar vardır. Bu bakımdan seveceğimiz ve desteklememiz lazım gelen bir antlaşmadır, ama tekemmül etmemiştir hukuken. Yani bir kere bunu söyleyeyim.

İkincisi Ortak Tarih Komisyonu: Ortak Tarih Komisyonu, Türkiye tarafından yapılmış son derece isabetli ve akılcı bir öneridir. Sebebi de şudur: Diaspora ve Ermenistan bundan fellek fellek kaçmışlardır. Bu öneriden sonra, Avrupa'daki ve dünyadaki diğer parlamentoların Türkiye aleyhinde karar almaları çok azalmıştır ve aşağı yukarı 17-18'de kalmıştır. Sadece bir Polonya ondan sonra bunu kabul etmiştir. Onlar da bir gece yarısı yapmışlardır bu işi. Sebebi de şudur: Daima şu soru sorulmuştur: “Biz ortak tarih komisyonu önerdik. Eğer Ermenistan bu kadar

haklıysa bu konuda, ilk önce gelip Türkiye'yle bu konuyu konuşması lazım, bu konuda bir tartışma olması lazım" demiştir. Bu elimizde son derece önemli diplomatik bir koz olmuştur. O bakımdan bunu küçümsemek, "işe yaramaz" falan demek geçerli değildir. Tatbikat bunun geçerli olmadığını göstermiştir. Bu, gerekli hususlar, makaleler, gerekli araştırma yapılmadan söylenmiş bir konudur.

İkincisi yine burada hukukçu dostlar var, o bakımdan bir hususu daha belirtmek istiyorum: Çok konuştuğumuz bir konu, bildiğiniz gibi 1948 Birleşmiş Milletler Soykırımı Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesidir. Bu sözleşme son derece önemlidir ve yakın zamanlara kadar daima buna göre amel edilmiştir. Sözleşmenin de aynı zamanda ilgili maddelerinde şu söylenir: Bu anlaşma sadece gerçek kişiler için uygulanır. Yani tüzel kişiler, yani devlet bu işin dışında bırakılıyordu. Bu tamamen değiştirilmiştir. Devlet sorumluluğu, soykırımı kabul edilmiştir. Son iki senenin en önemli gelişmesi budur, ama bu lehimizde bir gelişme olmuştur. Uluslararası Adalet Divanı 16 Şubat 2007 tarihinde Bosna Hersek-Sırbistan konusunda karar almıştır ve bu vermiş olduğu kararda devlet sorumluluğunu kabul etmiştir. Fakat devlet sorumluluğu şu şekilde aynı zamanda doğar denmiştir: "Devlet böyle bir soykırımı önlemek için elinden gelen her şeyi yapmış ve bununla ilgili önlemler almışsa, o zaman bu devlet herhangi bir şekilde soykırımı dolaylı suçlanamaz" denmiştir.

Bir ikinci husus da, yine bu kararın yaptığı şey “*özel kasit*” denen soykırımdaki en önemli unsurlardan biri olan özel kasit çitasını yükseltmiştir. Bakın Srebrenitza’da soykırım olduğu kabul edilmiştir. Bunu yapanın Korgeneral Karadi olduğu kabul edilmiştir, 45 yıl ceza almıştır. Fakat bundan dolayı Sırbistan Hükümetinin sorumluluğu aranmıştır. Yani devlet sorumluluğu aranmıştır fiilen, fakat devletin içinde bu konuda özel kasit olduğu ispat edilememiştir. Yani yapılan konu esas itibariyle doğrudan doğruya o insanları bir yerden bir yere sürmek için mi, etnik temizlik için mi olduğu; veyahut da bunun hakikatten özel kasitle soykırım için olduğu tespit edilememiştir ve devletin sorumluluğu ortaya çıkmamıştır. Demek ki devlet sorumluluğu vardır soykırım da. Bu, ondan sonra bahsetmiş olduğum 26 Şubat 2007 kararıyla konmuştur ortaya ve burada da son derece önemli bir husus vardır ortada ve o da kıstas, devletin gerekli özeni göstermesi soykırımı önlemesi için. Türkiye’nin bu konuda elinde yüzlerce arşiv malzemesi vardır.

Şimdi en son hususu da belirteyim, o da şudur: 1948 kararı, geriye doğru uygulanamaz. Bildiğiniz gibi kanunilik ilkesi dolayısıyla bu olmaz. Esas prensip nedir? Nullum crimen sine lege, yani kanunsuz suç olmaz. 1915 yılında herhangi bir şekilde soykırım diye bir konsept yoktu. Yani kanunsuz suç olmaz tabiatıyla deniyor.

Bir başka husus daha var, o dile getirildi. Soykırım sözleşmesinin 6. maddesi, soykırım olduğu zaman bu konuda muhakkak ki bir mahkeme kararı olacak. Bu mahkeme kararı ya soykırımın olduğu topraklardaki hükmü geçerli olan devletin mahkemesinin kararı olacak ya da uluslararası ceza mahkemesi kararı olacak.

Ben bunları söylemek istiyorum.

Doç. Dr. MELTEM CANIKLIOĞLU

Sayın Milletvekilim doğru hususlara değindi. Ben Gümrü Antlaşmasının halen geçerli olduğunu söylemek istemedim. Yalnız o Zayas Raporuna atıflarla hep konuya açıklama getirdiğim için Zayas şöyle diyordu: *“Her ne kadar hiçbir zaman yürürlüğe girmemiş olsa da Sevr Antlaşmasında belagatle belirtildiği gibi Ermenilere karşı Anadolu topraklarında bir soykırım suçu işlenmiştir ve bu Türk Hükümeti tarafından kabul edilmiştir”* diyordu. Bunun karşılığı olarak Gümrü Antlaşması her ne kadar yürürlüğe girmemiş olsa da, Gümrü Antlaşmasının içeriğinden Ermenilerin düşman ordusu saflarında kendi devletlerine karşı savaştıkları ve ayrıca Sevr Antlaşmasını tanımadıkları ve doğu sınırını kabul ettikleri yolunda açık beyanları vardı. O beyanları daha sonra Kars Antlaşmasıyla teyit edilmiştir.

Devamla da devletlerin halefiyeti prensibi gereği, sınır anlaşmaları halef devleti bağlar. Hiçbir şekilde sınırlar üzerinde yeniden tartışma yapılamaz. Bağımsız Devletler

Topluluğuna geçildikten sonra yapılan Minsk Antlaşmasıyla, Bağımsız Devletler Topluluğu birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı duyacaklarını açıkça beyan etmişlerdir ve Alma Ata Deklarasyonu ile de bu yinelenmiştir. Ermenistan'ın 1991'de birlikten ayrıldıktan sonra Kars Antlaşmasını tanımadığını diyerek tarih sahnesine çıkması gayri ciddiyet örneğidir.

İkinci olarak, evet soykırım hukukunda yeni gelişmelerle devletin sorumluluğu kabul ediliyor, ama bizim üzerinde öncelikle durduğumuz bir şey var. 1948 tarihli ve yürürlüğü de 1951 olan soykırım sözleşmesi, 1915 olaylarına teşmil edilemez suçların ve cezaların geriye yürümemesi prensibi gereği. Sayın milletvekilimin verdiği örnekler de 2000'li yıllara aittir nitekim. Tabii ki 2000'li yıllarda meydana gelen soykırımın failleri gerçek kişiye de cezalandırılsın, devlet de olsa cezalandırılsın. Ama 1915'te ortada suç yok, ortada o suç için düzenlenmiş bir ceza yok. Tamamen devletler hukukunun yabancı olduğu bir alanda, devletin kendi vatandaşlarıyla ilgili ilişkilerinden doğan bir sorun var. Düşman ordusuyla aynı safta, onun üniformasını giyerek savaşmış olan... Boğos Nuvar Paşa Sevr görüşmeleri sırasında öyle diyor: *"Bizler lejyonlarda savaştık, bizler Filistin'de savaştık; bizler aktif olarak Türklere karşı savaştık"* diyor kendisi milleti lehine birtakım haklar talep ederken. Devletler hukukunun bugün kabul ettiği prensiplere göre, vatan haini sıfatıyla bu insanların zaten

kendi devletine karşı birtakım sorumlulukları vardır. Bir tehcir kararnamesi çıkartılmış ve ordunun ön cephesinde olan Ermeni ahali, yine Osmanlı toprağının içindeki başka bir yere nakledilmek istenmiş. Evet, çok büyük acılar yaşanmış ve asla kabul edilemez. Ben şunu çok açık söylüyorum: Bu konuda bu kadar sert konuştuğum için, çok ideolojik bir tutum takındığım düşünülmesin. Konusu insan olan konularda insanlar hassas olmalıdır. Bir insanın değil kan dökülmesi, bir damla gözyaşının dökülmesine bile razı olmamalıyız. Ben sokaktaki kediye, köpeğe selam veren bir insanım. Nasıl yani "*Ermeni ahali kesilsin, katledilsin*" diyebilirim. Bu mümkün değil, ama Anadolu'da çok büyük bir kıyım yaşanmıştır. Anadolu'yu ateşe atanlar düşünsünler bunu. O bölgenin ahalisini birbirine düşürenler, o bölgede tehciri zorunlu bir önlem olarak Osmanlı Hükümetine almak zorunda bırakanlar düşünsünler bunu. Bugün aradan 94-95 yıl geçtikten sonra sanki yepyeni taze bir konuymuş ve dünyada emsal soykırım olayları -bu soykırım değil- gerçek soykırım fiilleri işlendikten sonra dönüp 1915 olayları üzerinden Ermenistan'a haraç verdirmek için Türkiye'yi mecbur etmek kabul edilemez. Ben buna karşı çıkıyorum. Yoksa Sayın Milletvekilime katılıyorum.

Av. GÜLSEREN AYTAŞ

Ben biraz önce söylediğimi tekrarlıyorum. Yalnız bir soru sormak istiyorum ilave olarak: Lahey Adalet Divanı acaba nasıl karar verirdi?

Müslüman Boşnaklar Hıristiyan Sırlara soykırım uygulamış olsaydı. Ben biraz önce uluslararası ceza mahkemesinin bütün devletler için istisnasız, objektif ve standart bir şekilde uygulanmadığını söylerken ve Japonya'ya atılan atom bombası ve bu Irak'taki olayı ve Karabağ'ın işgali en büyük örneklerden birisi. Ermenistan, Karabağ'ı işgal etti. Niçin Milletlerarası Mahkemede yargılanmıyor? Niçin sorumlu tutulmuyor? Karabağ'ı işgal edemez, Kars Antlaşmasındaki sınırlarla belirli ve Karabağ Azerbaycan'a ait. Bu kadar kesin, hukuki gerçekler varken, bağlayıcıyken, bunları tartışma konusu yapma hakları yokken işgal edebiliyor. Bakın Azerbaycan konusunda ben bir haberi sizinle paylaşmak istiyorum: Bu protokoller konusunda eleştirilerin esas kısmını Azerbaycan'ın itirazı veya işte Azerbaycan eğer razı olursa *"demek ki bu protokoller iyi, kabul edilebilir; ortalık güllük gülistanlık olur"* şeklinde bir algı oluşuyor. Fakat hakikatten anlaşılması mümkün olmayan durumlar söz konusu. Mayıs 2009'da Milliyet Gazetesinde haberi vardı. Orada ABD'li diplomat Breyza *"ezber bozan"* bir bilgi veriyor. Buna göre Karabağ'ın çevresindeki topraklar boşaltılacak, Azerbaycan'a teslim edilecek; Azerbaycan'a özerk bir statü verilecek. *"Aliyev halkını bu zor antlaşmaya ikna etmeye çalışıyor"* diyor. Tabii onun 11 Şubat tarihli, önceki bir haberi de var, ben onu da saklamıştım. Ama bu çok çarpıcı bir şey. Çünkü Amerikalı diplo-

mat çok açık bir şekilde söylüyor. Aliyev halkını zor bir uzlaşmaya ikna etmeye çalışıyor. Karabağ'a özerk bir statü verilecek ve bu 31 Ağustos protokolleri açıklandıktan sonra gelen haberler de bu durumu teyit ediyor.

Bir haber var, onu da ben not almıştım. Yine bir ara çözüm bulunmuş. Buna göre Ermeniler Karabağ çevresindeki Azeri kasabalarından çekilecek. Karabağ, Ermenistan'a bir koridorla bağlanacak. Siyasi statü konusu zamana bırakılacak. Ermenistan'da uluslararası kuruluşun bir direktörü var ve o da 16 Eylül'de Milliyet'te bir yazı dizisinde beyanat vermiş. O da diyor ki: *"Ermenistan'da Azerbaycan'la Ermenistan cumhurbaşkanları Ekim ayında -sonra onun tarihi de 6 Ekim olarak belli oldu- Karabağ konusunda ortak bir açıklama yapacaklar. Ondan sonra da protokoller önünde Türk Halkının gözünde herhangi bir sakınca kalmayacak."* Yani Türkiye soykırım sanığı sandalyesine oturtuluyormuş, eğer haksız çıkarsa Türkiye'den mülklerin iadesi, sınırların değiştirilmesi, tazminat gibi taleplerde bulunulacakmış; onlar hiç halkın bilgisinde değil. Sadece Karabağ'daki durum bir statüye kavuşacak. Tamam, Türk Halkı da bunu görecektir ve ondan sonra her şey yoluna girecek şekilde bir toplumsal yönlendirme yapılıyor. Bunu da sizinle paylaşmak istedim.

Ben Kegam Karabetyan üstadıma çok çok teşekkür ediyorum. Ben kendisini televizyonda izlemiştim ve gözyaşlarımı tutamamıştım.

Yazılar toparlandı ve bir kitaba dönüşmüştü, kendisini de orada alıntı yapmışım. Asıl mesele o zaten. Yani toplumsal barışın bozulmaması. Hiçbir devletin, başka bir devletin toplumsal barışına müdahalede bulunma hakkı yok. Bu 31 Ağustos protokollerinin en vahim tarafı, Türkiye'deki Müslüman ve Gayrimüslim vatandaşlar arasındaki bu sevgi, saygı, güven ortamını zedeleyici birtakım tartışmalar ortaya çıkaracak. Nitekim bu başladı da özür kampanyasından sonra. Ben bir kelimesini bile dinlemek istemiyorum, çok üzülüyorum çünkü. Bakın Atatürk hep böyle birleştirmeye çalışmış. Yani o "*Ne mutlu Türk'üm*" diyendeki o ifadeyi anlayamamışlar. Onu Türkiye'yi kuran Türkiye Halkına Türk denir ve "*sen Müslümansın, sen Kürtsün, sen Gürcüsün*" şeklinde herhangi bir ayırım yapmamış. Herkesi, Türk Milletinin bir ferdi kabul etmiş. Bundan daha büyük bir güzellik olabilir mi? Ama bize bu şekilde söyleyenler, kendileri hep birleştirici oluyorlar. Bakın Avrupa ülkeleri birleşmeye çalışıyor. Aynı şekilde Kıbrıs'ı da birleştirmeye çalışıyorlar. Dolayısıyla birleştirmek, birlik-bütünlük içinde olmak her zaman iyidir. Tartışmak, sevgi, saygı, güven hislerini kaybetmek her zaman kötüdür. Atatürk'ün o şeyi de zaten hep birleştiricilik üzerine. Yani Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra hukuk birliğini getiriyor, eğitim birliğini getiriyor. Yani bunlar çok önemli adımlar. Laik hukuk sisteminin de getirilmesi çok önemli.

Doç. Dr. MELTEM CANIKLIOĞLU

Sayın Karabetyan; ben konuşmalarım sırasında eğer maksadını aşan bir cümlem, sizi incitecek bir şey söylediysem çok özür dilerim, sizden çok özür dilerim. Yani doğruları ifade ettim, ama iki devlet arasındaki münasebette bu aşırı kayırlan Ermenistan lehine bu kadar bir algı çarpıtması olmasına öfkelenmişim için böyle bir üslup kullandım. Size yansıyan bir şey olduysa özür diliyorum. Farkında değilim, ama özür diliyorum.

AV. KEGAM KARABETYAN

Bana yansıyan bir tarafı yok. Ben Türkiye'nin evladım, bu vatanın evladım. Türkiye Cumhuriyeti kimliği taşıyorum. Türkiye Cumhuriyeti Devleti benim devletim. Ay yıldızlı bayrak bizim bayrağımız. Aziz Atatürk'ün o güzel sözü benim yüreğimde daima saklıdır. Bu ülkede, köken, din, mezhep ayrımı yapmayan Aziz Atatürk'ün bizlere miras bıraktığı Türkiye Cumhuriyeti Devletini, muasır medeniyet seviyesine ulaştırmak hepimizin görevi. Bu da birlik, beraberlik içinde olacaktır. Aziz Atatürk'ün bu güzel sözleri, inkılapları, devrimleri ve bizlerin birlik beraberlik içerisinde Aziz Atatürk'ün ilke ve inkılaplarını, ülkemizin geleceği yönünde, gençlerimizin geleceği yönünde, çocuklarımızın geleceği yönünden bize düstur olduğunu, ışık olduğunu bilirsek ve ülkemizi için kol kola girersek; siyaseti bir tarafa bırakalım, ülke menfaati, Türkiye'mizin men-

faati, Türkiye'mizin birlik beraberliği yönünden ben ülkelere partiler üstü hizmet yapıyorum. Evet, bir partimizin 20. dönem milletvekili adayı oldum, ama ben 12 sene evvel istifa ettim ve hiçbir partide değilim. Hiçbir partinin çizgisinde değilim, Türkiye'min çizgisindeyim. Partiler üstü siyaset yapıyorum, ülkem için siyaset yapıyorum. Değerli siyasetçilerimize de saygım var; başta milletvekilim ve genel başkanlar olmak üzere.

Onun için diyorum ki, kol kola girelim, Türkiye'mizi dış güçlerin hedefi yapmayalım. Birlik beraberlik içinde geleceğimize, aydınlık günlere bakalım.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Değerli meslektaşlarım, değerli konuklar; hayli uzun süren, ama sonuna kadar ilgiyle izlenen bir panelin de sonuna geldik burada. Bundan sonra İstanbul Barosu yine kamuoyunu ilgilendiren, toplumu ilgilendiren, hukuken topluma yansıtmakta yarar gördüğü konuları sizlerin huzuruna getirecektir. Bu iştirakinizle bundan sonraki iştirakiniz konusunda da bizde yeterli kanaat uyandırdınız; onu da belirtelim.

Şimdi muhakkak ki söz almak, katkıda bulunmak, soru sormak isteyenler olabilir, ama burada zamana da özen göstermek durumundayız. Fakat ben değerli bir konuğumuz var burada ve kendisinin bir talebi oldu. Bu talebi baştan bana ve divana iletmişti için ben Sayın Şükrü Server Aya'ya mikrofonu uzatacağım.

ŞÜKRÜ SERVER AYA

Saygıdeğer konuklar, sayın divan üyeleri; teşekkür ediyorum bu fırsatı verdiğiniz için. Türk Vatandaşı olmak kolay değildir, doğruları savunmaksa daha da zordur. Savunmaya kalktığınız zaman arkanızda kimseyi göremezsiniz. Yalnızlıklar içinde mücadele etmek zorundasınız. Ben bu işe 2004 senesinde National Geographic'te çıkan bir yazı üzerine inat ettim. Esas işim ticaret ve birçok Ermeni arkadaşım var. Karabetyan Bey benim kitabımın önsözünü yazmak cesaretini gösterdi. İstanbul'da ve yurtdışında birçok Ermeni arkadaşım var ve şu anda da benim bütün yazılarımı, kitabımı, İnternet sayfasında post eden bir Türk Ermenileri grubu vardır. 3 tane genç ve bunları tanımam. Biri Avustralya'da, biri Kanada'da ve biri İngiltere'de. Tanıtmazlar kendilerini, korkarlar. Şu kitabım benim 700 sayfadır. Aşağı yukarı 2 bin tane alıntı vardır içinde. Bunların hepsi kelimesi kelimesine Türk taraftarı bir yabancıнын bir alıntısı yoktur. Hepsi Türk aleyhtarıdır. İngiliz'in, Amerika'nın başbakanının, vesairenin sözüdür. Bunu 2008'de İstanbul Ticaret Üniversitesine zorla bastırabildik. 3 bin tane basıldı, bütün elçiliklere yollandı, bütün üniversiteler ikişer tane yollandı. İnternet'e kondu ve 5 bin giriş olduğunu biliyorum. Bu 5 bin girişin içinde birkaç yüz tane yalnız Türkiye var, geri kalanın hepsi yurtdışı. Peki Türkiye'deki üniversitelerden, siyasi kurumlardan, medya-dan bir tepki geldi mi?

Hayır gelmedi. İngilizce olduğu için okunmadı, Türkçesini de yaptık ve onu da bu senenin başında tanıttık. Bunu da maalesef arkamızda fazla destek olmadığı için, hatta Gülseren Hanımın kitabıyla beraber Millet Meclisine de yolladık; kütüphaneye de imzalarayıp hediye ettik. Dedik ki: “Sizin milletvekillerinizi aydınlatalım” diye ama tabii hiçbir yerden cevap gelmedi.

Bu olayın dibinde soykırım yoktur ve herhangi bir tahkikat komisyonuna da lüzum yoktur. Neye göre konuşuyorum? Ben bu tetkikatımı yabancı belgelere dayanarak yaptım. Yaklaşık olarak okuduğum 30 bin sayfadır.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK

Sizin bu değerli görüşlerinizi, bu çok ciddi çalışmalarınız muhakkak ki bir başka etkinliğimizde gündeme getirmek isteriz. Çok teşekkür ediyoruz, çok büyük emek vermişsiniz.

ŞÜKRÜ SERVER AYA

Bir dakika efendim, ben burada kitabımın reklamını yapmıyorum. Burada hukuktan konuşuyorsunuz. Türkiye'den herhangi bir tazminat olamaz. Buyurun davaların kitabı; buyurun Türkiye Dışişleriyle Amerikan Dışişleri arasındaki anlaşma.

Kapanış

Av. MUAMMER AYDIN

Nelerle karşı karşıya olduğumuzu ve bunları bizlere aktaran değerli katılımcıların düşüncelerini öğrenme fırsatını hep birlikte

yakaladığımız için ve bu saate kadar beklediğiniz için sizlere teşekkür ediyorum.

Bir teşekkürüm de değerli katılımcılara. Bize bugün anlattıkları ve verdikleri bilgilerle, geçmişten bugüne olan süreç ve bundan sonra hangi sıkıntılarla karşı karşıya kalabileceğimizi aktardılar. Aslında bu ülkede hepimizin ortak isteği şu: Misakı Milli sınırları içerisindeki bütün insanlar eşittir ve tüm insanlar temel hak ve özgürlüklerini sonuna kadar koruyarak bu özgürlükleriyle birlikte yaşayarak, ama ülkenin içerisindeki zenginlikleri de görmezden gelmeyecek, insanlara gerekli olan her türlü fırsat eşitliğini vererek; ancak bu sorunların temelinde yatan, özellikle demokratik açılım adı altında getirilen sorunların temelinde yatanın da Doğu ve Güneydoğudaki toprak ağalığı olduğunu bir kez daha hatırlatmak istiyoruz. Bunun hallolduğu bir ortamda, biliyoruz ki Doğu ve Güneydoğudaki birçok sorun da daha kolay hallolacaktır.

Hepimizin özgür ortamlarda, özgür bir ülkede, aydınlık geleceklere yönelmesi ve bunun için çalışması noktasında destek vereceğimizi ve Atatürk'ün ilkeleri doğrultusunda cumhuriyetin değerlerine sahip çıkacağımızı bir kez daha ifade etmek istiyorum.